Menningarminjar í Vallnahreppi í Suður-Múlasýslu

Svæðisskráning

Orri Vésteinsson & Sædís Gunnarsdóttir

Fornleifastofnun Íslands
FS076-98085
Reykjavík 1999

Efnisyfirlit

Inngangur.....*4*
Skrá um menningarminjar í Vallnahreppi.....*4*
SM-024 Egilsstaðir.....**4**
SM-025 Berg.....**10**
SM-026 Kollstaðir.....**10**
SM-027 Kollstaðagerði.....**15**
SM-028 Höfði.....**18**
SM-029 Ketilsstaðir.....**21**
SM-030 Kelduhólar.....**26**
SM-031 Hallberuhús.....**29**
SM-032 Útnyrðingstaðir.....**29**
SM-033 Eyjólfstaðir.....**34**
SM-033b Beinárgerði.....**38**
SM-034 Úlfstaðir.....**39**
SM-035 Gíslastaðir.....**40**
SM-036 Gíslastaðagerði.....**43**
SM-037 Túnguhagi.....**45**
SM-038 Arnkelsgerði.....**49**
SM-039 Grófargerði.....**52**
SM-040 Vallanes.....**53**
SM-040b Vallanes (afrétt).....**60**
SM-041 Vallaneshjáleiga.....**60**
SM-042 Hvammur.....**60**
SM-043 Sauðhagi.....**63**
SM-044 Víkingstaðir.....**66**
SM-045 Strönd.....**67**
SM-046 Mjófanes (Mjóanes).....**68**
SM-047 Gunnlaugsstaðir.....**73**
SM-048 Hafursá.....**74**
SM-049 Freyshólar.....**77**
SM-050 Hallormsstaður.....**78**
SM-051 Skjögrastaðir.....**86**
SM-621 Fornleifar á fleiri en einni jörð.....**89**

SM-622 Óstaðsetjanlegar fornleifar.....90
Heimildaskrá*.....*92

Inngangur

Nú er unnið að undirbúningi svæðisskipulags fyrir Fljótsdalshérað. Samkvæmt þjóðminjalögum er fornleifaskráning lögbundin þáttur í skipulagsstarfi og var leitað til Fornleifastofnunar Íslands um skráningu fornleifa á Héraði og í Borgarfirði eystra. Öll skráningarvinnan fór fram eftir kerfi Fornleifastofnunar Íslands og að henni lokinni eru til upplýsingar um fornleifar á öllu skráningarsvæðinu í einum gagnagrunni.

Í þessari skýrslu er birt minjaskrá Borgarfjarðarhrepps hins forna og skrá um þær heimildir sem notaðar voru. Nánari greinargerð um aðferðir þær sem beitt var, byggðasögu og sögu fornleifaskráningar er að finna í skýrslunni *Menningarminjar á Fljótsdalshéraði og í Borgarfirði eystra. Svæðisskráning*. Heildarfjöldi fornleifa í Vallnahreppi eru 608 staðir á 25 jörðum sem eru að meðaltali 2,3 fornleifar á jörð. Auk þeirra eru sex fornleifar sem ná yfir fleiri en eina jörð og eru það helst götur og vegir innansveitar sem utan. Einnig eru tveir minjastaðir sem ekki var unnt að staðsetja innan ákveðinnar jarðar. Heimildarkönnunin var unnin af Sædísi Gunnarsdóttur sem vann þessa skýrslu ásamt Orra Vésteinssyni. Birna Gunnarsdóttir hafði áður safnað heimildm um menningarminjar á Hallormsstað. Í þessari skýrslu er einnig að finna aðalskráningu fornleifa á Egilsstöðum, Bergi, Kollstöðum og Kollstaðagerði sem unnin var af Guðnýju Zoëga og Guðrúnu Kristinsdóttur árin 1996-1997 þegar unnin var skráninga á fornleifum innan bæjarmarka Egilsstaða en fyrrnefnar jarðir tilheyrðu áður Vallnahreppi.

Skrá um menningarminjar í Vallnahreppi

SM-024 Egilsstaðir

20 hndr 1847, Berg hjáleiga. Egilsstaðir voru fyrr á öldum með betri býlum en urðu þó ekki sérstakt stórbýli fyrr en á 20. öld. Á Egilsstöðum var þingstaður hins forna Vallnahrepps allt fram yfir 1700. Þaðan var hjáleigan Berg, sem ónefnd er í fasteignamati 1918, en er tilgreind með nafni í jarðatali 1847. Berg va í byggð fram yfir miðja 19. öld. Egilsstaðaland nær yfir ysta hluta svæðisins milli Lagarfljóts og Eyvindarár. 1920 skiptust Egilsstaðir í tvö býli. Árið

1955 var þar stofnað félagsbú með þríbýli á Egilsstöðum. Árið 1952 var stofnað nýbýli sem gekk undir nafninu Búbót en var síðar lögformlega skýrt Útgarður. Það var í landi Egilsstaðaþorps sem tekið hafði verið eignarnámi. Búbót var samvinnufélag um mjólkurframleiðslu og lagðist af 1966. SJM II, 198-205, Ö-Egilsstaðir.

Þaksléttað var á árunum frá 1904-1936. 1929 var farið að brjóta land með hestaverkfærum. Síðar var land unnið með hjóladráttarvél, túnslétta var 3,8 ha. og voru plægðar, unnar og sánar allstórar spildur til ræktunar. Fyrst unnið með jarðýtu 1961. SJM II, 198-205, Ö-Egilsstaðir.

SM-024:001 *Egilsstaðir* bæjarhóll bústaður 65°15.767N 14°24.902V
Gamli bærinn stóð örskammt vestan við gamla gistihúsið, þar sem skrúðgarðurinn er nú. Mjög erfitt er að gera sér grein fyrir því hvort þarna sé tóftarlag að sjá, því mikill gróður er í öllum garðinum, en þess er að vænta að byggingarleifar sé að finna undir grassverði. Gamli bærinn stóð í þýfðu túni sem náði niður undir fljótið að v´k milli Egilsstaða og Egilsstaðakletta. Aflagðist 1905, en einhver hús stóðu þar fram yfir 1930.

Hættumat: mikil hætta vegna trjáræktar

SM-024:002 *Hólhús* heimild um fjárhús 65°15.836N 14°24.838V
Milli kletta, austan við hús Ingimars Sveinssonar og Guðrúnar Gunnarsdóttur, var fjárhús kallað Hólhús. Húsinu var enn haldið við 1918, en 1932 var tekið úr því grjót til annarra nota.

Heimildir: Ö-Egilsstaðir, 7; Dagbækur Sveins Jónssonar

SM-024:003 nátthagatóft 65°15.9056N 14°25.080V
Utan við Kvíakletta, í klauf milli tveggja kletta. Brekka er fyrir klaufinni að sunnan en klaufin opnast til norðurs. Þar heitri Nátthagi. Neðan Nátthagans eru svoköllið Nátthagavík og Nátthagatún. Garður úr grjóti var endurbyggður meðfram Fljótinu um Nátthagann 1917 en óvíst er hve lengi hann stóð.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: HH 1996, 15; Ö-Egilsstaðir, 4; Dagbækur Sveins Jónssonar

SM-024:004 heimild um stekk 65°15.904N 14°25.080V
Stekkurinn var utan Kvíakletta, þar sem heitri Nátthagi.

Heimildir: HH 1996, 15; Ö-Egilsstaðir, 4

SM-024:005 réttartóft 65°15.836N 14°25.143V
Í svonefndum Leyningi upp af Gellisvík eru leifar lítillar réttar, grjóthlaðinnar. Réttin hefur verið byggð upp við klettavegginn. Þetta er hálf-hringlaga hleðsla úr stórum steinum (um 80-100 cm á breidd) staðsett um 15-20 m ofan Gellisvíkur. Hún er 4x3 m að innanmáli og er hleðsluhæð um 1 m.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SM-024:006 heimild um fjárhús
Grafreiturinn er norður af Fljótshúsinu á Norðurhúsklettum vestan til á Egilsstaðaklettum. Steypt grindverk er utan um garðinn. Hluti hans liggur á Kvíaklettum. Fyrst var grafið í garðinum 1924, og þá rifin fjárhús sem þar stóðu og voru í notkun allt fram til þess.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: HH 1996, 14

SM-024:007 *Fljótshús* hús 65°15.747N 14°25.149V
Á fljótsbakka fyrir botni Egilsstaðavíkur. Þetta hús er steinsteypt og er enn uppistandandi. Það var byggt um 1924 og var vörugeymsluhús.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SM-024:008 *Fljótshús eldra* tóft 65°15.647N 14°25.038V
Á tanga fram við Fljótið, suður og niður af einbýlishúsinu á Bergi. Húsið er um 10-15 m frá fljótsbakka og stendur nokkuð hærra en umverfi þess. Grunnurinn er 7x3 m, hlaðinn úr óhöggnu grjóti. Húsið snýr SV-NA með langhlið niður að Fljóti. Steinsteypa er millli steina í hleðslunni og leifar af steyptum veggjum ofan á henni. Hleðslan er 20-50 sm upp úr jörðu. Frá húsinu liggja tvær raðir af stórum steinum niður að Fljóti. Þar hefur líklega verið göngubryggja.

SM-024:009 vegur leið 65°15.513N 14°24.904V
Um klauf í kollinum sunnan við túnið á Egilsstöðum. Hann ewr enn nokkuð heillegur vegur og sést vel áfram til austurs upp fyrir Mjólkurstöðina.
Hættumat: hætta
Heimildir: Ö-Egilsstaðir, 4

SM-024:010 *Ferðamannaklauf* vegur leið 65°15.931N 14°24.977V
Klaufin er í Egilsstaðaklettum. Þar lá vegurinn heim í hlað, og áfram til suðurs og austurs.
Hættumat: hætta
Heimildir: Ö-Egilsstaðir, 4

SM-024:011 garðlag
Sunnanvert við Hringtjörn er hálfhringlaga garðlag. Hálfringlaga þúfur, grasi vaxnar. Er líklega náttúruleg myndun sem hefur mótast af vatni úr tjörninni.
Hættumat: engin hætta

SM-024:012 heimild um kolagröf 65°15.341N 14°24.934V
Norður af dekkjaverkstæði við Vallaveg eru kolagrafir í lyngmóum sunnanvert við Hringtjörn. Þær eru lyngi vaxnar.

SM-024:013 heimild um myllu 65°15.405N 14°24.371V
Við smáfoss í Hringtjarnarlæk í gili neðan vegar. Lækurinn rennur fram í fossi neðan mýrarfláka. Mikið þýfi er þarna og erfitt að greina hvort þar er um tóftir að ræða. Engar tóftir eru sýnilegar við fossinn en viðarleifar eru efst við fossbrún. Í mýrlendi um 15-20 m ofan við fossinn er nokkuð stórgert þýfi sem má vera að í séu einhverjar tóftarleifar.
Hættumat: engin hætta
Heimildir: HH 1996, 15

SM-024:014 *Þingsteinar* örnefni þingstaður 65°16.046N 14°24.855V
Stórir steinar eða steinaþyrping rétt utan Egilsstaðakletta. Engar minjar eru merkjanlegar um þinghald og landið í kring um steinana hefur verið sléttað undir tún.
Heimildir: HH 1996, 13

SM-024:015 tóft leikvöllur
Uppi á Kvíaklettum austan við hús Ingimarks Sveinssonar og Guðrúnar Gunnarsdóttur. Engin merki um kvíar eða gripahús sjást lengur, en smákofi hefur staðið uppi við lágan klett sem myndar eina hlið tóftarinnar. Þetta er ferhyrnd tóft 2,5 x 2,5 m að ummáli og er hleðsluhæð 0,8m. Kann að hafa verið smákofi er börn áttu.
Hættumat: hætta vegna ábúðar
Heimildir: HH 1996, 15

SM-024:016 heimild um fjárhús 65°15.536N 14°22.854V
Upp á Selhæð, austan við fjárhús sem þar standa núna. Engin merki eru finnanleg um tóft þessa.

Heimildir: HH 1996, 10

SM-024:017 heimild um fjárhús 65°15.431N 14°22.736V
Upp á Selhæð á sama stað og núverandi fjárhús (byggð 1920) stendur. Þau hurfu alveg við byggingu nýrra hússins. Þar voru áður torfhús fyrir 100 fjárh og hlaða.

Hættumat: engin hætta
Heimildir: HH 1996, 10; Dagbók Sveins Jónssonar

SM-024:018 garðlag túngarður 65°15.534N 14°22.728V
Fyrir utan og ofan túnið á Selhæð sjást leifar af gömlum túngarði og e.t.v. garðhólfum. Hann er mjög útflattur og lyngi vaxinn. Hleðsluhæð 0,4 m og hann er um metri á þykkt. Þarna eru greinanleg tvö túngarðsbrot. Annað liggur til A frá klettum utan og ofan fjárhúss. Hann er um 30 m langur og sést víða í steinhleðslur. Hitt brotið er nokkru austar og er það um 25 m langt og liggur N-S.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SM-024:019 *Hálshús* fjárhústóft 65°14.594N 14°21.065V
Utan í Egilsstaðahálsi efst á hæð rétt austan og neðan Fagradalsvegar. Fjögur sambyggð mjög gróin hólf. Stærsta hólfið er 10x11 m. Samhliða því hólfi liggur annað smærra hólf um 4x11 m. Aftan við þessar tóftir liggur á ská smærri tóft um 2x5 m. Áföst við SV horn stærsta hólfsins er smátóft um 3x3 m. Allar eru tóftirnar mjög grónar og hlaupnar í þýfi. Þetta voru sauðahúsbyggð fyrir um 150-200 sauði. Húsin voru byggð um 1895 en þau voru aflögð um 1908 en þá var sauðaeign hætt. Þarna var baðstofubygging, eins konar afbýli

Hættumat: hætta vegna rasks
Heimildir: SJM II, 198; Ö-Egilsstaðir, 4; Dagbók Sveins Jónssonar.

SM-024:020 *Hamragerði* garðlag 65°15.287N 14°24.266V
Upp á ási þeim er gengur suður frá Egilsstaðabæ og nefnist Hamrar. Nafnlaus og heimildalaus staður, sem gengur undir nafninu Hamragerði, sem nýlega er fundið upp. Aðalgarðarnir eru tveir með stuttu millibili, sporöskjulaga, utan um skógi vaxið holt. Smáholt 2x1,5 m er sýnilegt utanvert við innri garðinn. Í tóftinni er nú friðlýsingarmerki. Fleiri garðar og ógreinilegar tóftir eru í umhverfinu, tengs aðalgörðunum með átaki Egilsstaðabæjar og Atvinnulesingatrygingarsjóðs.

Hættumat: mikil hætta vegna gróðurs
Heimildir: HH 1996, 11

SM-024:021 *Hamragerði* fjárhústóft 65°15.229N 14°24.250V
Fjárhústóft er innan garðanna 020, rétt við raflínustaur nr. 195. Tóft þessi er mjög gróin þýfð og ógreinileg í mjög þéttu skóglendi. Hleðslur útflattar.

Hættumat: mikil hætta vegna gróðurs

SM-024:022 *Lagarfljótsbrú* heimild um brú
Hún lá þar sem núverandi Lagarfljótsbrú er staðsett. Brúin var byggð 1904, öll úr trjám neðan hvað brúarsporðar voru hlaðnir úr grjóti. Hún var alveg endurbyggð 1955-60 og sér ekki lengur nein merki hennar en grjóthleðslurnar kunna að vera steyptar inn í núverandi búarstæði.

Hættumat: engin hætta
Heimildir: HH 1996, 13

SM-024:023 heimild

Á jafnlendri hálfdeigjumýri neðan við Hálslæk utan við Fagradalsbraut. þarna var samkomustaður og þar haldnar samkomur og íþróttamót fyrr á öldinni.

Heimildir: SJM II, 198

SM-024:024 heimild um heystæði

Heytóftir voru vestan við Melhornsveg niður undir sléttu, niður af blokkunum við Útgarð.

SM-024:025 *Selhólar* örnefni sel 65°16.482N 14°24.106V

Selhólar voru á Egilsstaðanesi, myndarlegir hólar, ekki fjarri ytri enda gömlu flugbrautarinnar. Ekki er kunnugt um að tóftir hafi verið þar.

Heimildir: HH 1996, 10

SM-024:026 heimild um stekk 65°16.120N 14°23.893V

Á Stekkási sem er stuttur ás næst utan Gálgaáss. Þarna var aflöng stekkjartótt með dyr til vesturs, utan undir Stekkási vestarlega. Tóftin fór undir fyrstu Búbótarslétturnar um 1952.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: HH 1996, 12

SM-024:027 *Kolhöfði* örnefni kolagröf 65°16.073N 14°23.372V

Klettahöfði milli Laugavalla og Mánatraðar (götuheiti í Egilsstaðabæ). Ýmsar dældir eru ofan til á höfðanum en óvíst er um hvort þar eru kolagrafir. Hugsanlega hefur svæðið allt að Grunnsóklanum heitið Kolahöfðar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: HH 1996, 12

SM-024:028 *Gálgaklettur* heimild um aftökustað 65°15.949N 14°25.910V

Klettanef er skagar út úr Gálgaási austanverðum. Gálgaás liggur utan og austan Egilsstaðakirkju. Þar fóru fram aftökur í tengslum við Egilsstaðaþing. Gálgatré á að hafa sést á klettunum fram á þesa öld.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: HH 1996, 12

SM-024:029 *Ferjukíll* heimild um ferja 65°16.630N 14°45.875V

Ferjukíll gengur austur úr Lagarfljóti utanvert við þjóðveginn á nesinu. þar er gamall fravegur Eyvindarár. Nú að mestu undir túni.

Heimildir: HH 1996, 13

SM-024:030 *Kvíaholt* örnefni kvíar 65°15.633N 14°25.017V

Sunnan við gamla túnið á Egilsstöðum var Kvíaholt. Ekki er nú vitað nákvæmlega hvað það er. Hóll sem stendur beint suður af Efra-bergi, húsi Margrétar og Jónasar. Hóll þessi er eilítið ofar en hóll 004. Í honum er dokk og er gróður myn grænni við hana en umhverfis hann. kvíholt gæti hafa verið á þessum slóðum.

Heimildir: Ö-Egilsstaðir, 4

SM-024:031 *Gelliskot* heimild um hesthús 65°15.836N 14°25.143V

“Í túninu yzt eitri Gellistún eða Gellir, þar var Gelliskot, hesthús.” segir í Örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Egilsstaðir, 4

SM-024:032 heimild um rétt

Hestrétt þessi stóð sunnan Mjólkurstöðvarinnar og var stauragirðing. Pétur Jónsson átti

réttina.

SM-024:033 *Svarðartóft* heimild um mógrafir
Tóftin var byggð í Flutningshöfðamýri 1916 og mun svörður hafa verið tekinn í mýrinni um það leyti. Svörður var tekinn víðar, svo sem í Selinu og utan undir Egilsstaðaklettum.
Heimildir: Dagbækur Sveins Jónssonar

SM-024:034 *Ólafskofi/Uxakofi* heimild
Kofinn var líklega staðsettur á Nesinu.
Heimildir: Dagbækur Sveins Jónssonar 1915

SM-024:035 heimild um fjárhús
Tóft var um það bil miðja vegu milli húss Jóns Egils Sveinssonar og Mögnu Gunnarsdóttur og húss Gunnars Jónssonar og Vígdísar Sveinbjörnsdóttur, heldur nær Gunnarshúsi. Þar mun hafa verið fjárhús.

SM-024:036 heimild um fjárhús
Tóftir voru staðsettar um það bil þar sem hús Ingimars stendur. Þarna voru fjárhús og hlöður. Aflögð við byggingu nýs húss árið 1927.

SM-024:037 tóft
Tóft var staðsett úti á klettunum en er nú inni í garði Ingimars. Girðingin er á austurvegg tóftarinnar. Tóftin er full af vikri frá öskufallinu úr Öskju 1875 og var hann notaður til gólfskúringa.

SM-024:038 heimild um kálgarð
Rófugarðar voru staðsettir undir Kvíakletti og rófur voru einnig ræktaðar í flagi framan við Berg, og voru matjurtagarðar víðar.
Heimildir: Dagbók Sveins Jónssonar 1917

SM-024:039 heimild um hesthús
Hesthús var á vegur Egilsstaðabænda niðri á Víðum úti undir Eyvindará eins og hún rann þá. Húsin eru nú horfin, en voru byggð úr ýmsum efnum.

SM-024:040 heimild um kálgarð
Rófugarðar voru staðsettir undir Kvíakletti og rófur voru einnig ræktaðar í flagi framan við Berg, og voru matjurtagarðar víðar.
Heimildir: Dagbók Sveins Jónssonar 1917

SM-024:041 heimild um mógrafir
Tóftin var byggð í Flutningshöfðamýri 1916, 033, og mun svörður hafa verið tekinn í mýrinni um það leyti. Svörður var tekinn víðar, svo sem í Selinu og utan undir Egilsstaðaklettum.
Heimildir: Dagbækur Sveins Jónssonar

SM-024:042 heimild um mógrafir
Svörður var tekinn víðar, svo sem í Selinu, 025, og utan undir Egilsstaðaklettum.
Heimildir: Dagbækur Sveins Jónssonar

SM-024:043 heimild um mógrafir
Svörður var tekinn víðar, svo sem í Selinu, 025, og utan undir Egilsstaðaklettum.
Heimildir: Dagbækur Sveins Jónssonar

SM-024:044 heimild um bænhús

"Bænhús voru í Mjóanesi, Tunguhaga, Höfða, Kollsstöðum og Egilsstöðum." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 127

SM-025 Berg

Hjáleiga Egilsstaða. Jörðin var ónafngreind í manntali 1703 en fyrst nafngreind í jarðatali 1847. Berg var í byggð fram til miðrar 19. aldar. SJM II, 198

SM-025:001 *Berg* bæjarstæði bústaður 65°15.718N 14°24.759V

Um 100 m suður frá gamla Egilsstaðahúsinu. Þar eru tveir klettan frammu á túninu og stóð býlið á þeim efri. Þar er nú hús Margrétar Pétursdóttur og Jónasar Gunnnlaugssonar á Efra-Bergi.

Heimildir: SJM II, 198

SM-025:002 heimild um smiðju 65°15.718N 14°24.759V

Á Efra-Bergi. Smiðjan var nálægt vesturhorni húss Magnúsar og Jónasar og fannst þegar húsið var byggt.

Heimildir: Óbirt gögn hjá Safnastofnun Austurlands

SM-025:003 *Bergishús* hús fjárhús 65°15.694N 14°24.866V

Um 100 m suður frá gamla Egilsstaðahúsinu. Fjárhúsið 14x5 m, stendur ennþá en er orðið nokkuð laslegt. það er steimsteypt með timburstöfnum og bárujárnsþaki. Fjárhús hafa staðið á Neðra-Bergi alla þessa öld, og e.t.v. einnig á Efra-Bergi eftir að búseta þar lagðist af. Húsin á Berginu gengu undir nafninu Bergishús.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Egilsstaðir, 7; Dagbækur Sveins Jónssonar

SM-025:004 þjóðsaga 65°15.633N 14°25.017V

Hóll í túni, nokkuð suður af húsi Margrétar og Jónasar. Á hólnum sjást einvherjar dokkir en ekkert sérstakt lag er á þeim. Járnarusl liggur einnig á hólnu. Stórgrýti stendur uppi úr grasinu.

SM-026 Kollstaðir

20 hndr 1847. Jörðin hefur ávalt verið í bændaeign og var í sérábúð fram til 1904 en þá var jörðin lögð undir Egilsstaði (II). Bændur á Egilsstöðum II bjuggu svo jafnframt á Kollsstöðum ótt setið hafi á Egilsstöðum. Í landi Kollsstaða er Þórsnes sem er sögustaður. Þar á þórslíkneski að hafa rekið á land. Á Þórsnesi voru haldnir nokkrir almennir þjóðmálafundir um miðja 19. öldina. Hjáleiga frá Kollstöðum var Kollsstaðagerði, er þess getið í fasteignamati 1947 en ekki fasteignamati 1918. Ekki er lengur búið á Kollsstöðum. SJM II, 197-198.

Á Kollsstöðum var ræktargott þýft tún (3,19 ha, taða 19 hb). Engjar voru þýfðar votar og dreifðar en gáfu af sér um 200 hesta af allgóðu heyi. Beitilandið var víðlent og gott

en ekki upprekstrarland. Skóglaust var í Kollsstaðalandinu en skógur hefur þar vaxið mjög. SJM II, 197-198; Ö-Kollsstaðir

SM-026:001 *Kollstaðir* bæjarstæði bústaður 65°14.754N 14°25.403V
Við enda vegaslóðans sem liggur upp frá Vallarvegi sunnarlega á ási þeim er Haungarðarnefnist og nær út að bílaverkstæðinu Dagsverki. Á gamla bæjarstæðinu stendur nú hesthús byggt úr ýmsum efnum. Í því er timburgrind klædd bárujárni á þaki er birkitróð. Húsið er einnig að nokkru leyti torfhlaðið. Leifar gamla bæjarins er um 12 m SA hesthússins. Ekkert stendur nú uppi nema leifar eins torfveggjar hlöðnum úr hnausum. Þesssi helðsla er mjög sigin og að hruni komin.

Hættumat: mikil hætta vegna rasks

SM-026:002 *Bæjarhóll* örnefni bústaður 65°14.765N 14°25.448V
"Í túninu á Kollsstöðum er Bæjarhóll" segir í Örnefnaskrá. Beint út af hesthúsunum og leifum gamla bæjarhússins. Hann er um 37x29 m að ummáli og liggur í SA-NV. Dokkir eru í hólnum. Líklega hafa þar einhverntíman staðið hús.

Hættumat: mikil hætta vegna rasks
Heimildir: Ö-Kollsstaðir, 3

SM-026:003 réttartóft 65°14.779N 14°25.536V
Um 30 m í vestur frá hesthúsi. Ferköntuð rétt með hólfi (4x2,5 m) í NV horni. Grjóthleðslur sjást í húsinu en ekki réttinni. Timburgafl kann að hafa verið á vesturgafli hussins. Veggir réttarinnar eru útflattir og mjög sparkaðir af hestum. Hún er um 8x7,5 m en hleðsluhæð 0,5 m.

Hættumat: mikil hætta vegna rasks

SM-026:004 þúst 65°14.793N 14°25.493V
Þústin er staðsett við hól rétt vestan við hesthúsið. Hóllinn er 7x7 m að ummáli en þar eru engin merki vegghleðslu en grjót og bárujárn standa upp úr grasinu.

SM-026:005 heimild um bænhús
Ekki er vitað hvað það stóð, en talið er að bænhús hafi verið á Kollsstöðum í kaþólskum sið.

Hættumat: hætta vegna ábúðar
Heimildir: HH 1996, 16

SM-026:006 stekkjartóft 65°14.838N 14°25.345V
Á svokölluðum Stekkási yst á milli tveggja klettakolla í móti norðri. Tvíhólfa grasi gróin tóft um 7,5x6 m að utanmáli og er veggjahæð um 1 m. Mjög grónar leifar hálf-hringlaga tóftar eru greinanlegar austan vegin stekkjarins. Um 15 m vestan við tóftirnar er gamall bílvegur sem lá hjá Kollstöðum.

Hættumat: hætta

SM-026:007 tóft 65°14.838N 14°25.345V
Um 10 metra austan við stekkinn á Stekkási, 006, er smátóft. 1x1 að innamáli sem opin er til NA. Veggir eru lágir, um 0,3 m en grjóts gætir í hleðslu.

Hættumat: hætta

SM-026:008 stekkjartóft 65°14.819N 14°25.451V
Tóftin er neðan (vestan) í Ysta-Hraungarði skammt ofan heimreiðar að Kollsstöðum og sést hún vel frá heimreiðinni. Undir brekku í lítilli lág eða gildragi sem gengur inn í ásinn vestan frá. Þetta er ferkantalður grjóthlaðinn garður eða hólf um 11x11 að innanmáli. Hleðslur 1,5 m að æð sjást enn í garðinum en hann er þó orðin nokkuð gróinn og sumstaðar hruninn.

Garðurinn er hlaðinn þannig að brekkan myndar austurvegg hans. Op er á veggnum til SV. Í tóftinni liggja spýtur og bárujárn.

Hættumat: hætta
Heimildir: HH 1996, 16

SM-026:009 stekkjartóft 65°14.556N 14°25.840V
Innan til á kollinum að austanverðu er stekkjartóft. Tóftin stendur í skógi vaxinni lág um 100 m vestur frá Skinnbeðju. Tóftin er aflöng um 5x4 m að innanmáli og hæð vegggja um 0,4 m. Hún er mjög vaxin lyngi og grasi. Hvergi sést í hlaðslur. Inngangur sést í báðum endum.

Hættumat: hætta vegna gróðurs
Heimildir: HH 1996, 6

SM-026:010 heystæðistóft 65°14.566N 14°25.721V
Staðsett í mýrarþýfi um 4 m norðan við bakka Sinnbeðju. Tóftin er ferhyrnd, 1,5x0,6 m og veggjahæð 0,4 m. Hún er grænni en þýfið í kring um hana. Grjót sést í hleðslum.

Hættumat: hætta

SM-026:011 *Svarðargrafningur* náma mógrafir 65°14.747N 14°25.675V
Beint niður af Kollsstaðakolli í sundi milli kollsins og grjótáss sunnan heimreiðar. Á mýrarsléttu þar sem greinilega mótar fyrir svarðargröfum. Þetta svæði kallast nú Djúpagil.

Hættumat: engin hætta
Heimildir: Ö-Kollsstaðir, 1

SM-026:012 þúst 65°14.739N 14°25.518V
Suðvestan við hesthús og tóftir gamla bæjar í SA horni hólsins um 20 m innan við rétt. Þetta er hálf bogalaga myndun, 8x6 m, sem stendur hærra en nágrenni hennar. Ekki er víst um hvort um mannvirki er að ræða.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SM-026:013 garðlag túngarður
Garðurinn sést utan túns við skurð sem skilur að túnið og mýrina norðan Skinnbeðju. Hann sést einnig í þýfi ofan skurðar en neðan brekkunnar sem heimreiðin liggur upp á. Veggurinn er mjög lángur og slitróttur. Á einum stað sést hleðslugrjót. Hann er samfelldari á kafla neðan brekku og virðist þar hafa verið notaður sem undirstaða undir girðingu.

Hættumat: hætta vegna rofs

SM-026:014 vegur leið
Vegur liggur frá bifreiðaverkstæðinu Dagsverki inn Hraungarða upp á bæjarhólinn um Kollsstaðklauf í gegn um túnið á Kollsstöðum og upp bratta brekku austast í Kollinum. Vegur þessi er enn vel greinanlegur en hann er þó orðinn nokkuð gróinn víðast hvar. Þetta er elsti bílvegurinn inn Austur-Vellina.

Heimildir: HH 1996, 16

SM-026:015 gata leið
Austur frá Kollsstöðum. Í holtinu fyrir austan Flóann og stenfa utanvert á Egilsstaðahálsinn. Þarna sjást einhverjar götur.

Heimildir: HH 1996, 16

SM-026:016 tóft 65°14.870N 14°25.828V
Undir brekku neðan klettakolls sem liggur næst vestan við Kollsstaðakoll. Um 40-50 m sunnan við veginn er liggur upp til Kollsstaða. Hún er 1,5x1,5 m að ummáli og er hleðsluhæð

0,4 m. Grjót sést á einum stað í hleðslu. Tóftin sker sig úr umhverfinu að því leyti að hún er nær eingöngu vaxin ljónslappa. Veggjaþykkt er um 70-100 cm og inngangur að suðvestanverðu.

SM-026:017 *Kollsstaðasel* beitarhúsatóft 65°14.214N 14°23.327V
Á Kollsstaðaseli var fyrrum sel en þar voru seinna byggð beitarhús. Tættur beitarhúsanna liggja rétt sunnan við Kollsstaðavatn (Torfatjörn) um 2 km austur af Kollsstöðum. Stærsta tóftin er tvískipt, fjárhús og hlaða. Stærra hólfið er um 4x17 m en minna hólfið í suðurenda um 3x4 m og er hleðsluhæð um 0,7 m. Í fjárhúsinu mótar fyrir garða eftir miðju húsinu. Dyr eru vestan til við miðjuna.
Hættumat: hætta
Heimildir: HH 1996, 17

SM-026:018 fjárhústóft 65°14.209N 14°23.315V
Um 10 m ofan stóru beitarhúsatóftarinnar áföst garðinum í kring um túnið er önnur fjárhústóft. Hún er með með garða og dyrum á vesturhlið. Hún er 8x6 m að utanmáli.
Hættumat: hætta
Heimildir: HH 1996, 17

SM-026:019 tóft 65°14.190N 14°23.315V
Um 13 m innan við aðaltóftina utan í garði sem liggur kring um svæðið, er ferhyrnd tóft. Ferhyrnd tóft 6x4 m sennilega heytóft. Hún stendur á smá hóli og liggur þvert á við hinar tóftirnar eða A-V.
Hættumat: hætta
Heimildir: HH 1996, 17

SM-026:020 garðlag túngarður 65°14.190N 14°23.315V
Garður þessi hefur legið umhverfis beitarhúsin. Garðurinn er mjög útflattur og vaxinn grasi og lyngblettum. Garðurinn er um 1-2 m að breidd og upp í 0,5 m að hæð.
Hættumat: hætta vegna gróðurs
Heimildir: HH 1996, 17

SM-026:021 garðlag túngarður 65°14.190N 14°23.315V
Mjög jarðsokkin garður liggur neðan Kollsstaðasel. Garðurinn er vaxinn lyngi, grasi og kjarri. Hann er 2 m breiður og er hleðluhæð 0,5 m. Garðurinn liggur utan við túngarðinn og virðist nokkuð eldri. Báðir verða garðarnir ógreinilegri á mýrarkafla neðan við hæðina sem fjárhúsin standa á. Útskot eða tóft 3x6 m er við garðinn á SA hlið hans.
Hættumat: hætta vegna gróðurs

SM-026:022 tóft 65°14.190N 14°23.315V
Neðan hólfs sem stendur við SA hlið edlri vallargarðs. Tóftin er aflöng, 10x4 m. og eru hleðslur mjög signar og ógreinilegar.
Hættumat: hætta vegna gróðurs
Heimildir: HH 1996, 17

SM-026:023 2 tóftir naust 65°14.991N 14°27.263V
Á höfða sem gengur út í Lagarfljót beint niður af tóftunum á Þórsnesi. Sunann til við höfðann er vík og stendur klettur við rætur hennar. Í krika milli kletts og víkur eru tvö bátaskýli í brekku. Tóftirnar eru báðar grasi og lyngi grónar, stærð 3x2,5. hleðsluhæð um 0,5. Bátaskýlin standa hlið við hlið (um 1 m bil á milli þeirra) ofan fjörunnar í víkinni. Sú sem stendur utar í víkinni í ívið minna gróin og er greinilegt bátslag á henni. Innri tóftin er meira

hrunin en hefur að líkindum haft svipað lag.

Hættumat: hætta vegna vatnsaga

SM-026:024 tóft 65°14.905N 14°26.952V

Ógreinileg tóft, sendur sunnan við lækjardrag á Þórsnesi miðju. Tóftin er 8x2 m að þvermáli, Veggir tóftarinnar sjást illa. Hún er mjög hlaupin í þúfur.

Hættumat: hætta vegna gróðurs

SM-026:025 tóft 65°14.955N 14°27.011V

Í brekkunni sunnanvert í Þórsneshöfða ofan og norðan Þórsneslækjar. Löng tóft skiptist í þrjú hólf. Það stærsta er í miðjunni um 4x12m. Smærri hólf eru við báða enda, þar verasa er 3x3 m og það eystra 3,5x3,5, hleðsluhæð er um 1 m. Tóftin er orðin nokkuð gróin. Utan um tóftina liggja garðar. Hún er af íveruhúsi og hefur að líkindum verið búið í húsinu fram undir miðja 15. öld.

Hættumat: hætta

Heimildir: Steinunn Kristjánsdóttir: "Landnámsbær, kirkja, rétt ..."; HH 1996, 18

SM-026:026 garðlag túngarður 65°14.966N 14°27.077V

Garðarnir liggja utan um tóftina í brekunni sunnan til á Þórsneshöfða. Þeir eru tvöfaldir á kafla efst á holtinu ofan tóftarinnar. Er sem einn garður hafi legið yfir nokkuð stórt svæði utan um annan minni garð sem lá utan um tóftinar á nesinu. Stærri garðurinn liggur frá holtinu í SV niður niður til fljóts en beygir ofan við höfðann og liggur þar veinn á kafla út að Þórsneslæknum. Greina má áframhald á honum utan lækjar en þar beygir hann aftur upp til austurs. Garðurinn sést upp að kletti ofan hyljar í læknum. Þar hverfur hann á kfala en heldur síðan áfran handan lækjar. Báðir eru garðarnir mjög útflattir, algrónir lyngi og grasi og á stöku stað hlaupnir í þúfur. Lækur nærri að heildarlengd garðana sé um 700 m.

Hættumat: hætta vegna rofs

SM-026:027 tóft 65°14.999N 14°27.221V

Um 15 m upp frá ytri enda garðsins sem liggur meðfram Lagarfljóti er tóft. Tóftin er 3x2 m smátóft, lyngi vaxin og mjög ógreinileg. Hún hefur líkleg verið byggð utan í garðinn.

SM-026:028 *Þórsnes* sögustaður 65°14.955N 14°27.011V

Gengur fram í Lagarfljót í landi Kollsstaða nálægt merkjum við höfða og Vallnahrepp. Nafnið er þekkt úr þjóðsögu. Þar á að hafa verið Þinghof og þingstaður. Þarna voru haldnis svokallaðir Þórsnesfundir eða vorþing um miðja 19. öldina. FRIÐLÝSTAR MINJAR Á leiðinni þaðan stoppuðum við í Þórsnesi og leituðum að rústunum þar. Þar er stór malargryfja og engar rústir fundum við.

"Þórsnes er nesoddi sem liggur út í Lagarfljót. Nesið er í landi Kollsstaða í Egilsstaðahreppi, um 4 km suður frá Egilsstaðabæ. Upp af nesinu í suðaustur liggur Þórsneshöfði, sem er lágur ás með klettum að vestanverðu en með hallandi, lyngi vaxinni brekku að sunnanverðu. Þar í brekkunni er umrædd tótt en umhverfis hana, utan túngarðs, er mýrlendi. Útsýni yfir og eftir fljótinu er gott frá rústunum en handan fljótsins er annað nes, kallað Freysnes. Á því eru einnig miklar og athygilsverðar rústir. Rústin á Þórsnesi var friðlýst árið 1976, fyrir tilstilli Gunnlaugs Harladssonar þávernadi minjavarðar Austurlands.

Þórsnes er einn margra staða þar sem sagt er að þinghald hafi verið fram fyrrum. Því hefur einnig verið haldið fram að þarna hafi staðið hof. Á staðndum voru haldnir almennir sýslufundir í log síðustu aldar. Fundirnir voru haldnir í tjaldi eða undir berum himni. Sá síðasti var haldinn þar árið 1880. Helgi hallgrímsson, sem hefur skoðað margar rústir víða um Fljótsdalshérað, telur þó þólíklegt annað en að rústirnar og garðlögin séu leifar forns gerðis, notað sem fjárgeymsla fyrst og síðar sem stekkur.

Gunnlaugur Haraldsson kannaði rústina lítillega þegar hún var friðlýst árið 1976. Hann gerði meðal annars lítinn könnunarskurð í miðja rústina um leið og han festi friðlýsingarmerkið niður. Hann getur þess í dagbók sinni að hann hafi fundið gólfskán á 50 cm dýpi, nokkkurra sentimetra þykka, en nefnir engar tilgátur um hlutverk eða aldur rústarinnar.

Rústin á Þórsnesi er tæpir 30 metrar að lengd og um 10 metrar að breidd að útveggjum meðtöldum. Hún skiptist upp í fjögur herbergi eða hólf, sem eru mismunandi að stærð og eru millivegggir litlu lægri en útveggir. Rústin snýr austur-vestur og á langhliðinni, sem veit á móti suðri, vottar fyrir tveimur inngöngum. Rétt utan við rútina er litill ferhyrndur garður, sem er um 3 metrar á kant, og við hlið hans er óreglulegur haugur af svipaðri stærð. Um 20-30 metrum enn utar, utan um rústina og garðinn, er mikið stærri garður eða túngirðing, um 150 cm að breidd. Garðuirnn er hlaðinn úr torfi og trúlega grjóti einnig, en hann umlykur rústirnar. Út frá garðinum í austurátt liggur reiðgata.

Við rannsóknina var einn þriggja metra langur og eins meters breiður könnunarskurður tekinn í miðja rústina. Hann náði frá miðju hennar og út fyrir syðri langvegginn. Inni í rústinni kom í ljós þykk, kolablönduð gólfskán. Greinilegt er að rústin er af íveruhúsi, ef marka má gólfskán hússins. Aldur þess er nokkuð ljós. Eitt sýni var tekið til kolefnisaldursgreiningar úr henni og gaf hún niðurstöðuna AD 1410 +/- 60. Í sniðum könnunarskurðarins komu í ljós tvö gjóskulög, sem lágu óhreyfð yfir rústinni. Annað þeirra er Askja frá 1875 en hitt er dökkt frá Veiðivötnum, sennilega 1477. Af þessu má ráða að búið hafi verið í húsinu fram undir miðja 15. öld.

Gróður á rústinni og umhverfis hana bendir einnig til þess að húsið hafi verið í notkun á miðöldum. Erfitt er þó að fullyrða um hvenær það var fyrst byggt, því þegar búið var lengi á sama staðnum voru hús endurbætt áratugum og jafnvel öldum saman, ætíð á sama bjarstæðinu. ... Rústin á Þórsnesinu stendur á nokkuð háum hól en hann er trúlega að mestu gerður af náttúrunnar hendi, enda ber snið skurðarins ekki vott um annað byggingarstig á bæjarstæðinu en það sem sést á yfirborðinu."

Heimildir: Dagbók AF; Steinunn Kristjánsdóttir: "Rannsóknir á fornum rústum á Austurlandi", 6-8

SM-026:029 heimild leið

Modgötuásar liggja nokkuð ofar en Stekkás ofan Kollsstaða. Þar hafa um hann legið götur upp á Kollsstaðasel. Þessar götur sáust ekki við talningu.

SM-027 Kollstaðagerði

Hjáleiga Kollstaða. Kollsstaðagerði heyrir til SA hluta hins gamla Kollsstaðalands. Gamli torbærinn var enn uppistandandi í fasteignamati 1918. Portbyggð baðstofa byggð um 1930, í notkun fram til 1952. SJM II, 196; Ö-Kollsstaðagerðis; Fasteignamat 1918

Gamla túnið var "holótt og brunahætt" pg "fremur ógreitt þýfi milli hólanna". Engjar voru góðar "mest þýft mýrlendi" Ræktunarskilyrði voru allmikil á móum og í mýrlendi. Tún voru 2,55 ha, taða 70 hb., úth 250 hb. Túnslétta 3433 m2. Vörslugarur um tún á tvær hliðar og vatnsveita á hluta engja. Túnið var líklega allt þaksléttað fyrir 1920. Fyrsta sléttun með jarðýtu var 1953. SJM II, 196; Ö-Kollsstaðagerðis; Fasteignamat 1918

SM-027:001 *Kollstaðagerði* bæjarhóll bústaður 65°14.085N 14°25.126V

Baðstofa var í túninu um 20 m austan við núverandi hús handan vegarslóða sem liggur upp að

bogaskemmu. Þetta er hóll sem snýr SV-NA en ytri mörk hans eru óljós. Hóllinn hefur verið sléttaður. Yst í honum vottar fyrir dældum sem benda til mannvirkja. Gamli bærinn stóð fram yfir 1970 en óvíst er hvar á bæjarhólnum hann var staðsettur.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: HH 1996, 19; Ö-Kollsstaðagerði viðb, 2

SM-027:002 tóft 65°14.027N 14°25.016V

Sunnan til í túni, næst ofan við Kvíaholt. Grasivaxinn hóll og og í honum er lítil tóft 2x1,5 m. Hóllinn er stærri um sig en tóftin.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SM-027:003 tóft 65°14.117N 14°25.152V

Fast við gamla túngarðinn að utanverðu, beint út af núverandi íbúðarhúsi. Grasi vaxin smátóft 3x2,5 m, Veggjaþykkt er um 1 m en hvergi sést grjót í hleðslunni. Líklega hefur túngarðurinn myndað suðurvegg og timburþil verið að vestanverðu.

Hættumat: mikil hætta vegna rasks

SM-027:004 garðlag túngarður 65°14.159N 14°25.146V

Utan og neðan við túnið. Um 1 m breiður og er hleðsluhæð 0,8 m. Hann sést neðan (vestan) við heimreiina á stuttum kafla og ofan heimreiðar á um 200 m löngum kafla. Liggur NV-SA frá heimreiðinni á um 130 m kafla. Beygir rétt ofan við bogaskemmu og liggur þar A-V. Girðing er á garðinum og er hann grasi gróinn. Hann hefur verið hlaðinn lárétt upp að utan en aflíðangi að innanverðu. Garðurinn sést einnig NA við túnið við svarðargrafir í Fitinni. Þar er ekki griðing á honum. Garður (annaðhvort gamli túngarðurinn eða áveitugarður) liggur meðfram túngirðingunni á kafla SA túnsins.

Hættumat: hætta vegna rasks

SM-027:005 hola sundlaug 65°14.138N 14°25.354V

Í mjóu sundi innan og neðan við túnið milli veggja klettaholta. Hlaðið er fyrir mýrarsund og hefur eflaust verið dýpra en nú. Innanmál eer 7x6 m en hleðsluhæð 0,8 m. Fyrirhleðsla, um 10 m löng, liggur nálega A-V. Garðurinn er grasi gróinn og hvergi sést í grjót.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Kollustaðagerði viðb, 2

SM-027:006 garðlag áveita 65°14.005N 14°24.536V

Í þýfðu votlendisstykki utan og ofan við Kollsstaðagerðistjörn upp af bænum. Klettaholt að austanverðu. Nokkrir lágir samsíða garðar 0,2 m á hæð, liggja yfir móa NA-SV frá girðingu norðan tjarnarinnar. Það er 2-5 m bil á milli þeirra.

SM-027:007 garðlag áveita 65°13.950N 14°24.973V

Fyrir austan og sunnan túnið (núverandi girðingu) í grafningi austan undir móaholti. Garðurinn er 1,2 m á breidd og hleðsluhæð er 0,8 m. Hann líkist gamla túngarðinum. Lengd ofan túngirðingar um 100 m. Liggur ANA-VSV og beygir kringum holtið. Leiðir vatn frá kletti nokkrum austan við túngirðinguna. Liggur áfram innan túns á u.þ.b. 200 m. Garðurinn er ógreinilegur á köflum og sumsstaðar hlykkjóttur og misbreiður.

SM-027:008 þúst heystæði 65°13.949N 14°24.620V

Ofan við tjörnina um 30 m í A frá henni. Sunnarlega í sundi milli tveggja klettakolla. Grasi gróin þúst, 6x3 m óreglulega löguð. Kann að vera heytóft.

Hættumat: hætta

SM-027:009 stekkjartóft

Ofan við tjörnina um 20 metra frá tjarnarbakka, norðan undir klettakolli. Lítil ferhyrn tóft 2,5x2,5 m að innanmáli, staðsett upp undir brekkurótum. Brekkan myndar austurvegg tóftarinnar en hleðsluhæð er 0,8 m. Inngangur hefur snúið vestur að tjörninni. Hún er grasi gróin.

Hættumat: hætta

Heimildir: HH 1996, 16

SM-027:010 hesthústóft 65°14.018N 14°25.139V

Innan túns á holti suður af bænum. Engar kvíar sjáanlegar en ennþá er gamalt grjót og torfhlaðið hesthús uppistandandi þó að hruni komið. Húsið er 8x4 m að innanmáli. Tróð, torf og ján í þaki þess. Öskulag frá 1875 sést í strengjum í torfhleðslu. Grjóthelsðlur standa í u.þ.b. 1 m hæð. Torfhleðslur eru upp í fulla vegghæð en þó er hrunið úr torfinu. Stallur er í NV horni hússins hlaðinn einfaldri grjótröð og er hann um 30 cm hár.

Hættumat: hætta vegna rofs

Heimildir: Ö-Kollusstaðagerði viðb, 2

SM-027:011 náma mógrafir 65°14.153N 14°24.875V

Í Fitinni NA af bænum eru nokkrar ferkantaðar grafir. Lengd þeirra er mest um 3 m. Grafirnar má finna á um 30 m löngu og 8 m breiðu svæði sem snýr NA-SV.

Heimildir: HH 1996, 19

SM-027:012 náma mógrafir

Í móunum suður af Kollsstaðaseli. Móarnir eru lyngi vaxnir og einnnig ves þarna all þéttur birkiskógur. Fjöldi grafa er óviss. Grafirnar eru kringlóttar, botninn um 1,5 m í þvermál og víkka upp, 80-100 cm djúpar.

SM-027:013 náma mógrafir 65°13.959N 14°24.064V

Niður af Ytri-Sjónarási. Nákvæm staðsetning ekki kunn. Grafir þessar eru staðsettar rétt innan reiðgötu sem liggur upp á Egilsstaðaháls í dæld milli lyngi vaxinna holta. Dældin er grasi vaxin. Þar sjást 5 grafir, u.þ.b. hver þeirra um 1 m á breidd.

SM-027:014 hola vatnsból 65°13.928N 14°23.979V

Vatnsból er í læk upp í hlíð norðaustan Kollsstaðagerðis, um 80 m niður af rafstauralínu. Þarna hefur vatnsból verið grafið niður í læk rétt við grasblett nokkurn. Þetta er skammt ofan við svarðargrafir.

SM-027:015 tóft 65°14.007N 14°24.945V

Tóft er austan túnsisn rétt hjá áveitu. Lágvaxin og gróin smátóft. Húsið hefur verið tvískipt. Hún er 4x2 að innanmáli og 0,4 m á hæð.

SM-027:016 réttartóft 65°13.990N 14°24.900V

Réttin er staðsett 2 m frá klettavegg í Leyningi beint ofan við túnið og milli þess og mýrarflæmis. Mjög gróin og ferköntuð garðhleðsla 7x5 m að stærð og 0,5 m á hæð. Inngangur er við SV horn réttarinnar.

Hættumat: hætta vegna ábúðar

SM-027:017 brunnur vatnsból 65°14.065N 14°25.151V

Vatnsból er í mýrarsundi neðan við Kvíaholt.

SM-027:018 *Gerðistættur* beitarhúsatóft 65°13.482N 14°21.351V

“Austan í Hálsinum, um miðja vegu frá dalbotni upp á brún, eru tættur beitarhúsa frá Kollsstaðagerði, sem heita Gerðistættur” segir í örnefnaskrá. Tóftin stendur á háum hóli, um fimm metra sunnan á lækjarbakka eystri kvíslar Hálslækjar.

Tóftin er aflöng fjárhústóft með áfastri hlöðu. Fjárhúsið er 13x3 m að innanmáli með dyr til SA. Veggir standa í 80 sm hæð og steinar sjást í innbrúnum tóftarinnar allt upp í 50 sm hæð. Syðri langveggur er hruninn inn á við, sá nyrðri hruninn út á við. Hlaðan er áföst aftan við fjárhúsið. Hún er 2x3 m, og sjást steinar í hliðum hennar. Tóftin er annars mjög grasi gróin. Um 5-7 m aftan við tóftina er lítil, 1x2 hringlaga heytóft. Um 12 m framan við tóftina á frambrún hólsins er eins og upphlaðið skot. kann að hafa verið einhverskonar ívera til að fylgjast með fé, en gott útsýni er af hólnum frá þessum stað.

Hættumat: hætta

Heimildir: Ö-Kollsstaðagerði, 3

SM-027:019 heystæðistóft 65°13.463N 14°21.441V

Neðan við hólinn eru, báðum megin lækjar, einig þrír grasbalar sem kunna að hafa verið slegnir. Á tveimur stöðum mótar fyrir einhverjum mannvirkjum, e.t.v. heytóftum.

Hættumat: hætta

SM-027:020 tóft 65°13.482N 14°21.351V

Um 30 m ofan fjárhúsanna á suður bakka lækjarins er eins og smátóft, um 1,5x3 m, opin til SA. Hún er mjög gróin lyngi og máð og er mold í botni hennar. Vera kann að þetta sé einungis vatnsmyndun. Í kring um tóftina eru einhverskonar myndanir, e.t.v. tóftir en trúlega þó einhverjar vatnsmyndanir.

SM-028 Höfði

20 hdr. 1695, 1847. Jarðarinnar er getið í Droplaugasonasögu. IF XI, 160. Vitnisburðarbréf um 10 hdr í Höfða á Völlum. Jarðabréf, 272. 1660, er til landamerkjalýsing um merki milli H og Kollastaða. Jarðabréf, 278. HÞ: Höfði. Samkvæmt Droplaugasonasögur lítir helzt út fyrir, að jörð sú, sem þar er nefnd Öngulsá, hafi verið sama jörðin og Höfði (Sbr. Safn til s. Ísl. II, 461). En samt þykri mér [HÞ] varasamt að setja það sem forna nafið á Höfða, enda gat bærinn at Öngulsá hafa farið af og verð fluttur þangað, sem Höfði er nú. Árbók 1923, 92. Sbr. Árbók 1967, 92. “Höfðaland nær frá Lagarfljóti þvert austur yfir Háls og austur á Eyvindarárdal að Eyvindará. Á suðurmörkum eru þessir viðmiðunarstaðir: Höfðaá, Ytri-Stekkjarlækur uppi undir Hábrekku framanverða, Hjallabrýr á hæsta stað, Miðhnúta og Eyvindará. Norðurmörk, sem jafnframt eru nú hreppamörk við Egilstaðahrepp, liggja frá Lagarfljóti 1-1,5 km innan við Þórsnes, suðaustur milli Kollstaðagerðir og Höfðasels og austur í Hnútulækjarfoss og Eyvindará.” SJM II, 185.

1918: Tún 4,4 ha, garðar 3340 m2. “Gamla túnið var kargþýft og sumt deiglent, grasgefið, engjar að mestu þýfðar, allvíðlendar hálfdeigjur og mýrar, í Höfðavatninu var stararheyskapur, “munu fást úr því að jafnaði 100 hestar af stör, ef vatnið er allt slegið” (F´18). Rækturnarskilyrði eru mikil á lyngmóum og mýrum.” SJM II; 185.

SM-028:001 *Höfði* bæjarhóll bústaður

“Fjárhús eru á túninu fram og upp af íbúðarhúsinu. þar stóð bærinn áður.” segir í örnefnalýsingu. “Stór torfbær, baðstofa byggð uppi og niðri. Bærinn stóð um 100 m austur af núv. húsi, hann brann ´23.” Segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 185; Túnakort 1918; Ö-Höfði, 3

SM-028:002 heimild bænhús
“Bænhús voru í Mjóanesi, Tunguhaga, Höfða, Kollsstöðum og Egilsstöðum.”
Heimildir: SJM II, 127

SM-028:003 *Höfðakollur* örnefni
“Höfðabær stendur nú framan (sunnan) í Höfðakolli, sem er há klettahæð utan við bæinn. Talið er, að höfðakollur sé þinghöfði í sambandi við þing á Þórsnesi rétt utan við Höfðaland.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Höfði, 3

SM-028:004 garðlag kálgarður
“Árið eftir, 1852 ... stærsti kálgarðurinn þá hjá Gísla Hjálmarssyni á Höfða 180 ferfaðmar.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 128

SM-028:005 *Hjáleigutún* örnefni
“Þar sem íbúðarhúsið á Höfða er nú, var kallað Hjáleigutú. Inn og niður af Hjáleigutúni, á bakka Höfðaár, er hæð sem heitir Kárahaugur. Þar var Kári frá Höfða heygður.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Höfði, 3

SM-028:006 *Kárahaugur* þjóðsaga legstaður
“Hún kemur við sögu í Austfirðingasögu fornu, þar bjó Kári, einn liðsmanna Helga Ásbjarnasonar í Kálfahólsbardaga. Haugur Kára kvað vera í landareigninni, en nú óvíst hvar.” segir í Sveitum og jörðum. “Inn og niður af Hjáleigutúni, á bakka Höfðaár, er hæð sem heitir Kárahaugur. Þar var Kári frá Höfða heygður.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 184; Ö-Höfði, 3

SM-028:007 *Smiðjuhóll* örnefni smiðja
“Utan við gamla bæinn er hóll, sem heitir Smiðjuhóll.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Höfði, 3

SM-028:008 *Fjósatunga* örnefni fjós
“Inn af gamla bænum hét Fjósatunga.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Höfði, 3-4

SM-028:009 *Rauðshaugur* þjóðsaga legstaður
“Efst á hálsbrún stendur Rauðshaugur, píramítalagaður urðarhnjúskur, skáhallt út úr hlíðinni og áberandi. Um hann er þjóðsögur.” segir í Sveitum og jörðum. “Norðurbrún hálsins er kölluð Grjótbrún. Á Hálsi beint upp af Höfða er hnjúkur, sem kallaður er Rauðshaugur. Þaðan er mjög víðsýnt. Þarna á að vera heygður fornmaður, Ásröður landnámsmaður frá Ketilsstöðum.” segir í örnefnalýsingu.

FF: “Hvad Raudshauginn snerter, þá er hann ad minu Álite ekkert annad en af Náttúrunni siálfgioördur Melhóll rett samkynjia fleyrum samslags minni Griothædum sem þar eru í Nánd, er med éngu géfur Árillu fyrir, ada sýnir Spor til ad á höndum séu Manna Verk þar þad Stórgrýte er I höndum finnst hvörke liggur I minstu Ordu og er þaradauk stærri enn svo ad neinn fái leidt ser I Hug ad þad se af Mönnum þángad borid, eins og siálfur Hóllinn, hvörki sökum Stærdar né Lögunar, gétur med nokkrum Líkindum álitist Haugur af Mönnum orpinn, hvarum Menn og ecke, svo er vite, hafa neina trúlega tradition og enn sídur Rit; þad er líka mögulegt ad þessi nú svokallade Raudshaugur drægi Nafn sitt af einhvörium er Raudur hefde

heited fyrer adra Ordsök enn þá ad þessi hefde under honum heygdur verid, og ei sídur hitt ad traditionin hefdi aflagad nafn hennar, sem í fyrstu máske hefdi verid Haugur ad Steinum med leyrraudum Lit sem I hönum finnast."

Heimildir: SJM II, 185; Ö-Höfði, 7; FF I, 43

SM-028:010 *Knútusel* beitarhúsatóft 65°12.801N 14°21.081V

"Knútusel er nefnt í Droplaugasonasögu. "Þar var lengi selstöð sunnan undir höfða", segir Sigurður Gunnarsson (Safn til sögu Ísl. II, 466.). Síðar voru þar beitarhús frá H, löngu aflögð." segir í Sveitum og jörðum. Í örnefnaskrá Kollsstaðagerðis segir: "Einnig eru þar, rétt utan við Hnútulæk, sem er á landamerkjum við Höfða, fornar rústir, sem eru kallaðar Hnútusel. Tóftirnar eru staðsettar á lyngi vöxnum hjalla skammt utan við foss í á þeirri sem rennur utan við Hnútuna (Hnútulækur).

Stærsta tóftin er þríhólfa og hefur verið innangengt milli allra hólfanna. Virðast tvö þeirra hafa verið fjárhús og smærri hlaðan áföst fjárhúsinu. Garður er áfastur tóftinni liggur í boga um 1-2 m neðan hennar. Smátóft um 2x2 m er staðsett um 3 m aftan (NA) tóftarinnar. Ofan hennar í um 10 metra fjarlægð liggur 60 m langur beinn garður. Tvær samliggjandi tóftir (stekkur) eru í um 2 metra fjarlægð suður af stærstu rústinni, norðan í lækjardragi. Lengri tóftin er tvóskipt, grafin inn í barð að vestan en upphlaðnir veggir að austanverðu. Allar eru tóftirnar mjög lyngi vaxnar en aðaltóftin virðist þó vera yngi en sú sem staðsett er í lækjardraginu.

Heimildir: SJM II, 185; HH 1996, 9; Ö-Kollsstaðagerði, 3

SM-028:011 *Grjótagerði* heimild beitarhús

"Önnur beitarhús voru á Höfðaseli og hin þriðju á Grjótgerði." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 185

SM-028:012 garðlag túngarður

"Túngarður, enn leifar hans á kafla." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 185

SM-028:013 heimild áveita

"Áveituskurðir og -garðar frá 19. öld." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 185

SM-028:014 *Höfðasel* bæjarstæði býli

"H var afbýli frá Höfða. Þar virðist aldrei hafa verið sjálfstæð ábúð, því að býlið er ekki nefnt í jarðabókum á 19. eða 20. öld. Þó mun býlið vera gamalt; því að Halldór Stefánsson hefur fundið þrjú nöfn á því, Höfðasel, Höfðahús og Höfðahjáleiga. H var í byggð flest ár frá 1904-1922. H er um 1,5 km austur af höfða, rétt sunnan við túnið í Kollstaðagerði. Þar voru beitarhús frá Höfða, eftir að ábúð lauk." segir í Sveitum og jörðum. HS: "Höfðasel, Höfðahús, Höfðahjáleiga mun vera eitt og sama býli fráHöfða. Var í ábúð síðast 1873. 1920 er tún þar 0,7 ha. og garðar 150 m2.

Heimildir: SJM II, 186, Halldór Stefánsson: "Fornbýli og eyðibýli í Múlasýslum", 172

SM-028:015 *Kvíahraun* örnefni kvíar

"Innan við Þýfin rétt ofan við túnið er hæð, sem heitir Kvíahraun." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Höfði, 5

SM-028:016 heimild rétt

"Inn af læknum áðurn. Er hæð, sem heitir Snarahraun eða Snös. Þar vað lögrétt fyrir Austur-

Velli.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Höfði, 5

SM-029 Ketilsstaðir

50 hdr um 1570. 40 hdr 1847. 1367: “clviii. Christfiarjordunne a ketilstodum fylger xij ær. þriar kyr. hundrad j virdingarfie. þar a ad vera þriggia marka omage”. DI III 232 1397: Getið í máldaga Vallaneskirkju. DI IV, 204. 1494: Í testamentisbréfi Páls Brandssonar á M gefur hann jarðirnar Ketilsstaði á Völlum, Kollsstaðir og Mýnes. DI VII, 233. 1550: Ketilsstaðir á Völlum nefndir í festingabréfi Bjarna Marteinssonar og Guðríðar Þorsteinsdóttur. DI XI, 796-797. 1570 og síðar er máldagi hálfkirkjunnar á Ketilsstöðum, þá er garðurinn 50 hdr. DI XV, 685. 1572: “Guðríður Þorsteinsdóttir á Ketilsstöðum lýsir yfir því, að hún gefi Vallaneskirkju tvö hundruð faðma rekasand fyrir Héraðsflóa. Hinn helmingurinn heyrir áfram undir Ketilsstaði. Þetta geldur hún kirkjunni fyrir þann reka, 2 hdr. faðma. sem fylgja átti Víðastöðum, en sú jörð var lögð Vallanesstað fyrir tíundir og lýsistolla, þegar gerð var hálfkirkja á Ketilsstöðum.” Jarðabók 277.

Hjáleigur Kelduhólar, Hallberuhús og Útnyrðingstaðir. “Hallberuhús voru í túninu og fyrr afbýlin Hraukur, Kinn, Oddagerði og Steinagerði, en Sigurðagerði frá bæ. Hjáleigan var í ábúð 1872, en afbýlin fram á 18. Og 19. öld. Nú hafa verið byggð úr Ketilsstaðalandi þrjú nýbýli: Unalækur, Stangarás og Langahlíð. Mörk K ásamt nýbýlunum eru nú í stórum dráttum þessi: Að norðan talið frá fljóti: Höfðaá upp að þjóðvegi, þar 300-400 m suður með vegi og austur á Völusteinsás, suður hann og sa. mitt á milli Lönguhlíðar og Kelduhóla og upp á brúnir nálægt Timburhöfðalæk (sem fellur niður hjá Kelduhólum), síðan na. Í Eyvindará 30-400 m norðan við Köldukvíslarós rétt neðan við Fagradalsbraut. Austur mörk eru við Eyvindará og Fagradalsá, um 3-3,5 km inn frá Köldukvísl á móts við Innri-Sauðahnjúk. Einhverja hólma eiga K vestan við núverandi aðalkvísl Grímsár þar voru fyrr þrætuland K og Vallaness. Ennfremur eiga K Hjallaskóg í landi Beinárgerðis.” SJM II, 176-177. 1918: Tún 12,6 ha, garðar 6256 m2. “K eru landkostajörð og hentar vel til búskapar nú sem fyrr, en hefur tæplega slíka umframkosti yfir fjöldann af öðrum jörðum sem áður. Það gerðu fyrst og fremst engjarnar.” SJM II, 177.

SM-029:001 *Ketilstaðir* bæjarhóll bústaður
“Torfbær aflagður laust eftir ´10. Þá byggt steinhús.” Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 177

SM-029:002 heimild útkirkja
“ ...önnur á Ketilsstöðum, stofnuð skömmu fyrir siðaskipti og tók smátt og smátt við þjónustu af hinni á Austurvöllum. Báðar voru bændakirkjur.” “Kirkjan á K átti Víðistað í Hjaltastaðaþinghá, rekasand á Héraðssöndum og tíundir og ljóstoll af K og hjáleigunum.” segir í Sveitum og jörðum. “Ketilstaðakirkja var langlífasta hálfkirkja í Múlaþingi, þjónaði frá Vallanesi. Um aldamót var á K torfkirkja lítil með spónþaki. Hún var rifin 1909 og byggð steinkirkja 1917.
KETILSSTAÐIR Á VÖLLUM (SM) (VALLANESÞING) - Andrési - KRISTBÚ/ HÁLFKIRKJA
[1367]: clviii. Christfiarjordunne a ketilstodum fylger xij ær. þriar kyr. hundrad j virdingarfie.
þar a ad vera þriggia marka omage; Hítardalsbók DI III 232
1397: Kristfiär Jordunni a Kietilsstodumm fylger xij ær. iij kyr. c j virdingarfie.
Þar aa ad vera iij marka omagi; Máld DI IV 220

{1598: Kristbú; AM 263 fol. bl. 98; hálfkirkja bl. 99}
1950: Þar er enn bænhús; (PP, 14)
Heimildir: SJM II, 127, 197

SM-029:003 *Oddagerði* bæjarstæð i býli
"Innan við tjörnina var afbýli frá Ketilstöðum, sem hét Oddagerði, fór í eyði 1753. Þar er nú heimagrafreitur." segir í örnefnalýsingu. "Hallberuhús voru í túninu og fyrr afbýlin Hraukur, Kinn, Oddagerði og Steinagerði, en Sigurðagerði frá bæ. Hjáleigan var í ábúð 1872, en afbýlin fram á 18. og 19. öld." segir í Sveitum og jörðum. Olavíus: "Oddagerði til 1753." Í eyði árið 1746.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 2; SJM II, 176; ÓO II, 142; Halldór Stefánsson: "Fornbýli og eyðibýli í Múlasýslum", 172

SM-029:004 *Hraukur* bæjarstæði býli
"Fyrir neðan þjóðveg hét Hjáleigutún. Ekki vita heimildarmenn, hvað sú hjáleiga hét, en í eyðibýlaskrá Halldórs Stefánssonar eru taldar tvær hjáleigur í túni á Ketilstöðum, sem hétu Hraukur og Steinagerði. Önnur sú hjáleiga hefur líklega verið þarna." segir í örnefnalýsingu. "Hallberuhús voru í túninu og fyrr afbýlin Hraukur, Kinn, Oddagerði og Steinagerði, en Sigurðagerði frá bæ. Hjáleigan var í ábúð 1872, en afbýlin fram á 18. og 19. öld." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 2; SJM II, 176

SM-029:005 *Steinagerði* bæjarstæði býli
"Fyrir neðan þjóðveg hét Hjáleigutún. Ekki vita heimildarmenn, hvað sú hjáleiga hét, en í eyðibýlaskrá Halldórs Stefánssonar eru taldar tvær hjáleigur í túni á Ketilstöðum, sem hétu Hraukur og Steinagerði. Önnur sú hjáleiga hefur líklega verið þarna." segir í örnefnalýsingu. "Hallberuhús voru í túninu og fyrr afbýlin Hraukur, Kinn, Oddagerði og Steinagerði, en Sigurðagerði frá bæ. Hjáleigan var í ábúð 1872, en afbýlin fram á 18. og 19. öld." segir í Sveitum og jörðum. Steinagerði var í byggð á 5. tug 19. aldar.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 2-3; SJM II, 176; Halldór Stefánsson: "Fornbýli og eyðibýli í Múlasýslum", 172

SM-029:006 *Svanshús* heimild hesthús
"Yzt í hjáleigutúni var hesthús, kallað Svanshús eftir reiðhesti, sem Gunnar Pálsson, hreppstjóri á Ketilsstöðum, átti á fyrsta tug þessarar aldar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:007 *Grímshús* heimild fjárhús
"Yzt og efst í túni, ofan við Oddatjörn, er hæð, kölluð Grímshúsholt. Þar stóð fjárhús kallað Grímshús." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:008 *Pétursklettur* áletrun
"Utan í túninu er klettur, kallaður Pétursklettur, áletraður P.P.1868 XII A.P." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:009 *Kinn* heimild fjárhús
"Klettótt hæð er út og upp af bæ, kölluð Kinn. Þar var fjárhús, nefnt Kinnarhús. Fyrr á tímum var hjáleiga í Ketilstaðahún, sem hét Kinn. Hún hefur líklega staðið þar, sem Kinnarhúsið var." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:010 *Kinn* bæjarstæði býli
"Klettótt hæð er út og upp af bæ, kölluð Kinn. Þar var fjárhús, nefnt Kinnarhús. Fyrr á tímum var hjáleiga í Ketilstaðahún, sem hét Kinn. Hún hefur líklega staðið þar, sem Kinnarhúsið var. Engar frekari heimildir eru um þessa hjáleigu, svo ég viti." segir í örnefnalýsingu. "Hallberuhús voru í túninu og fyrr afbýlin Hraukur, Kinn, Oddagerði og Steinagerði, en Sigurðagerði frá bæ. Hjáleigan var í ábúð 1872, en afbýlin fram á 18. og 19. öld." segir í Sveitum og jörðum. Sennilega á sama stað og fjárhúsið, en ekki alveg öruggt að svo hafi verið því er þetta skráð sérstaklega.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3; SJM II, 176; Halldór Stefánsson: "Fornbýli og eyðibýli í Múlasýslum", 172

SM-029:011 *Folaldakofi* heimild hesthús
"Framan við Kinnina va hesthús, sem var kallað Folaldakofi. Í kringum hann hét Folaldakofatún." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:012 þjóðsaga tröllabústaður
"Austur af Aurenda heita Jökulbotnar, þar inn af Skagi. Utan við Sauðahnjúka beygir Kaldakvísl og rennur austir í Eyvindará í djúpu gili. Þar bjó skessa áður fyrr." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 7

SM-029:013 garðlag áveita
"Neðst í túni hét Fit. Þar voru áveitugarðar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:014 *Hlöðuhóll* örnefni hlaða
"Innan við bæ eru hólar, kallaðir Hlöðuhóll og Fremrihóll." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:015 heimild fjárhús
"Fremst í túni hét Fjárhústún. Þar stóðu fjárhús, nafnlaus." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:016 *Kletthús* heimild fjárhús
"Innst og efst í túni var kallað Kletthústún. Þar stóð fjárhús, sem hét Kletthús." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3

SM-029:017 *Sigurðargerði* bæjarstæði býli
"Hallberuhús voru í túninu og fyrr afbýlin Hraukur, Kinn, Oddagerði og Steinagerði, en Sigurðagerði frá bæ. Hjáleigan var í ábúð 1872, en afbýlin fram á 18. og 19. öld. " segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 176; Halldór Stefánsson: "Fornbýli og eyðibýli í Múlasýslum", 172

SM-029:018 *Hnútuhús/Hnútusel* beitarhúsatóft 65°12.076N 14°20.399V
"Beitarhúsatættur eru á ytri bakka Köldukvíslar neðan vegar, langur gangur þangað heiman frá K (7 km samkv. kosti en 400-500 m hátt fjall á leiðinni). Þar var reimt." segir í Sveitum og

jörðum. “Hnútihús handan fjalls við Köldukvísl.”. “Utan við Köldukvísl eru rústir af sauðahúsum frá Ketilstöðum, sem voru kölluð Hnútuhús eða Hnútusel.” segir í örnefnalýsingu. Beitarhúsatætturnar eru staðsettar á ytri bakkka við Köldukvísl á Eyvindardal, neðan vegar.

Þetta er ferhyrnd tóft, nokkuð gróin en þó sést í steina í veggjum. Hún er skipt í þrjú hólf og er innangengt á milli þeirra. Tóttin sker sig vel út umhverfi sínu þar er gróðurinn er mun grænni á henni en umhverfis.

Heimildir: SJM II, 177; Ö-Ketilstaðir, 7; HH 1996, 9

SM-029:019 heimild áveita

“Áveitugarður í Ketilstaðanesi.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 177

SM-029:020 heimild beitarhús

“Beinahvammur við Beiná, forn.” segir í Sveitum og jörðum. “Nú er þar sumarbústaður Péturs Blöndals forstjóra á Seyðisfirði.” Segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: SJM II, 177; Ö-Ketilstaðir, 3-4

SM-029:021 *Gerðishús* heimild beitarhús

“Beinahvammur við Beiná, forn, Gerðishús í Gerðisás, Grundarhús við fjallsrætur (sauðahús) ...” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 177

SM-029:022 *Grundarhús* heimild beitarhús

“Beinahvammur við Beiná, forn, Gerðishús í Gerðisás, Grundarhús við fjallsrætur (sauðahús) ...” segir í Sveitum og jörðum. “Upp á Beinárflöt voru beitarhús kölluð Grund.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: SJM II, 177; Ö-Ketilstaði, 6

SM-029:023 heimild mylla

“Myllutóft við Unalæk” segir í Sveitum og jörðum. “Skammt frá [027] heitir Mylluhvammurvið Unalæk. Þar var kornmylla.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: SJM II, 177; Ö-Ketilstaðir, 4

SM-029:024 varða landamerki

“Landamerki Ketilhóla og Ketilstaða eru: Bein lína frá Grænulágarsýki inn í vörðibrot á Skarðsárum. Þar heitir Háhraun.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 2

SM-029:025 varða landamerki

“Landamerki Ketilhóla og Ketilstaða eru: Bein lína frá Grænulágarsýki inn í vörðubrot á Skarðsárum. Þar heitir Háhraun. Þar beygja landamörkin til fjalls og liggja frá vörðubrot við Háuhraun beina línu í Vörðustein fyrir ofan Hrossdal, ... “ segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 2

SM-029:026 *Vörðusteinn* örnefni landamerki

“Landamerki Ketilhóla og Ketilstaða eru: Bein lína frá Grænulágarsýki inn í vörðibrot á Skarðsárum. Þar heitir Háhraun. Þar beygja landamörkin til fjalls og liggja frá vörðubrotuvið Háuhraun beina línu í Vörðustein fyrir ofan Hrossdal, ... “ segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 2

SM-029:027 *Kiðustekkur* tóft stekkur
“Innan við Stangarásinn er Unalækur. Innan við lækinn, skammt frá Lagarfljóti, eru gamlar tættur, sem heitia Kiðustekkur. Þar er nú sumarbústaður Elísar Guðnasonar, kaupmanns á Eskifirði.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 4

SM-029:028 *Unastekkur* tóft stekkur
“Upp með Unalæk eru rústir af stekk, sem var kallaðir Unastekkur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 4

SM-029:029 *Stekkatjörn* örnefni stekkur
“Innan við Klettastykki heitir Mónes, þurrlent. Innan við Mónses, þurrlent. Innan við Mónes er kíll upp í nesið, sem heitir Stekkakíll. Þar upp af er tjörn, sem heitir Stekkatjörn.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 4

SM-029:030 garðlag áveita
“Innan við Klettastykki heitir Mónes, þurrlent. Innan við Mónses, þurrlent. Innan við Mónes er kíll upp í nesið, sem heitir Stekkakíll. Þar upp af er tjörn, sem heitir Stekkatjörn. Þar inn af heitir þríhyrna, sem afmarkast af gömlum flóðgörðum. Þar norður af er Stekkhólmiþ Framan við Stekkhólma er Stóralón. Það takmarkast líka af flóðgörðum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 4-5

SM-029:031 garðlag áveita
“Innan við Klettastykki heitir Mónes, þurrlent. Innan við Mónses, þurrlent. Innan við Mónes er kíll upp í nesið, sem heitir Stekkakíll. Þar upp af er tjörn, sem heitir Stekkatjörn. Þar inn af heitir þríhyrna, sem afmarkast af gömlum flóðgörðum. Þar norður af er Stekkhólmi. Framan við Stekkhólma er Stóralón. Það takmarkast líka af flóðgörðum.” segir í örnefnalýsingu. “Talið er að Brynjólfur Evertson Wium hafi hlaðið þessa garða í tíð Páls Melsteð sýslumanns, sem bjó á Ketilstöðum.”
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 4-5

SM-029:032 heimild mylla
“Fyrir utan Fetann heitir Höll ofan við nesið. Við Urriðalæk ofan við nesið eru tveir hvammar. Sá neðri heitir Mylluhvammur. Þar var kornmylla.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 5

SM-029:033 *Ullarhvammur* heimild þvottastaður
“Fyrir utan Fetann heitir Höll ofan við nesið. Við Urriðalæk ofan við nesið eru tveir hvammar. Sá neðri heitir Mylluhvammur. Þar var kornmylla. Efri hvammurinn er kallaður Ullarhvammur. Þar var þvegin ull.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 5

SM-029:034 *Álfatjörn* þjóðsaga
“Inn og upp af Löngutjörn er Gortjörn. Hún heitir öðru nafni Álftatjörn eftir gömlum munnmælum. Úr henni rennur kelda inn í Beiná.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 5

SM-029:035 *Ketilstaðagerði* bæjarstæði býli
“Ofan við blána [Neðriblá] utanverða er ás, sem heitir Gerðisás. Þar eru nú rústir af eyðibýli, sem nú eru nafnlausar, en á eyðibýlaskrá er nefnt eyðibýli í Ketilstaðalandi, sem hét

Sigurðargerði (í byggð fram yfir 1703); líkur benda til, að það hafi verið þarna. Páll Melsteð nefnir þessar rústir Ketilstaðagerði í endurminningum sínum." segir í örnefnalýsingu. Sennilega sama og 017 en ekki er hægt að vera viss um það fyrr en á stigi aðalskráningar. Fór í eyði 1752-1753.

Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 6; ÓO II, 181

SM-029:036 beitarhúsatóft 65°12.691N 14°20.831V

Beitarhúsatættur þessar eru framan á Hnútunni austanverðri um 30 m ofan þjóðvegar. Þetta eru fjárhús 4x15 m, og hlaðan 2x3 m áföst aftan við. Á norðausturhliðinni er síðan annað hólf, 5x15 m, áfast við. Bogadregin grjótröð liggur frá horni þessa hólfs aftur fyrir beitarhúsin. Veggjaþykkt er allt að 2 m. Tóftin er grón er grjót er enn sýnilegt í hleðslum.

SM-029:037 tóft 65°12.489N 14°21.272V

Tóftin er staðsett ofantil á Hnútunni, á lyngi vaxinni tungu milli mýrarsunds og lækjar sem kemur ofan af Hálsinum. Þetta virðast vera 4 hólf, þrjú þeirra áföst í lengju og eitt áfast hólf austan við. Í aflöngu tóftinni er fremsta hólfið stærst, 3x8 m og virðast dyr hafa legið til NA. Aftan við er minna hólf, 2x2 m og aftan þess er lítið 1x1 m hólf og virðist hafa verið innangengt í það. Ekki var þó að sjá neinar dyr milli hólfanna. Tóftin við austurvegginn er 2x6 m með dyr til SV. Allar eru tóftir þessar mjög fornlegar, jarðsokknar og vaxnar plöntum svo sem lyngi, víði og fjalldrapa.

SM-030 Kelduhólar

5 hdr. 1847, hjáleiga Ketilstaða. "Bærinn stendur norðan til á þyrpingu lágra hóla milli Löngulíðar og Útnyrðingsstaða um 1 km. austur af þjóðvegi. Jörðin er landþröng, þríhyrningur með toppi á há-Aurenda og nær niður undir nýbýlatúnin á Stangarási og Unalæk." SJM II, 181. 1918: Tún 2,7 ha. garðar 371 m2. "Gamla túnið er á sex harðlendum, en grasgefnum hólum. Þeir voru greiðfærir ofan til en lautir þýfðar. Milli hólanna lá mjög blautt mýrarsund." SJM II, 181.

SM-030:001 *Keldhólar* bæjarhóll bústaður

Heimildir: Túnakort 1918

SM-030:002 heimild fjárhús

"Í stefnu til auðausturs frá hólnum [001] eru fjárhús á Fjárhúshól." segir í örnefnalýsingu. Sléttað yfir allar útihúsatóftir 1947-8. Segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Ö-Keldhólar, 2; SJM II, 181

SM-030:003 heimild brunnur

"Brunnur var rétt neðan við garðinn, hlaðinn innan og er enn varðveittur." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Keldhólar, 2

SM-030:004 heimild fjárhús

"Innan við hann [Langahól] og Fjárhúsmýri eru Hjáleiguhóll og Hjáleigutún. Ekki finnast heimildir um hjáleigu, en fjárhús voru á hólnum. Var að fullu jafnað úr rústum þeirra um 1950." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Keldhólar, 2

SM-030:005 *Þvottatjörn* örnefni þvottastaður
"Utan við Bæjarhól og Malkofahól var mýrarsund með blautri keldu, sem tók við vatni frá Þvottatjörn utan við Fjárhústún." segir í örnefnalýsingu. "Þvottur var skolaður í Þvottatjörn og þvegin þar upp, þó ekki eftir 1950."segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu. "Á búskarparárum kristins Eiríkssonar [frá 1949] gróf Jón Kristinsson skurð ísundið. Rann þá vatn brott af meginhluta tjarnarinnar, og er aðeins þriðjungur hennar eftir (austasti hlutinn)."
Heimildir: Ö-Keldhólar, 2; Ö-Kelduhólar ath og viðb, 1

SM-030:006 heimild nátthagi
"Bak við Malkofahól var Nátthagi, hlaðinn í hálfhring, og hélt þvottatjörnin að á eina hlið. Nátthagans sér nú ekki stað." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Keldhólar, 3

SM-030:007 heimild smiðja
"Litlihóll er utan undir Bæjarhól, en Smiðjuhóll var beint inn af miðri keldunni frá tjörninni, er nú horfinn að mestu, því hann var jafnaður niður í túnið bak við bærinn." segir í örnefnalýsingu. "Smiðjuhóll er lítil hólbunga. Smiðja var þar áður, en var fyrir löngu farin, áður en Sigurður kom að Kelduhólum. Aðeins bungan eftir." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Keldhólar, 3; Ö-Kelduhólar ath og viðb, 1

SM-030:008 *Réttarholt* heimild rétt
"Utan við sundið frá tjörninni er bratt grjótholt, sem heitir Réttarholt." segir í örnefnalýsingu. "Í krikanum við Réttarholt var rétt." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Keldhólar, 3: Ö-Kelduhólar ath og viðb, 1

SM-030:009 tóft lambhús
"Enn er hóll í túni óhreyfður, Malkofahóll. Á honum stóð malkofi, þ.e. geymsla fyrir reyktan mat og súrmeti. Á rústum hans reisti séra Þorvarður lambakofa um aldamót." segir í Sveitum og jörðum. "Rúst of kofanum sést á hólnum." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu. Sléttað yfir allar útihúsatóftir 1947-8.
Heimildir: SJM II, 181; Ö-Kelduhólar ath og viðb, 1

SM-030:010 heimild áveita
"Sýnilegar menjar seyliáveitu á Hjáleiguhól og Langhól í túni." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 181

SM-030:011 tóftir beitarhús
"Upp undir brekkum eru rústir sem benda til sels, 2 tættur og hringgarður í kring, um 80 m í þvermál. Þar voru beitarhús." segir í Sveitum og jörðum. "Milli Timburhöfða og Ytri-Rafnshöfða rennur Sellækur niður að Seli, sem er framan og neðan við Timburhöfðann. Þar eru nú greinilegar tóftir eftir beitarhús, talsverður túnbali í kring og mikill torfgarður utan um. Þessi beitarhús hafa verið byggð upp úr rústum sels, en ekkert er þó vitað um tilvist þess." segir í örnefnalýsingu. Um 1 km. frá bæ, segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 181; Ö-Kelduhólar, 6; Ö-Kelduhólar ath og viðb, 2

SM-030:012 tóft beitarhús
"Jón Halldórsson hafði síðastur Vallamanna beitarhús (fyrir sauði og geldær) austan í Hálsi, og síðast smali þar var Einar Hallson." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 181

SM-030:013 heimild mógrafir
“Núverandi vegur að efri bæjarröðinni liggur yfir norðurenda Skarðása og greinist á austurbrún ásanna. Liggur vegur að býlinu Lönguhlíð inn eftir austurbrún þeirra. Heitir Skarðásmýri í vinklinum, sem vegirnir mynda (þar voru svarðargrafir).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Kelduhólar, 4

SM-030:014 garðlag túngarður
“Skammt innan og neðan við Hinrikshól er Gullamelur við túngirðingu, þar sem hún er á gömlum túngarði utan við Fit og meðfram vegi.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Kelduhólar, 4

SM-030:015 tóft mylla
“Girðing liggur að Timburhöfðalæk við höfðann, og þar heitir Marteinsrófa utan við lækinn, sem rennur niður að Feta og nú eftir skurði inn í Myllulæk. ... Þar efst á Feta er Myllutóft, og er vatnsrásin að henni greinileg.” segir í örnefnalýsingu. “Mylla var áður við Myllulæk; tóft sést þar enn. Myllusteinarnir voru fluttir heim.” segir í Sveitum og jörðum. “Sigurður telur, að hætt hafi verið að nota myllur fyrir fyrra stríð. Þá var farið að flytja malað korn.”
Heimildir: Ö-Kelduhólar, 5-6; Ö-Kelduhólar ath og viðb, 1

SM-030:016 tóft kvíar
“Lítið tóftarbrot er á holti fyrir neðan Sel [sjá 011]. Jón Kristinsson hefur heyrt, að þar hafi verið kvíar.” segir í örnefnalýsingu. Gæti verið hluti af tóftaþyrpingu beitarhúsanna, en það verður ekki ljóst fyrr en á stigi aðalskráningar.
Heimildir: Ö-Kelduhólar, 6

SM-030:017 tóft stekkur
“Í mó um 100 m út og upp af Myllutóft er vallgróið tóftarbrot og líkist stekk og stekkjarkró.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Kelduhólar, 6

SM-030:018 heimild mógrafir
“Nafnlaust holt er innan við Myllulæk og upp af Myllutóft. Annað holt er utan við Hrossadal. Milli holtanna er mýrarhall með svarðargröf. Mýrarhallið var stundum nefnst Svarðarmýri, en holtin, mýrin og móar ofan við hana eru einnig nefndar Spóabyggðir.” segir í örnefnalýsingu. Svörður var nýttur á Keldhólum fram um 1950, segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Kelduhólar, 6; Ö-Kelduhólar ath og viðb, 2

SM-030:019 *Sniðgata* gata leið
“Yzt á bjarninu [Ketilstaðabjargi] heitir Bjargsendi. Þrep heitir hjallabrún frá Bjargi út og upp að læk hjá Þorleifarhrauni. Upp fyrir utan hann liggur Sniðgata. Þar er leiðin upp á Fláa, heiðargróðursvæði með þykkum jarðvegi og fjöldamörgum smágrafningum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Kelduhólar, 7

SM-031 Hallberuhús

5 hdr. 1847, hjáleiga Ketilstaða.

SM-031:001 *Hallberuhús* bæjarhóll bústaður
"Fremst í gamla túninu neðan við veg var hjáleiga, sem hét Hallberuhús, fór í eyði 1872." segir í örnefnalýsingu. "Hallberuhús voru í túninu og fyrr afbýlin Hraukur, Kinn, Oddagerði og Steinagerði, en Sigurðagerði frá bæ. Hjáleigan var í ábúð 1872, en afbýlin fram á 18. og 19. öld." segir í Sveitum og jörðum. Síðasti ábúandi var Gísli Eiríksson póstur.
Heimildir: Ö-Ketilstaðir, 3; SJM II, 176

SM-032 Útnyrðingstaðir

8 hdr. 1695, 1847, hjáleiga Ketilstaða. "Þess er getið til, að jörðin hafi lagst í eyði í Svartadauð og hlotið hið kaldranalega nafn, þegar endurbyggðist. ... Ú eiga svuntu í austanverðum Hálsinum allt niður í Eyvindará, tæpan km á breidd, frá Hnútu og innan undir Köldukvísl. Önnum landamörk eru: Að norðan við Höfðaá á kafla, að sunnan við túnfót Kelduhóla; túnin ná saman, og vestan niður undir Stangarás, sem þjóðvegurinn liggur eftir." SJM II 182-183. Þorsteinn M. Jónsson heldur því fram að faðir hans hafi sagt sér að hann hafi heyrt Ú kallaða Öngulsá sem segir frá í Landnámu og Droplaugasonasögu. Margir telja þó að Öngulsá hafi verið þar sem Höfði er nú. Árbók 1967, 92. 1918: Tún 3,4 ha. garðar 385 m2. "Milli bæjar og fjalls er flatlend blá, og túnið, sem forðum var lítill þúfnareitur með torfgarði í kring sunnan í hæðinni, teygist nú um skurðum skorna blána ..."

SM-032:001 *Útnyrðingsstaðir* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stendur á lágum hól sunnan á allvíðáttumikilli hæð, er rís dálítið upp á móti útnorðri. Gamla túnið var nær allt á suðurhluta hæðar þessarar." segir í örnefnalýsingu. "Jón Ólafsson byggði gamla bæinn 1870. Baðstofa tvílyft, 9x6 álnir, þiljuð uppi og niðri, rifin ´49. Framhús með timburvegg á eina hlið, stofa í öðrum enda, en smíðahús í hinum á jarðhæð, kjallari og geymsluloft, dyr að austan. Önnur hús í bæjarþorpi fjós, kúahlaða, smiðja og útikamar yfir þró. Ein hlaða 40-50 hesta, hringhlaðin, með 4 sperrum og strengþaki." Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 183-184; Túnakort 1918; Ö-Útnyrðingsstaðir, 2

SM-032:002 *Ærhús* heimild fjárhús
"Í boga norðaustan á hæðinni er allmikil brekka, er sveigist austast inn í túnið. Uppi á brún hennar, inni í túninu, standa fjárhús ásamt hlöðu, sem kallast Ærhús, en brekkan nefnist Ærhúsbrekka." segir í örnefnalýsingu. Nú slétt tún.
Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 2

SM-032:003 heimild hesthús
"Norðalega á Snösunum er dálítil mýri sem nefnist Snasamýri. Milli Snasanna og heimatúnsins var til skamms tíma grýttur mór, sem kallaður var hesthúsmór. Í honum stóð í túnjaðrinum aðalhesthúsið ásamt hlöðu." segir í örnefnalýsingu. Byrjað var að rækta Hestmóin upp fyrir síðustu aldamót.
Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 4

SM-032:004 *Leyningshús* heimild fjárhús

“Neðan og austan við Ærhúsbrekkuna, sem áður er nefnd, er svo kallaður Leyningur. Hann sést ekki frá bænum. Þar er fjárhús og hlaða, sem kölluð eru Leyningshús. ... Austan við Leyninginn við Kelduna voru harðvellisbakkar nefndir Keldubakkar. Þar var var ull þvegin og þurrkuð. Nú er Leyningurinn allur ásamt Leyningsmónum og Keldubökkum samfellt tún út að myllunni, sem nú er fallinn.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 4

SM-032:005 heimild þvottastaður

“Neðan og austan við Ærhúsbrekkuna, sem áður er nefnd, er svo kallaður Leyningur. Hann sést ekki frá bænum. Þar er fjárhús og hlaða, sem kölluð eru Leyningshús. ... Austan við Leyninginn við Kelduna voru harðvellisbakkar nefndir Keldubakkar. Þar var var ull þvegin og þurrkuð. Nú er Leyningurinn allur ásamt Leyningsmónum og Keldubökkum samfellt tún út að myllunni, sem nú er fallinn.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 4

SM-032:006 heimild mylla

“Neðan og austan við Ærhúsbrekkuna, sem áður er nefnd, er svo kallaður Leyningur. Hann sést ekki frá bænum. Þar er fjárhús og hlaða, sem kölluð eru Leyningshús. ... Austan við Leyninginn við Kelduna voru harðvellisbakkar nefndir Keldubakkar. Þar var var ull þvegin og þurrkuð. Nú er Leyningurinn allur ásamt Leyningsmónum og Keldubökkum samfellt tún út að myllunni, sem nú er fallinn.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 4

SM-032:007 *Hrútakofi* heimild fjárhús

“Utan við Ærhúsin og út á Snasir er slétta, sem nefnd er Barð eða Ærhúsbarð. Á henni stóð lengi kofi, sem kallaður var Hrútakofi. Þar voru hrútar hýstir á vetrum. En stundum voru þeir króaðir af í Ærhúsunum, en þá var geymt þurrkað tað í Hrútakofanum. Nú er Hrútakofinn horfinn og Ærhúsbarðið allt orðið að túni út á Snasir.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 4

SM-032:008 heimild brunnur

“Heimabrunnur, djúpur með upphlöðnum veggjum úr gróti og torfi, er örskammt utan og austan við bæinn. Yfir hann var örlítið hús úr tré og vatnið undið upp úr honum í skjólu (fötu).” segir í örnefnalýsingu. “Nú er hætt að nota hann, því vatnsleiðslan er komin í bæinn.”

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 4

SM-032:009 *Lambhús* heimild lambhús

“Utan við brunninn er bunguvaxin slétta út að Ærhúsinu, sem nefnist Tunga. Norðan (vestan) við Tunguna var dálítil slétta, sem hét Lambhússlétta. Við hana stóð hús og hlaða, sem kallaðist Lambhús, því að þar voru lömb hýst á vetrum. Nú eru þau horfin.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 5

SM-032:010 *Norðurkofahóll* heimild fjárhús

“Utan við Haughólinn [NV við bæinn] var annar dálítill hærri hóll, kallaður Norðurkofahóll. Þar voru gamlar húsatættur. Í þær var oft kastað heyi, sem ekki komst í hlöður á haustin. Nú eru þær horfnar.” segir í örnefnalýsingu. Þorsteinn Jónsson segir að tættur eftir fjárhús og hlöðu hafi verið á Norðurkofahól.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 5; Árbók 1967, 92

SM-032:011 gata leið

“Framan við gamla bæinn, sem faðir minn reisti um 1870 og rifinn var um 1950, var hlaðið. Um það lá fjölfarinn vegur að innan gegn um túnið, að vísu mest troðnar götur. Göturnar lágu síðan út í Leyning og þar á trébrú yfir Kelduna og síðan yfir Ána og út og upp Höfðaland, þaðan utan við sjónarásana, yfir Hálsinn og austur á Eyvindarárdal.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 5

SM-032:012 *Malakofagata* gata leið

“Malakofagata hét götutroðningur frá bænum, innan við Haughólinn og að Kvíamónum, en svo hét mórinn norðvestan við Haughólinn, því að í honum voru kvíar, þar sem ær voru mjaltaðar fram á þessa öld. Kvíarnar eru nú norfnar, og mórinn tún. En þar standa enn þrír stórir steinar, er kallast Kvíasteinar. Fram undir aldamót mátti sjá móta fyrir kofa vestan í haughólnum. Hafa það sennilega verið leifar af Malkofa, sem Malkofagata er kennd við.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 6

SM-032:013 *Malkofi* heimild

“Malakofagata hét götutroðningur frá bænum, innan við Haughólinn og að Kvíamónum, en svo hét mórinn norðvestan við Haughólinn, því að í honum voru kvíar, þar sem ær voru mjaltaðar fram á þessa öld. Kvíarnar eru nú norfnar, og mórinn tún. En þar standa enn þrír stórir steinar, er kallast Kvíasteinar. Fram undir aldamót mátti sjá móta fyrir kofa vestan í haughólnum. Hafa það sennilega verið leifar af Malkofa, sem Malkofagata er kennd við.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 6

SM-032:014 heimild kvíar

“Malakofagata hét götutroðningur frá bænum, innan við Haughólinn og að Kvíamónum, en svo hét mórinn norðvestan við Haughólinn, því að í honum voru kvíar, þar sem ær voru mjaltaðar fram á þessa öld. Kvíarnar eru nú norfnar, og mórinn tún. En þar standa enn þrír stórir steinar, er kallast Kvíasteinar. Fram undir aldamót mátti sjá móta fyrir kofa vestan í haughólnum. Hafa það sennilega verið leifar af Malkofa, sem Malkofagata er kennd við.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 6

SM-032:015 heimild mógrafir

“Innan við Kvíamóinn er mýri, þar sem svörður var tekinn upp fram á fyrstu áratugi 20. aldar. Var mýrin nefnd Svarðargrafamýri.” segir í örnefnalýsingu. Misgóður og misdjúpur svöður.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 6

SM-032:016 heimild

“Innan við Kvíamóinn er mýri, þar sem svörður var tekinn upp fram á fyrstu áratugi 20. aldar. Var mýrin nefnd Svarðargrafamýri. ...Norður af Svarðargröfunum voru tveir melar áfastir hvor öðrum, Fremri-Kollumelur og Ytri-Kollumelur. Á Kollumelnum var svörður þurrkaður. Á innra (fremra) melnum var hann síðan settur í stóran hlaða, tyrft yfir hann, hlaðið upp að honum og hann geymdur til vetrar.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 6

SM-032:017 heimild hesthús

“Framan við Fitjarnar er hæðahryggur, sem kallaður er Hesthústún ... Á Hesthústúninu var hóll, sem hét Gránahaugur. Er Hesthústúnið var sléttað fyrir nokkrum árum, komu upp úr haugnum bein úr hesti. Við veginn gegn um hesthústúnið var yfirbyggður brunnur, ekkert

niður grafinn, er aldrei þraut vatn í, kallaður Fremribrunnur eða Gamlibrunnur." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 7

SM-032:018 *Fremribrunnur/Gamlibrunnur* heimild brunnur
"Framan við Fitjarnar er hæðahryggur, sem kallaður er Hesthústún ... Á Hesthústúninu var hóll, sem hét Gránahaugur. Er Hesthústúnið var sléttað fyrir nokkrum árum, komu upp úr haugnum bein úr hesti. Við veginn gegn um hesthústúnið var yfirbyggður brunnur, ekkert niður grafinn, er aldrei þraut vatn í, kallaður Fremribrunnur eða Gamlibrunnur." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 7

SM-032:019 heimild rista
"Rétt við kelduna innan við Fitjarnar er lítið holt, sem nefnist Reiðingsholt. Bar það nafn af torfi sem skorið var í blánni þar skammt frá ..." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 7

SM-032:020 heimild kvíar
"Innan við Hesthúsfitina er stórt og hátt holt, sem heitir Kvíaholt. Kvíaból hét norðan við holtið utanvert. Mátti þar sjá rústir af gömlum kvíum. Hafa þær verið lagðar niður, þegar hlaðnar voru upp kvíar norður af Haughólnum [015]." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 7

SM-032:021 heimild kolagröf
"Utan og ofan við Ytri-Miðásinn eru smákeldudrög, sem nefnast Sortukeldur, og renna þær eftir lægð utan viðYtri-Miðásinn og í Höfðaá. Utan við þær er lág og flöt hæð, sem heitir Skógarhöfði. Áður fyrr (líklega fram um 1800) var hann allur skógi vaxinn. Við ána innst við Skógarhöfðann er hvammur, sem nefnist Djúpihvammur. Víða um Ásana eru gamlar kolagrafir, er sýna, að þar hefur áður verið mikið skógarhögg." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 10

SM-032:022 *Þórarinstættur* heimild fjárhús
"Ofan til í Ytribökkum er mýrarsund. Fyrir ofan það er harðvellisþríhyrna, sem nefnist Þórarinstættur. Þar voru gamlar rústir, líklega af fjárhús." segir í örnefnalýsingu. "Í holtinu utan við Þóristættur er sumarbústaður Þórsteins héraðslæknis Sigurðssonar, er nefnist Reykholt."

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 12

SM-032:023 *Efristekkur* heimild beitarhús
"Ytri-Stekkjarlækur fellur frá yzta horninu á Ytra-Stekkjarholtinu og beygir þar milli Þórarinstótta og Ytri-stekkjar, sem oft er nenfdur Efristekkur. Þar voru fram á þessa öld beitarhús og hlaða. Var þar geldfé hýst á vetrum. Við húsin var fjárrétt. Á vorin, meðan fært var frá, var lömbunum stíða nokkrar nætur frá ánum og þau höfð í stekkjarhúsunum, en hleypt undir ærnar snemma á morgnana. Ytristekkurinn nær yfir þríhyrnuna milli lækjanna upp að Ytra-Stekkholtinu." segir í örnefnalýsingu.

"Sauðahús á Neðri-Stekknum. Þau voru aðeins tættur, þegar ég man fyrst eftir. Tilefni þess, að þau voru reist, var landamerkjadeila á milli eigenda útnyrðingsstaða og Höfða. Fram að þeim tíma, er deila þessi hófst, höfðu Útnyrðingsstaðir talizt eiga land frá þeim stað, þar sem Silungakeldan fellur í Ána, en það er við Heimatangan utarlega, og þaðan beina línu utan við Pálshöfða, sem nú er allur í höfðalandi, og yfir Innri-Sjónarásinn. En hvar mörkin voru þá á Hjallabrúnum, beit ég ekki. Þá hefur allmikill hluti núverandi Höfðaskógar tilheyrt

Útnyrðingsstöðum. Deila þessi endaði þannig, að Höfði fékk landamerkin færð inn að þeim stað, þar sem Stekkjalækirnir renna saman. Hann fékk Ytribakkana, Efri-Stekkinn og allmikla landspildu utan og innan við Ytri-Stekkjarlækinn. Voru þá sauðahús Útnyrðingsstaða rifin á Efri-Stekknum og reist að nýju á Neðri-Stekkjun. En það mun hafa verið skömmu eftir að faðir minn fór að búa, að þetta landamerkjamál var tekið upp að nýju og sætt tókst um þau landamerki, sem landamerkjalýsingin frá 1884 fjallar um. Reif hann þá sauðhúsin á Neðri-Stekknum og reisti þau að nýju á Efri-Stekknum."

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 12

SM-032:024 *Neðristekkur* heimild beitarhús

"Innan við þann stað, þar sem lækirnir sameinast, og ofan við Mylluholtið kallast Fremristekkur eða Neðristekkur. Þar voru gamlar beitarhúsarústir. Nú er búið að gera Neðristekkinn að túni, en áður var hann að mestu þurrlendur mór." segir í örnefnalýsingu.

"Sauðahús á Neðri-Stekknum. Þau voru aðeins tættur, þegar ég man fyrst eftir. Tilefni þess, að þau voru reist, var landamerkjadeila á milli eigenda útnyrðingsstaða og Höfða. Fram að þeim tíma, er deila þessi hófst, höfðu Útnyrðingsstaðir talizt eiga land frá þeim stað, þar sem Silungakeldan fellur í Ána, en það er við Heimatangan utarlega, og þaðan beina línu utan við Pálshöfða, sem nú er allur í höfðalandi, og yfir Innri-Sjónarásinn. En hvar mörkin voru þá á Hjallabrúnum, beit ég ekki. Þá hefur allmikill hluti núverandi Höfðaskógar tilheyrt Útnyrðingsstöðum. Deila þessi endaði þannig, að Höfði fékk landamerkin færð inn að þeim stað, þar sem Stekkjalækirnir renna saman. Hann fékk Ytribakkana, Efri-Stekkinn og allmikla landspildu utan og innan við Ytri-Stekkjarlækinn. Voru þá sauðahús Útnyrðingsstaða rifin á Efri-Stekknum og reist að nýju á Neðri-Stekkjun. En það mun hafa verið skömmu eftir að faðir minn fór að búa, að þetta landamerkjamál var tekið upp að nýju og sætt tókst um þau landamerki, sem landamerkjalýsingin frá 1884 fjallar um. Reif hann þá sauðhúsin á Neðri-Stekknum og reisti þau að nýju á Efri-Stekknum."

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 12

SM-032:025 *Torfholt* örnefni rista

"Torfholt hét holt nokkru innar en Neðristekkurinn. Þar var torf þurrkað." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 12

SM-032:026 heimild mógrafir

"Innarlega í Neðstahrauninu norðanverðu er steinn á landamerkjum Útnyrðingsstaða og keldhóla. Ofan við Neðstahraun er nafnlaus mýri og fyrir ofan hana er Miðhraun, og utan við það og ofan við Skógarlöndin heitir Svarðarholt, og nær það út af Fremri-Stekkjarlæknum. Ofan við Svarðarholtið og Miðhraunið er mýri er nefnist Svarðarmýri. Þar hefur fyrrum verið tekinn upp svörður." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 13

SM-032:027 *Vörðuholt* örnefni

"Dálítið ofar og innar, beint út af Skollahæðabrekku, er há brekka, sem nefnist Vörðuholt." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 17

SM-032:028 heimild heystæði

"Sunnan við Hjallabrúnirnar er holt með sundum að utan og innan, sem nefnt er Heystæðisholt. Ofan við Hjallabrúnirnar og Heystæðisholtið er víðáttumikið mýrlendi, sem kallast Fláar. Fyrir innan þá er Þorleifarhraunið og Þorleifarhraunsflóinn. Þarna var kjarngott beitiland og upp á Ausana sem eru upp af Þorleifshrainsflóanum. ... Það kom fyrir fram undir

síðustu aldamót, að heyjað var uppi á Hálsinum, bæði í flánum, Þorleifarhraunsflóanum og sudum við Heyholtið. Var þar þá legið við í tjaldi, er sofið var í á nótunum. Var heyið þurrkað þar og kastað í heystæði á heyholtinu. Var þar gengið frá því að öllu, tyrft og hlaðið upp að því að það geymt til vetrar, en þá ekið heim á skíðasleða." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 17

SM-032:029 garðlag áveita

"Á Ytribökkum var hlaðinn garður yfir þá þvera neðarlega. Á vorin var vatni veitt á bakkana og ræsi undir garðinum stíflað. Myndaðist þá dálítið lón ofan við garðinn. Eftir hæfilegan tíma var ræsið opnað, og þornaði þá lónið, en því nafni hét það, hvort sem vatn var í því eða ekki. Lónið var ekki stórt, en því var jafnan kafgras, þegar kom að þeim tíma að það var slegið." segir í athugasemdum við örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir ath, 26

SM-032:030 garðlag

"Niður undir Snösunum, þvert yfir Neðriblána, hafði verið hlaðinn garður. Á vorin var hlaðið upp í op, er var á miðju hans. Myndaðist þá allstórt lón innan við hann. Þegar hleypt var úr því og það þornaði og var talið fullsprottið..." segir í athugasemdum við örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir ath, 26

SM-033 Eyjólfstaðir

44 hdr. 1695, 33 hndr 1847. c. 1314: Máldagi kirkjunnar á E. DI II, 396. 1335. E nefndir í bréfi. DI III, 307. 1477: Bréf um sölu Brands Eiríksonar á hálfri jörðinni á E til Odds Teitssonar. "sagde [hann] þessi landamerki vt at beináá. þar hvn fellr ofan j aurida want. enn auridalækur rædur ofan or vatninu j grimsaa ok fram at tunghagalæk hid nedra enn þa rædur kelldu drag vpp or læknum er honum sneider fram ok upp j laufenni, ok þa sionhending upp j haugana ýtri ok austur a fial[l]it at kaldakuisl. tuo skogar teiga. annar j hofda merki vt fra hofdáá firir nedan Reidgotur ok ut at gardi er geingir or hofdanum ofan j floit. annar j sandfelzmerki firir ofan hatunagotur ok upp at hrýg fra gilsáá ok heim at salslæk. seliord a þuridarstovdum j eyuindardal milli slednadalsar ok valagilsár. afrett j fagradal ok vnder skagafell." DI VI, 98-99. 1494: E nefndir í vitnisburðarbréfi. DI VII, 222. 1549: "Þorsteinn Þorvaldsson gefur Jóni syni sínum á giftingardegi 60 hndr., og voru þar tilgreindar 5 hndr. og 40 (?) álnir í Eyjólfsstöðum." Jarðabréf, 275. 1580: "Árni Jónsson selur Eiríki Árnasyni þriðjung Eyjólfsstaða fyrir 8 hndr. í Skála ásamt Postulaparti, 4 hndr., ..." Jarðabréf, 175-176. 1580: "Árni Jónsson selur ... Eiríki Árnasyni 7 1/2 hundr. í Eyjólfsstöðum. " Jarðabréf, 276. 1581: Koðrán Jónsson, Halldóra Jónsdóttir móðir hans og sr. Ólafur Árnason föðurbróðir hans selja Eiríki Árnasyni hálfa Eyjólfsstaði fyrir Mjóanes." Jarðabréf, 276.

Úlfstaðir hjáleiga í byggð en í eyði voru hjáleigurnar Beinárgerði og Einarsstaðir. Eiga afrétt Fagradalsmegin suður að Efri-Launá. "Land E er 1-1,5 á breidd, við bæinn, en þeim mun meira á hinn veginn, nær nv. frá Uxalæk, en þar sem E eiga dávæna spildu vestan Grímsár utan við Hvammsmela, og sa á Fagradal að agradalsá. Á mörkum við úlfsstaði og Gíslastaðagerði (að innan) eru þessi örnefni talin frá Grímsá: Þúfukíll utan við Þjófaenni, sjónhendingu í Fögrukinnarlæk við Sauðárhala, Ölvishamar, sem skiptir löndum E og Úlfsstaða að ofan inn að mörkum Gíslastaðagerðis, þá sa yfir Aur og Sauðahlíðarfjall að Efri-Launá utan við Sæluhúsið á Fagradal. Mörk við Ketilstaði og Beinárgerði fylgja í aðaldráttum Urriðalæk og Beiná og liggja síðan sa. á Fagradal um eða nálægt Sauðahnjúk. ... E eiga sneið

af Vallanesinu austanverðu út og norður af ósi Urriðalækjar, að Uxalæk. Eignarhald það á rætur að rekja til breytinga á ferli Grímsár." SJM II, 172. 1918: Tún 4,5 ha. garðar 985 m2.

SM-033:001 *Eyjólfsstaðir* bæjarhóll bústaður
Samkvæmt teikningu af gamla torfbænum í SJM II, 172 var Hestarétt á bænum lengst til vinstri á myndinni, þá hlaða, skemma baðstofa, matjurtagarður og hlaða. Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 172

SM-033:002 heimild útkirkja
"Auk þess var hjálfkirkja á Eyjólfssstöðum, vígð 1314 og þjónandi fram yfir skiðaskipti ..." segir í Sveitum og jörðum.
EYJÓLFSSTAÐIR Á VÖLLUM (NM) -Guði, Þorláki og Katerinu (VALLANESÞING)
[1.9.1314]: Arni biskup Helgason hefur vigt kyrkiuna a Eyolfstodum a Vollum i Fliotzdalshieradi gudi til lofs og dyrdar og hinum helga þorlaki biskupi og signudu Katerinu med þeim skilmäla at at auk kirkiudag og katrinarmesso og þorlaksmesso vm veturinn firi jol og annan hvorn paskadag og luka presti .ij. merkur i kaup. kirkian a .ij. kugilldi og skal þar lukast af xij. alner fatækum monnum þorlaksmesso um veturinn og luka .x. aura yfer til Vallaneskirkiu arlega firi þa skulld at þar takast heima kirkiu tiundir og presttiunder og liostollar heima manna þeirra sem þar bua. þviat þar takast heima allar skylldur. kirkiudagur a Eyolfstodum er iafnan hinn nædsta sunnudag epter hofuddag Johannes baptistæ; Máld DI II 396
Heimildir: SJM II, 127; DI II, 396

SM-033:003 *Hesthúsholl* örnefni hesthús
"Í túni er Stórhóll og Hesthúshóll." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 6

SM-033:004 *Gvendarbrunnur* lind vatnsból
"Í framtúni var Gvendarþýfi, nú gvendarslétta. Í þýfinu var Gvendarbrunnur, ..." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 6

SM-033:005 *Útihús* heimild fjárhús
"Yzt í túni var kallað Útihúsatún, upphaflega kennt við fjárhús, sem var kallað Útihús." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 6

SM-033:006 *Heybandsvegur* gata leið
"Úr miðju túni liggja götur ofan á Eyjólfsstaðanes. Götur þessar voru kallaðar Heybandsvegur. Þar heitir Eyjólfsvað á Grímsá úr Kaldárósi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 6

SM-033:007 *Eyjólfsstaðavað* heimild vað
"Úr miðju túni liggja götur ofan á Eyjólfsstaðanes. Götur þessar voru kallaðar Heybandsvegur. Þar heitir Eyjólfsvað á Grímsá úr Kaldárósi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 6

SM-033:008 þjóðsaga legstaður
"Hólarnir tveir í Neðratúni, sem sagnir herma, að séu leiði hjónanna, sem fyrst byggðu á jörðinni, Eyjólfs og konu hans. Ef grafið er í leiðið, hafa menn sér skrípi og eld á bænum."

segir í örnefnalýsingu. “Smáhólar tveir sem standa saman steinsnar frá íbúðarhúsi og eiga þeir aðvarðveita duft Eyjólfs bónda og húsfreyju hans.” segir í Sveitum og jörðum.

ÞSS: “Aftur segja munnmæli að Eyjólfur sá sé heygður þar á túnvellinum fáa faðma norður frá bænum. Sér þar hauga tvo aflanga frá norðri til suðurs. Heitir sá vestri Eyjólfshaugur en í honum á kona hans að vera heygð. Þessir haugar eru framt að mannhæðar háir og fjögurra faðma langir, þriggja faðma breiðir. Grafið var í Eyjólfshaug en þá sýndist bærinn í báli og önnur allskynd undur og skrípi svo hætta vað haugrofinu. Sér austur frá haugnum, á háum hól utar frá bænum, eru mjög fornar tættur og stórfengilegar, líkt og verið hefði hof og skáli að stærð nær fjörgur sinnum sextán fet.”

Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 6; SJM II, 172; ÞSS VI 1986, 30

SM-033:009 þjóðsaga legstaður

“Hólarnir tveir í Neðratúni, sem sagnir herma, að séu leiði hjónanna, sem fyrst byggðu á jörðinni, Eyjólfs og konu hans. Ef grafið er í leiðið, hafa menn sér skrípi og eld á bænum.” segir í örnefnalýsingu. “Smáhólar tveir sem standa saman steinsnar frá íbúðarhúsi og eiga þeir aðvarðveita duft Eyjólfs bónda og húsfreyju hans.” segir í Sveitum og jörðum.

ÞSS: “Aftur segja munnmæli að Eyjólfur sá sé heygður þar á túnvellinum fáa faðma norður frá bænum. Sér þar hauga tvo aflanga frá norðri til suðurs. Heitir sá vestri Eyjólfshaugur en í honum á kona hans að vera heygð. Þessir haugar eru framt að mannhæðar háir og fjögurra faðma langir, þriggja faðma breiðir. Grafið var í Eyjólfshaug en þá sýndist bærinn í báli og önnur allskynd undur og skrípi svo hætta vað haugrofinu. Sér austur frá haugnum, á háum hól utar frá bænum, eru mjög fornar tættur og stórfengilegar, líkt og verið hefði hof og skáli að stærð nær fjörgur sinnum sextán fet.”

Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 6; SJM II, 172; ÞSS VI 1986, 30

SM-033:010 *Fornasel* tóftir sel

“Neðan í hlíðinni eru rústir af Fornaseli, en sagnir engar.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 172

SM-033:011 heimild

ÞSS: “Sér austur frá haugnum, á háum hól utar frá bænum, eru mjög fornar tættur og stórfengilegar, líkt og verið hefði hof og skáli að stærð nær fjörgur sinnum sextán fet.”

Heimildir: ÞSS VI 1986, 30

SM-033:012 *Dýjaás* tóftir beitarhús

“Dýjaás kallast tættur, sennilega af beitarhúsum, spölkorn na. af Einarsstöðum.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 172

SM-033:013 heimild mylla

“Mylla í hólma í Kaldá í notkun fram yfir aldamót.” segir í Sveitum og jörðum. “Kalda kemur af fjalli og rennur í bugðum (aðalstefna hánorður) ofan utan við tún á Eyjólfsstöðum. Utan við Kaldá heitir einn hvammurinn Mylluhvammur. Þar inn af er lítill foss, sem heitir Myllufoss. Þar var kornmylla.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: SJM II, 173; Ö-Eyjólfsstaðir, 3

SM-033:014 garðlag áveita

“Vatnsveitugarður og fyrirhleðslur víða.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 173

SM-033:015 *Einarstaðir* bæjarstæði býli

JJ: "...1760 taldar hjáleigurnar, Beinárgerði (hvar prestur nú telur húsmann) og Einarsstaðir, í eyði, sem 1804 er yrkt frá Eyjólfsstöðum." "Lega Einarsstaða bendir þó fremur til hjáleigu en fullgildrar jarðar, því að býlið skerst inn í mitt Eyjólfsstaðaland. Einarsstaðir eru uppi undir fjalli í neðri jaðri Eyjólfsstaðaskógar neðan við Kaldá. Rústir eru þar fyrirferðamiklar afbæ og beitarhúsum frá E, er í notkun voru fram um 1920-1930. Vallargarður stæðilegur er þar umhverfis allstórt túnstæði. Skammt ofan við rústirnar er orlofsheimilahverfi Alþýðusambands Austurlands." segir í Sveitum og jörðum. ÓO: "Einarsstaðir, hjál. frá Eyjólfsstöðum 1760."

Heimildir: JJ 1847, 370; SJM II, 172; ÓO II, 141

SM-033:016 heimild sundlaug

"Sundpollur syðst í landinu neðan vegar, gerður af sundáhugamönnum á Völlum um aldamót." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 173

SM-033:017 *Fjárhúsmell* örnefni fjárhús

"Skammt fyrir neðan veg, framan við tún, heitir Fjárhúsmell." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 4

SM-033:018 *Kvíaklettur* örnefni kvíar

"Upp af túni framanverðu er Kvíaklettur." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Eyjólfsstaðir, 4

SM-033:019 heimild leið

1477: "annar j hofda merki vt fra hofdáá firir nedan Reidgotur ok ut at gardi er geingir or hofdanum ofan j floit. annar j sandfelzmerki firir ofan hatunagotur ok upp at hrýg fra gilsáá ok heim at salslæk. seliord a þuridarstovdum j eyuindardal milli slednadalsar ok valagilsár. afrett j fagradal ok vnder skagafell."

Heimildir: DI VI, 98-99

SM-033:020 heimild landamerki

1477: "annar j hofda merki vt fra hofdáá firir nedan Reidgotur ok ut at gardi er geingir or hofdanum ofan j floit. annar j sandfelzmerki firir ofan hatunagotur ok upp at hrýg fra gilsáá ok heim at salslæk. seliord a þuridarstovdum j eyuindardal milli slednadalsar ok valagilsár. afrett j fagradal ok vnder skagafell."

Heimildir: DI VI, 98-99

SM-033:021 heimild landamerki

1477: "annar j hofda merki vt fra hofdáá firir nedan Reidgotur ok ut at gardi er geingir or hofdanum ofan j floit. annar j sandfelzmerki firir ofan hatunagotur ok upp at hrýg fra gilsáá ok heim at salslæk. seliord a þuridarstovdum j eyuindardal milli slednadalsar ok valagilsár. afrett j fagradal ok vnder skagafell." Hljómar eins og annar garður sé við Sandfellsmerki.

Heimildir: DI VI, 98-99

SM-033:022 *Hátúnagötur* heimild leið

1477: "annar j hofda merki vt fra hofdáá firir nedan Reidgotur ok ut at gardi er geingir or hofdanum ofan j floit. annar j sandfelzmerki firir ofan hatunagotur ok upp at hrýg fra gilsáá ok heim at salslæk. seliord a þuridarstovdum j eyuindardal milli slednadalsar ok valagilsár. afrett j fagradal ok vnder skagafell."

Heimildir: DI VI, 98-99

SM-033:023 *Þuríðarstaðir* heimild sel
1477: “annar j hofda merki vt fra hofdáá firir nedan Reidgotur ok ut at gardi er geingir or hofdanum ofan j floit. annar j sandfelzmerki firir ofan hatunagotur ok upp at hrýg fra gilsáá ok heim at salslæk. seliord a þuridarstovdum j eyuindardal milli slednadalsar ok valagilsár. afrett j fagradal ok vnder skagafell.”
Heimildir: DI VI, 98-99

SM-033b Beinárgerði

Hjáleiga Eyjólfsstaða til 1896. “Jörðin er milli Eyjólfsstaða og Ketilsstaða og nær fjalli, hefur byggst úr norðausturhorni Eyjólfsstaðaland. Mörk að vestan (neðan) eru frá Urriðalæk í Hvíldarholti að sunnan Kaldár, Sellækur, þangað sem “hinir þrílækirnir koma í hann.” Miðþúfulækur í Aurabrún og síðan austur á Fagradal, að Fagradalsá. Að norðan ræður Beiná, síðan bein lína í Innri-Sauðárhnjúk norðan í eða nyrst í Sauðahlíðarfjalli og áfram í Fagradalsá 1-1,5 km innan við Græfur.” SJM II, 174. 1918: Tún 2,6 ha. garðar 473 m2.

SM-033b:001 *Beinárgerði* bæjarhóll bústaður
JJ: “...1760 taldar hjáleigurnar, Beinárgerði (hvar prestur nú telur húsmann) og Einarsstaðir, í eyði, sem 1804 er yrkt frá Eyjólfsstöðum.”
Heimildir: JJ 1847, 370; Túnakort 1918

SM-033b:002 *Hesthústún* örnefni hesthús
“Innan við lækinn hét Hesthústún.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 3

SM-033b:003 *Hólhús* heimild fjárhús
“Utan við bæ var Hólhús (fjárhús).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 3

SM-033b:004 heimild rétt
“Rétt framan við, þar sem Beinaá renur í Beinárvatn eru klettar, sem Sigurbjörn Snjólfsson segir að heitir Réttarklettur. Þar var fjárrétt. Benedikt Sigfússon kallar þessa kletta Stórukletta.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 3

SM-033b:005 tóft mylla
“Við Beiná út frá túni var kornmylla. Þar sést tóttin og er kölluð Mylla.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 3

SM-033b:006 heimild beitarhús
“Norðan við hann [Skollahrygg] stóðu beitarhús á bjargbrún fram um síðaustu aldamót.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 174

SM-033b:007 heimild áveita
“Leifar vatnsveitu á engjar (grundir).” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 174

SM-033b:008 *Hvíldarholt* heimild áfangastaður
"Á landamörkum Beinárgerðis og Eyjólfsstaða heitir Hvíldarholt (gamall áningarstaður)." segir í örnefnalýsingu.Milli Beinárgerðis og Eyjólfsstaða.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 2

SM-033b:009 *Torfkrókur* heimild rista
"Út og niður af Hringnum er grýtt hæð, sem heitir Strýta. Þar inn af heitir Melar. Milli Melanna er botn, sem heitir Torfkrókur, þar var skorið torf." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 2

SM-033b:010 heimild kvíar
"Ofan við túnið er hæð, semheitir Kvíaholt. Þar fyrir ofan er skógi vaxið svæði þvert yfir landið, neðst í fjallinu." segir í örnefnalýsingu. "Kvíaholt er um 250 m frá bænum, og sjást enn merki um kvíarnar, en um fráfærur er ekki vitað." segir í svörum við sp.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 3; Ö-Beinárgerði svör við sp, 1

SM-033b:011 *Svartiklettur* þjóðsaga huldufólksbústaður
"Neðst í skóginum, beint upp af bæ, er klettur, sem heitir Svartilklettur. Þar bjó huldufólk." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 4

SM-033b:012 *Skollahryggur* þjóðsaga huldufólksbústaður
"Inn af Svartakletti er hæð, sem heitir Einastakahraun, og klettarani, sem heitir Skollahryggur. Þar bjó huldufólk." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 4

SM-033b:013 heimild mógrafir
"Utan við bæ var Hóhús (fjárhús).. Þar fyrir utan Svarðarholt, nú ræktað." segir í örnefnalýsingu. Mótekja í meðallag, um 6-8 svarðarstungur. Segir í svörum við sp.
Heimildir: Ö-Beinárgerði, 3; Ö-Beinárgerði svö við sp, 1

SM-034 Úlfstaðir

Hjáleiga Eyjólfsstaða. "Bærinn stendur rétt utan við vegamót Skriðdals- og Hallormsstaðavegar, og landamörkum lýst með grannjörðunum (sjá Gíslastaðagerði og Eyjólfsstaði). "Úlfsstaðaland liggur til suðausturs upp frá Grímsá. Landið upp frá ánni og upp að skógi er hallalítið mýrlendi, Úlfsstaðaflói, nú að mestu leyti þurrkaður með skurðum. Ofan við flóann taka við skógivaxnir ásar með þröngum mýrarsundum á milli. Nær bænum kallast Skógarlönd, en ofar er Sauðás (164 m). ofan við Sauðás er skógarbelti upp undir Hamra." Afrétt í Skagafelli.SJM II, 170. 1918: Tún 2,5 ha, garðar 167 m2. "Um landkosti segir í F ´18: "Túnið er vel ræktað, en meiri hluti þess þýfður. Vel hagar til við túnið að græða það út. Engjarnar eru nærtækar, grasgefnar, þurrar og samfelldar." SJM II, 170.

SM-034:001 *Úlfsstaðir* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1918

SM-034:002 *Úlfsstaðavað* heimild vað

“Innan við Þúfukíl er Úlfsstaðanes. Úr nesinu er vað á Grímsá yfir í melaenda í Vallaneslandi, kallað Úlfsstaðavað.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Úlfsstaðir, 2

SM-034:003 *Árnastaðir* heimild beitarhús

“Ofan við Úlfsstaðaflóa er skóglendi, sem kallað er Skógarlönd. Þar fyrir ofan er Sauðásdalur og Sauðás. Neðan við Sauðásdal voru beitarhús, nú aflögð. Þórður Helgason í Hvammi segir að þau hafi heitir Árnastaðir.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Úlfsstaðir, 2

SM-034:004 *Ölvershellir* hellir

ÞSS: “Í neðanverðum fjallsbrekkum austur og upp frá úlfsstöðum á Völlum í Suður-Múlasýslu eru hamrar og neðanvert í þeim hellir sem nú nær því genginn íjörðu. Hann heitir Ölvershellir og dregur nafn sitt af útlægum sakamanni er þar hafðist við langan tíma í forneskju. En hann varð þó loks fundinn vegna þess að þar sást reykur. Það er álit kunnugra að hellir þessi hafi verið mjög hár til forna. Það er og mál kunnugra að Ölver hafi haft undirgöng úr honum á næsta bæ og átti þar einhvern hliðhollan sér.”

Heimildir: ÞSS 1986 VI, 80

SM-035 Gíslastaðir

8 hdr. 1695, 1847, Gíslastaðagerði hjáleiga. “Jörðin er landþröng neðan fjalls, en teygist þeim mun betur til fjallsins, því að fjallið nær upp á Aura og þaðan sa. yfir Sauðahlíðarfjall og niður á Fagradal milli Launár, sem er rétt utan við sæluhúsið á dalnum (það er í daglegu tali nefnt Kofi) og Efri-Hrútár neðar. Þessi mörk eru þó ekki í samræmi við hreppamarkalínu Valla og Reyðarfjarðar ...” SJM II, 167. 1918: Tún 3 ha, garðar 549 m2. “Gamla túnið var allt þýft og engjar reytingsamar, ósléttar hálfdeigjur segir ein heimild, en önnur (F ´18) segir þær nærtækar, greiðfærar, þurrar og heygóðar. Ræktunarskilyrði eru töluverð enn og mega heita góð, t.d. hefur aldrei orðið vart kals hvorki í gamla túninu né nýræktum.” SJM II, 167.

SM-035:001 *Gíslastaðir* bæjarhóll bústaður

Baðstofa portbyggð, niðri eldhús og stofa, uppi þrískipt, skarsúð, panilþiljur. Baðst. rifin og endurbyggð ´25, m.a. sett timburþil að hlaði í stað torfveggjar og byggð viðbót við þrep (hjónahús). Frammihús.” Segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Túnakort 1918; SJM II; 168

SM-035:002 *Gíslahóll* þjóðsaga legstaður

“Gíslahóll, engin munnmæli með, enda grjót undir.” segir í örnefnalýsingu. “Gíslahóll er í túninu og var það lengi vel trú manna að þar væri Gísli grafinn, en örðugur hefur sá gröftur verið, því að þar er grunnur jarðvegur og undir móhella og klöpp.” segir í Sveitum og jörðum.

Ö-Gíslastaðir, 3; SJM II, 167

SM-035:003 *Kvíabotn* örnefni kvíar

“Yzt í túni er Kvíabotn neðan undir Bæjarás.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 3-4

SM-035:004 heimild fjós

“Útihús: Úr torfi og grjóti með járnþaki: Fjós (´53) f 9, fjárhús (´48) f. 150, hesthús (´47) f

5.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:005 garðlag
“Teigur hét niður af húsi. Þar var vallargarður gamall.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 4

SM-035:006 heimild fjárhús
“Útihús: Úr torfi og grjóti með járnþaki: Fjós (´53) f 9, fjárhús (´48) f. 150, hesthús (´47) f 5.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:007 *Fjárhúsmell* örnefni fjárhús
”Ofan við nesið er Spíruhraun, nokkur melhóll, og ofan við það Spíruhraunsmýri. Fram og niður af Spíruhrauni er Torfholt. Ofan við Spíruhraunsmýri er Fjárhúsmell. Hann nær frá Fremra-Læk inn undir Stóralæk.” segir í örnefnalýsingu. Gæti vísað um sama húss og 006.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 2

SM-035:008 *Hesthústún* örnefni hesthús
“Hesthústún er framar og ofar.” segir í örnefnalýsingu. Gæti vísað til sama hesthúss og 009 og 010.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 4

SM-035:009 heimild hesthús
“Útihús: Úr torfi og grjóti með járnþaki: Fjós (´53) f 9, fjárhús (´48) f. 150, hesthús (´47) f 5.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:010 *Hesthúsmýri* örnefni hesthús
“Framan við Bæjarás er Hesthúsmýri, nú ræktuð, fyrir utan Bæjarlæk.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 2

SM-035:011 garðlag túngarður
“Vörslugarður umhverfis tún. Fallinn að mestu ´20.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:012 tóft stekkur
“Miðholt er fyrir ofan Bæjarás, milli Bæjarlækjar og Gerðislækjar. ... Ofan við Miðholt er Neðri-Stekkjarmýri, þá Stekkjarmell og framan í honum Stekkur (tættur).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 2

SM-035:013 *Torfholt* örnefni rista
“Ofan við nesið er Spíruhraun, nokkur melhóll, og ofan við það Spíruhraunsmýri. Fram og niður af Spíruhrauni er Torfholt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 2

SM-035:014 *Tóttagjót* örnefni
“Ofan við Breiðumýri [ofan við Fjárhúsmelinn] er melklasi kallaður Melar. Fremst og efst í þeim er Vallþýfisholt ytra. beint fram af því Vallþýfisholt fremra. Milli holtanna er sund, sem heitir Tóttagjót.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 2

SM-035:015 *Ytrahús* heimild beitarhús
"Þar upp undir fjallsrótum heita Börð. Fremst á Börðum var beitarhús, kallað Ytrahús." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 3

SM-035:016 *Fremrihús* heimild beitarhús
"Þar upp undir fjallsrótum heita Börð. Fremst á Börðum var beitarhús, kallað Ytrahús. Innar með brekkunum, framan við Þverlæk, voru Fremrihús, önnur beitarhús." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 3

SM-035:017 *Kofi* heimild sæluhús
"Jörðin er landþröng neðan fjalls, en teygist þeim mun betur til fjallsins, því að fjallið nær upp á Aura og þaðan sa. yfir Sauðahlíðarfjall og niður á Fagradal milli Launár, sem er rétt utan við sæluhúsið á dalnum (það er í daglegu tali nefnt Kofi) og Efri-Hrútár neðar. Þessi mörk eru þó ekki í samræmi við hreppamarkalínu Valla og Reyðarfjarðar ..." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 167

SM-035:018 heimild áveita
"Allstórum læk um 200 m framan við tún veitt í hlykkjótt skurðræsi heim undir bæ, neysluvatnsból til ´40 að vatnleiðsla kom. Lækjarskurðurinn hefur nú verið aftekinn og sléttað yfir ..." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:019 heimild áveita
"Sjáanleg ummerki vatnsveitinga á engjar." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:020 heimild mylla
"Mylla við bæjarlækinn (lækjarskurðin)." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:021 heimild leið
"Vegur ´40. Löngu fyrr rudd kerruleið." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 168

SM-035:022 varða landamerki
"Landamerki milli Gíslastaða og Gíslastaðagerðis eru úr Tunguhagalæk og í garð, sem liggur þvert yfir Kirkjusund (Kirkjumell er neðan við sundið) og í gráan klett neðan í brekkunni, þaðan í vörðubrot á holti framan við Gerðisás ..." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 1

SM-035:023 garðlag landamerki
"Landamerki milli Gíslastaða og Gíslastaðagerðis eru úr Tunguhagalæk og í garð, sem liggur þvert yfir Kirkjusund (Kirkjumell er neðan við sundið) og í gráan klett neðan í brekkunni, þaðan í vörðubrot á holti framan við Gerðisás ..." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 1

SM-035:024 *Dagmálavarða* varða landamerki

“Landamerki milli Gíslastaða og Gíslastaðagerðis eru úr Tunguhagalæk og í garð, sem liggur þvert yfir Kirkjusund (Kirkjumell er neðan við sundið) og í gráan klett neðan í brekkunni, þaðan í vörðubrot á holti framan við Gerðisás, þaðan í Grænulág í Berjaás neðst í fjalli og þaðan í Dagmálavörðu á Aurbrún.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðir, 1

SM-036 Gíslastaðagerði

Hjáleiga Gíslastaða. “Bærinn er skv. korti um 700 m utan (norðan) við Gíslastaði og mörk við girðingu um það bil mitt á milli bæjar. Landið nær, eins og Gíslastaðaland, neðan frá Tunghagalæk, og til fjalls yfir Aura, Kvíslardal, Sauðahlíðarfjall og niður að Fagradalsá. Þar er óskipt land milli G og Gíslastaða milli Efri-Launár og Efri-Hrútár. Mörk við næsta bæ fyrir utan Úlfsstaði, eru kelda við Tunghagalæk, Grásteinn, Sniðlækur og Klofasteinn á Aurabrún.” SJM II, 169. 1918: Tún 2,4 ha. garðar 162 m2. “Gamla túni er hólatún, var þýft einkum í lautum, jarðdjúpt, engjar allgóðar á samfelldu hálfdeigjulandi, en þýfðar. Ræktunarlandi er en mikið ónotað og jörðin fallin til búskapar bæði fyrir sauðfé og nautgripi.” SJM II, 169.

SM-036:001 *Gíslastaðagerði* bæjarhóll bústaður
“Baðstofa sneri austur-vestur, alþiljuð, tvískipt, 3-4 rúmlengdir, skarsúð, niðri eldhús og svefnhús. Þilstafn í vestur, þilveggur í norður, þar bæjardyr, bærinn rifinn ´48.” Segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 169; Túnakort 1918

SM-036:002 heimild fjós
“Úr torfi og grjóti með járnþaki: Fjós (´59) f. 6 kýr og 6 kálfa, fjárhús (´38) f. 180, hlaða við 200 m3. Járnkl. vélageymsla (´54) 20 m3.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 169

SM-036:003 heimild fjárhús
“Úr torfi og grjóti með járnþaki: Fjós (´59) f. 6 kýr og 6 kálfa, fjárhús (´38) f. 180, hlaða við 200 m3. Járnkl. vélageymsla (´54) 20 m3.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 169

SM-036:004 heimild hlaða
“Úr torfi og grjóti með járnþaki: Fjós (´59) f. 6 kýr og 6 kálfa, fjárhús (´38) f. 180, hlaða við 200 m3. Járnkl. vélageymsla (´54) 20 m3.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 169

SM-036:005 heimild skemma
“Úr torfi og grjóti með járnþaki: Fjós (´59) f. 6 kýr og 6 kálfa, fjárhús (´38) f. 180, hlaða við 200 m3. Járnkl. vélageymsla (´54) 20 m3.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 169

SM-036:006 *Öskuhóll* örnefni
“Í túni eru: Hólar tveir hétu Grjóthóll og Öskuhóll.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2

SM-036:007 heimild mylla

“Mylla var í Gerðislæk, sem er bæjarlækur. Myllubali var við mylluna.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2

SM-036:008 *Smiðjuklettur* örnefni smiðja
“Klettur rétt ofan við tún, sem hét Smiðjuklettur.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2

SM-036:009 *Efstahús* heimild útihús
“Efstahús, Miðhús og Neðstahús á hól fyrir utan bæ.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2

SM-036:010 *Miðhús* heimild útihús
“Efstahús, Miðhús og Neðstahús á hól fyrir utan bæ.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2

SM-036:011 *Neðstahús* heimild útihús
“Efstahús, Miðhús og Neðstahús á hól fyrir utan bæ.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2

SM-036:012 heimild stekkur
“Klettur er utan og neðan í Ásunum og hét Stekkaklettur. Þar fyrir neðan var Stekkur.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2-3

SM-036:013 *Fjárhúsmell* örnefni fjárhús
“Mell framan við tún heitir Fjárhúsmell.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 3

SM-036:014 heimild áveita
“Merki um engjaáveitu enn sjáanleg.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 169

SM-036:015 garðlag landamerki
“Landamerki að innan eru út Tunguhagalæk og í garð, sem ligur þvert yfir Kirkjusund (nú að hverfa) og í gráan klett neðan í brekkunni, þaðan í vörðubrot á holti framan við Gerðisás, þaðan í Grænulág í Berjaási neðst í fjallinu og þaðan í Dagmálavörðu á Aurbrún.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 1

SM-036:016 varða landamerki
“Landamerki að innan eru út Tunguhagalæk og í garð, sem ligur þvert yfir Kirkjusund (nú að hverfa) og í gráan klett neðan í brekkunni, þaðan í vörðubrot á holti framan við Gerðisás, þaðan í Grænulág í Berjaási neðst í fjallinu og þaðan í Dagmálavörðu á Aurbrún.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 1

SM-036:017 *Dagmálavarða* varða landamerki
“Landamerki að innan eru út Tunguhagalæk og í garð, sem ligur þvert yfir Kirkjusund (nú að hverfa) og í gráan klett neðan í brekkunni, þaðan í vörðubrot á holti framan við Gerðisás, þaðan í Grænulág í Berjaási neðst í fjallinu og þaðan í Dagmálavörðu á Aurbrún.” segir í

örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 1

SM-036:018 heimild beitarhús
"Beitarhús eru ofan við Bæjarás, kallaðir Vellir." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gíslastaðagerði, 2

SM-037 Túnguhagi

20 hdr. 1695, 10 hndr. 1847, Arnkelsgerði og Grófargerði hjáleigur. "Landamörk T og Ásgarðs liggja skáhalt yfir tunguna, frá Grímsá sa. milli bæjanna og kom í Hátúnalæk um það bil mitt á milli Arnkelsgerði og Gíslastaðir. Að öðru leyti ráða Tunghagalækur og Grímsá mörkum. ... gott upprekstrarland á jörðin í Hjálpleysu sem fyrr segir." SJM II, 164 1918: Tún 3,8 ha. garðar 357 m2. Jörðin fær miður góðan dóm hjá heimildarmönnum þessa rits, gamla túnið sagt hólaborð með þúfnakrögum en grasgefið engjar reyingssamar hálfdeigjur, vetrarbeit létt og sumarhagar rýrir. En átt er við heimalandið; ..." SJM II, 164.

SM-037:001 *Tunghagi* bæjarhóll bústaður
"Baðstofa byggð ´34, stendur enn. Járnkl. timburhlið að hlaði mót sv. torfstafnar. Niðri eldhús með uppgöngu og eitt svefnherb., tvískipt uppi, lengri endi 2 rúmlengdir, styttri 1. Búið í bænum til ´50." Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: Túnakort 1918; SJM II, 164

SM-037:002 heimild bænhús
"Bænhús voru í Mjóanesi, Tunguhaga, Höfða, Kollsstöðum og Egilsstöðum." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 127

SM-037:003 *Móhústótt* heimild útihús
"Fyrir ofan Barnahraun var Móhústótt. Þar er nú fjós og hlaða." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 2

SM-037:004 *Hesthústún* örnefni hesthús
"Inn af krika var Hesthústún; í því var steinn, kallaður Einbúi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 2

SM-037:005 heimild rétt
"Inn af krika var Hesthústún; í því var steinn, kallaður Einbúi. Niður af honum var Réttarhóll. Syðst í honum er klettarani, sem gengur ofan í á og heitir Réttarklettur. Þarna var réttað af öllum bæjunum og úr Hjálpleysuafrétinni (áheldi á þrjá vegu).”" segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 2-3

SM-037:006 *Hóhús* heimild útihús
"Hóll er upp af Hesthústúni. Hólhús var á hólnum og Götuhús meðfram götu að utan." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:007 *Götuhús* heimild útihús

“Hóll er upp af Hesthústúni. Hólhús var á hólnum og Götuhús meðfram götu að utan.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:008 *Kletthús* örnefni útihús

“Kletthús hét niður við Réttarklett.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:009 *Sólveigarkofi* bæjarstæði bústaður

“Sólveigarkofi var kallaður eftir Spjara-Sólveigu; hún lifði á prjónaskap í einsetukofum.” segir í örnefnalýsingu.Hafði líka kofa í Stóra-Sandfelli og Hvammi.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:010 *Ærhús* heimild fjárhús

“Úttúnið var kallað Ærhústún, þar stóðu Ærhús.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:011 heimild fjárhús

“Fjárhús stóðu, þar sem nú er nýbýlið Ásgarður, þar hét Fjárhúsbali.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:012 *Kvíaból* örnefni kvíar

“Fram af Ærhústúni hét Kinn, frem af Hesthústúni Kvíaból. Kvíaklettur hétu fyrir ofan Kvíaból.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:013 heimild vað

“Fyrir ofan Sund heitir stykki einu nafni Tunghagaháls frá Tunguhagalæk inn fyrir ofan bæ. Við Tunguhagalæk í þessu stykki var Vaðsklettur, kallaður eftir vaði á læknum.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:014 *Sólveigarvarða* varða

“Fyrir ofan Sund heitir stykki einu nafni Tunghagaháls frá Tunguhagalæk inn fyrir ofan bæ. Við Tunguhagalæk í þessu stykki var Vaðsklettur, kallaður eftir vaði á læknum. Þar skammt suður af var Sólveigarvarða, kennd við Spjara-Sólveigu.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3

SM-037:015 heimild stekkur

“Fyrir ofan Sund heitir stykki einu nafni Tunghagaháls frá Tunguhagalæk inn fyrir ofan bæ. Við Tunguhagalæk í þessu stykki var Vaðsklettur, kallaður eftir vaði á læknum. Þar skammt suður af var Sólveigarvarða, kennd við Spjara-Sólveigu. Stekkur var upp með læknum, svo sem úr af miðjum Tunghagahálsi.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3-4

SM-037:016 *Hesthúshraun* örnefni hesthús

“Fyrir ofan Sund heitir stykki einu nafni Tunghagaháls frá Tunguhagalæk inn fyrir ofan bæ. Við Tunguhagalæk í þessu stykki var Vaðsklettur, kallaður eftir vaði á læknum. Þar skammt suður af var Sólveigarvarða, kennd við Spjara-Sólveigu. Stekkur var upp með læknum, svo sem úr af miðjum Tunghagahálsi. Á miðjum hálsi var kölluð Breiðamýri, neðan í hálsi, nær túni, var Rauðaskriða (mýrarrauði) og Gunnusun þar inn af. Fyrir innan Gunnusund er

Hesthúshraun ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 3-4

SM-037:017 *Kaplavarða* varða

“Austur af hálsinum, að Tunguhagalæk, var kallað Ytra-Nes; framan við það er hryggur og Fremranes. Þar vestur af er Kaplavarða og Kaplavörðumýri.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 4

SM-037:018 *Stekkholt* örnefni stekkur

“Þá er að byrja fyrir innan Tunguhagatún. Þar er Sandskeið næst Grímsá og Sandskeiðsmýri þar fyrir innan, þá Stekkholt.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 4

SM-037:019 *Hólasporðsstekkur (Gamlistekkur)* heimild stekkur

“Inn með á er Langimelur ...Upp af Langamel er Neðri-Tjörn, þar upp af Efri-Tjörn. Upp af Efri-Tjörn er Hólasporður, norðan í honum Hólasporðastekkur (Gamlistekkur).” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 4

SM-037:020 *Heystæðismýri* örnefni heystæði

“Inn með á er Langimelur ...Upp af Langamel er Neðri-Tjörn, þar upp af Efri-Tjörn. Upp af Efri-Tjörn er Hólasporður, norðan í honum Hólasporðastekkur (Gamlistekkur). Milli Grjótár og Hólasporðs er Hólasporðsmýri. Þá er aftur niðri við Grímsá: Fyrir innan Langamel er Heystæðismýri, í henni eru pollar. Þá eru Heystæðismelar meðfram Grímsá, þá er Yzta-Gróf meðfram ánni að Pyttalæk.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 4

SM-037:021 varða landamerki

“Mörk milli Tunghaga og Grófargerðis: Innan við Tunghaga ræður Miðgrófargrafningur frá Grímsá að Merkjasteini, sem er við grafninginn. Úr Merkjasteini í Klettinn í Lækjarholti, þaðan bein lína í merkivörðu við Stekkalæk ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 1-2

SM-037:022 garðlag landamerki

“Mörk milli Tunghaga og Grófargerðis: Innan við Tunghaga ræður Miðgrófargrafningur frá Grímsá að Merkjasteini, sem er við grafninginn. Úr Merkjasteini í Klettinn í Lækjarholti, þaðan bein lína í merkivörðu við Stekkalæk, þá Stekkalækur upp í neðri brún Stekkabarða, þá Barðabrúnirnar að Ytri-Grófarlæk. Þá lækurinn að Varnargarði hinum forna, síðan garðurinn að Hátúnalæk og þrjátíu föðmum framar og þaðan í vöð í Forustulækjum (óþekktir á bænum), Ytri-Svuntulækur og svo Innri-Svuntulækur ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 1-2

SM-037:023 heimild vað

“Mörk milli Tunghaga og Grófargerðis: Innan við Tunghaga ræður Miðgrófargrafningur frá Grímsá að Merkjasteini, sem er við grafninginn. Úr Merkjasteini í Klettinn í Lækjarholti, þaðan bein lína í merkivörðu við Stekkalæk, þá Stekkalækur upp í neðri brún Stekkabarða, þá Barðabrúnirnar að Ytri-Grófarlæk. Þá lækurinn að Varnargarði hinum forna, síðan garðurinn að Hátúnalæk og þrjátíu föðmum framar og þaðan í vöð í Forustulækjum (óþekktir á bænum), Ytri-Svuntulækur og svo Innri-Svuntulækur ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 1-2

SM-037:024 garðlag vörslugarður
“Varnargarður var hlaðinn úr Gilsá hjá Hátúnavaði og út fyrir ofan Gamlastekk og upp hjá Hrafnshæð og þaðan í Grjótá.” segir í örnefnalýsingu. “Þetta var stórgripagirðing til þess að verja engjalandið fyrir neðan, hlaðin úr torfi og grjóti.”
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 2

SM-037:025 *Hátúnavað* heimild vað
“Varnargarður var hlaðinn úr Gilsá hjá Hátúnavaði og út fyrir ofan Gamlastekk og upp hjá Hrafnshæð og þaðan í Grjótá.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 2

SM-037:026 *Gamlistekkur* heimild stekkur
“Varnargarður var hlaðinn úr Gilsá hjá Hátúnavaði og út fyrir ofan Gamlastekk og upp hjá Hrafnshæð og þaðan í Grjótá.” segir í örnefnalýsingu. Sennilega sama og 019, gæti einnig verið skráð með Arnkelsgerði.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður, 2

SM-037:027 heimild ferja
“Þar sem lækurinn [Tunguhagalækur] fellur í Grímsá er slétt grund, að mestu leyti í Tunguhagalandi, kölluð Ferjubali.” segir í örnefnalýsingu. “Yzt og neðst við Grímsá er Ferjubali; þar var ferja á Grímsá frá Hvammi, áður en brúin var byggð. Ferjuklettur var fyri rinnan balann; af honum var ferjan kölluð.” segir í svörum við sp. “Ferjubali er í Tunguhagalandi og er ferjustaður yfir Grímsá.” Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Úlfsstaðir, 2; Ö-Úlfsstaðir, svör við sp, 1; Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarðir, 2

SM-037:028 *Fjárhúsklöpp* örnefni fjárhús
“Fyrir utan Tunghagatún var Fjárhúsklöpp.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 2

SM-037:029 *Hátún* bæjarstæði býli
“Hátún eru yzt í horninu, gamlar beitarhúsatættur frá Tunghaga. Sagt er, að þetta hafi verið upphaflega jörðin og byggðin fluzt þangað í Tunghaga. Þar áttu að hafa verið 18 hurðir á járnum. Þar sér móta fyrir túngarði, og hefur tún verið stórt, 4 hektarar, ótrúlega stórt beitarhús.” segir í örnefnalýsingu. “Fyrir aldamór fannst sverð í Hátúnarústum. Úr því var smíðaður torfljár og skaflar á skeifur.” Segir í Sveitum og jörðum. Í landi Arnkelsgerðis? Minnst á býlið í ferðabók Olavius og í eyðibýlaskrá HS.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 9; SJM II, 161

SM-037:030 *Hátúnarétt* heimild rétt
“Hátún eru yzt í horninu, gamlar beitarhúsatættur frá Tunghaga. Sagt er, að þetta hafi verið upphaflega jörðin og byggðin fluzt þangað í Tunghaga. Þar áttu að hafa verið 18 hurðir á járnum. Þar sér móta fyrir túngarði, og hefur tún verið stórt, 4 hektarar, ótrúlega stórt beitarhús. Aðeins neðan við Vatnargarðinn er Hátúnarétt, tekin í notkun, þegar hætt var að nota rétt undir Réttarkletti, nú niðurlögð.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 9

SM-037:031 *Valtýshellir* hellir
“Í Yztu-Hólunum er Valtýsbotn (en Valtýshellir í Hjálpleysu (Valtýr á grænni treyju)).” segir í örnefnalýsingu. “Suðvestan við Hátúnahött er Hjálpleysudalur, þröngur með snarbröttum, gróðurlitlum hlíðum, utan til allvel gróinn. Ofan við vatnið utanvert í Hjálpleysudal er

Valtýshellir, hellisskúti kenndur við Valtý þann, sem myrti sendimann Péturs sýslumanns á Ketilsstöðum. Hjálpleysa var stundum farin með hesta og fjárrekstra á Reyðarfjörð." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 10; SJM II, 125; sbr. ÞSS I 1982, 102-103

SM-037:032 heimild leið
"Í Yztu-Hólunum er Valtýsbotn (en Valtýshellir í Hjálpleysu (Valtýr á grænni treyju))." segir í örnefnalýsingu. "Suðvestan við Hátúnahött er Hjálpleysudalur, þröngur með snarbröttum, gróðurlitlum hlíðum, utan til allvel gróinn. Ofan við vatnið utanvert í Hjálpleysudal er Valtýshellir, hellisskúti kenndur við Valtý þann, sem myrti sendimann Péturs sýslumanns á Ketilsstöðum. Hjálpleysa var stundum farin með hesta og fjárrekstra á Reyðarfjörð." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 10; SJM II, 125

SM-037:033 heimild mógrafir
"Mór mun hafa verið tekinn við Pyttalæk. Mórinn var góður, yfir tuttugu stungur." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður ath og viðb, 1

SM-037:033 varða landamerki
"[landskipti milli Grófarg. Arnkelsge. og Tunghaga] Að utan ræður Miðgrófargrafningur frá Grímsá að merkjasteini í Klettinn á Lækarholti. Þaðan beina línu í merkivörðu við Stekkjalæk, þá Stekkjalækur upp í neðri brún Stekkabarða ..." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 14

SM-038 Arnkelsgerði

6 hdr. 1847. Hjáleiga Túnguhaga. "Landamörk við Grófargerði eru við vélgrafinn skurð og Miðgrófargrafning um 500-600 m utan við Grófargerði (rétt utan við Grófarlæk) - og við Stóralæk á milli A og Gíslastaða (sýndur ónafngreindur á korti) að Fossgerðisbrekku, en þar tekur við áðurnefnt sameignarland (sjá Hátún), sem miðast við fjallsrætur milli Stórlækjar og Grjótár, en sunnan árinnar við gamla vörslugarðinn (sjá Grófargerði). Sameignarlandið nær upp á Aura og á Hött." SJM II, 163. 1918: Tún 3 ha, garðar 972 m2. "Í F ´18 er landkostum lýst þannig: "Túnið er allt að helmingi slétt, vel grasgefið. Engjarnar eru nærtækar, greiðfærar, þurrar og veitt vatni á þær nær allar." Beitiland er talið gott, fremur þröngt og skjóllítið, fjárgeymsla hæg." SJM II, 163.

SM-038:001 *Arnkelsgerði* bæjarhóll bústaður
"Baðstofa keypt 1890 frá Vallaneshjál. af Brynjólfi Bergssyni þá nýbyggð. Gerð af rekaviðum, með skarsíð, byggð uppi og niðri með tvöföldum gluggum. Frambaðst. 3 stafgólf, hús 1 stafg. Sneri austurvestur, gluggahlið suður, rifin ´21. Þverhús með 2 gluggum og bæjardyrum vestur á hlað, portbyggð niðri gangur með stiga upp á loft, stofa um 16 m2, spjaldþiljuð og skrautlega máluð og kamers á stofuloftinu málað. Í bæjarportinu var einnig gömul fjósbaðstofa, sem stíóð að hluta til ´23. Ný baðst. byggð ´21, torfveggir á 3 vegu, alþiljuð uppi og niðri, þrískipt á báðum hæðum, 9,63x4 m." Segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 164

SM-038:002 *Neðra-Hesthústún* örnefni hesthús
“Upp með Grjótá og upp að götu var kallað Neðra-Hesthústún ...” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 5

SM-038:003 *Brunnþýfi* örnefni brunnur
“Upp með Grjótá og upp að götu var kallað Neðra-Hesthústún, þar utan við og upp af bæ Hjallbali, þá Brunnþýfi, sem snemma varð Brunnslétta.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 5

SM-038:004 *Fjósþýfi* örnefni fjós
“Fyrir utan og ofan bæ hét Fjósþýfi.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 5

SM-038:005 *Kvíatún* örnefni kvíar
“Á milli Myllulæks og Grjótár er Kvíatún, á því voru hús: Hesthús, Miðhús og Fremstahús.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 6

SM-038:006 *Hesthús* heimild hesthús
“Á milli Myllulæks og Grjótár er Kvíatún, á því voru hús: Hesthús, Miðhús og Fremstahús.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 6

SM-038:007 *Miðhús* heimild
“Á milli Myllulæks og Grjótár er Kvíatún, á því voru hús: Hesthús, Miðhús og Fremstahús.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 6

SM-038:008 *Fremstahús* heimild
“Á milli Myllulæks og Grjótár er Kvíatún, á því voru hús: Hesthús, Miðhús og Fremstahús.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 6

SM-038:009 heimild beitarhús
“Beitarhús voru til 1936 við Grófarlæk og önnur á Gamlastekk og skammt frá sáðgarðinum um 1200 m2, grjótgarði rammlegum girtur.” segir í Sveitum og jörðum. “Ytri-Klettar eru miðja vega milli lækjanna, Innri-klettar skammt utan við Hátúnalæk. Þetta stykki heitir Á milli Kletta. Þar upp af er Svartaflag, þar út af, sitt hvoru megin við Innra-Grófarlæk, Kaplaskot; þar út af er Beitarhúsamýri og Beitarhús (tættur við Ytri-Grófarlæk).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 163; Ö-Arnklesgerði, Tunghagi og Ásgarður, 8

SM-038:010 heimild beitarhús
“Beitarhús voru til 1936 við Grófarlæk og önnur á Gamlastekk og skammt frá sáðgarðinum um 1200 m2, grjótgarði rammlegum girtur.” segir í Sveitum og jörðum. “ Upp af Svæðum [sjá 016] er Stekkholt. Fyrir framan Stekkholt er Stekkalækur, sem neðar heitir Pyttalækur. Innan og ofan í Stekksholti er Stekkur, er voru beitarhús með túni og túngarði.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 163, Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 8

SM-038:011 garðlag kálgarður

“Beitarhús voru til 1936 við Grófarlæk og önnur á Gamlastekk og skammt frá sáðgarðinum um 1200 m2, grjótgarði rammlegum girtur.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 163

SM-038:012 heimild smalakofi

“Efst á svonefndum Þvermelshrygg stendur enn smalakofi snotur, hlaðinn úr hellugrjóti af Nikulási Guðmundssyni um eða upp úr 1870.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 163

SM-038:013 heimild mylla

“Myllutótt, nothæf til ´23.” segir í Sveitum og jörðum. “Myllulækurfelur gegnum tún í Grjótá, ofan við Efra-Hesthústún.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: SJM II, 163; Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 5-6

SM-038:014 heimild

“Í þýfi upp af Hól voru tættur, nú er það allt sléttað.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 5

SM-038:015 heimild rista

“Þá er eftir land fyrir innan Grjótá, neðan frá Grímsá. Innan við Pyttalæk heitir Miðgróf og Miðgrófargrafningur. Utan við grafninginn er Grófarstapi. Upp af Grófarstapa er Miðgrófarenni, utan við það Spóaklettsholt. Út og upp af því, utan við Pyttalæk, er Tvídýnuholt, þar hefur verið torfrista góð og tvídýnurnar þurrkaðar og holtinu.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 7

SM-038:016 tóft stekkur

“Þá er eftir land fyrir innan Grjótá, neðan frá Grímsá. Innan við Pyttalæk heitir Miðgróf og Miðgrófargrafningur. Utan við grafninginn er Grófarstapi. Upp af Grófarstapa er Miðgrófarenni, utan við það Spóaklettsholt. Út og upp af því, utan við Pyttalæk, er Tvídýnuholt, þar hefur verið torfrista góð og tvídýnurnar þurrkaðar og holtinu. Þar er stór Flói, er nær frá Tvídýnuholti að Hólum að neðan, að Grjótá að utan, Pyttalæk að framan, Grjótá og Börðum að ofan. ...Framan við Pyttalæk, að Grófargerðismörkum, upp af Miðgrófarenni, Lækjarholt eða Grófarlækjarholti. Þar upp af eru Svæður. Út og upp af Svæðum eru Hvammar, þar út af Hvammabörð og Steinholt við Grjótá. Þá eru Hryggir einu nafni kallaðir. Í þeim er Kringibotn, neðarlega, ofar Rauðimelur, þar ofar Hrafnshæð við Grjótárgil. Þar fram af eru Klofahryggir. Á milli hryggjanna heita Skot. Í einum hryggnum er gömul tótt og stekkjarbrot uppi í einu Skoti.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 7

SM-038:017 garðlag vörslugarður

“Næst er stykki frá Ytri-Grófarlæk að Hátúnalæk, ofan við Garð (varnargarð).” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 8

SM-038:018 *Selbotnar* örnefni sel

“Upp með Hátúnalæk og fremst upp af Víðihjalla hétu Selbotnabrúnir. Í þeim er gata, kölluð Snið. Í Selbotnabrúnum er Skjónugrafningur. Upp af Selbotnabrúnum eru Selbotnar, Efri- og Neðri-, skiptast um hrygg. Út af Selbotnum er Selhnausbarð, og þar fyrir ofan Selhnaus.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 8

SM-038:019 *Snið* gata leið
“Upp með Hátúnalæk og fremst upp af Víðihjalla hétu Selbotnabrúnir. Í þeim er gata, kölluð Snið. Í Selbotnabrúnum er Skjónugrafningur. Upp af Selbotnabrúnum eru Selbotnar, Efri- og Neðri-, skiptast um hrygg. Út af Selbotnum er Selhnausbarð, og þar fyrir ofan Selhnaus.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 8

SM-038:020 *Skógargöng* heimild göng
“Arnkelsgerði: Talið var, að jarðgöng lægju frá gamla bænum austur frá bæ, upp á Háamó. Þegar grafið var í túni, komu menn niður á hleðslu á tveim stöðum í þessa átt. Þau voru kölluð Skógargöng, enda lágu út í skóg.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, 11

SM-039 Grófargerði

4 hdr. 1847. Hjáleiga Túnguhaga. “Jörðin er fremur landlítil, en allmikið er af góðu mýrlendi vel föllnu til framræslu og ræktunar.” SJM II, 161. Í eyði um 1775. Ólvius. Ferðabók, 141. 1918: Tún 1,8 ha. garðar 283 m2.

SM-039:001 *Grófargerði* bæjarhóll bústaður
“Ekki kunnugt um aldur gamla torfbæjarins, en baðstofan var stækkuð um 1890. Hún var tvískipt, hjónahús 1 rúmlengd og frambaðstofa 21/2 rúmlengdir. Skarsúð sem aldrei lak. Kýr undir palli á vetrum til ´10, þá fjósinu breytt í eldhús ´01 eða ´2. Baðst. rifin ´37.” Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: Túnakort 1918; SJM II, 162

SM-039:002 heimild fjós
“Fjós (´30) f. 7, fjárhús (´20) f. 45, hlaða (´32) 40 m3. Öll húsin járnvarin torfhús.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 162

SM-039:003 heimild fjárhús
“Fjós (´30) f. 7, fjárhús (´20) f. 45, hlaða (´32) 40 m3. Öll húsin járnvarin torfhús.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 162

SM-039:004 heimild hlaða
“Fjós (´30) f. 7, fjárhús (´20) f. 45, hlaða (´32) 40 m3. Öll húsin járnvarin torfhús.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 162

SM-039:005 heimild lambhús
“Framan við bæ heitir Lambhústún. Þar voru Lambhús. Efst á Lambhústúni eru tveir melhólar, sem heitir Lambhúsholt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 6

SM-039:006 *Hesthústún* örnefni hesthús

“Fyrir utan og ofan bæ er Hesthústún og Hesthúsbrekka.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 6

SM-039:007 *Ærhús* heimild útihús
“Fyrir neðan bæ heitir Ærhústún. Þar eru Ærhús og Ærhúsbrekka.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 6

SM-039:008 *Kvímýri* örnefni kvíar
“Út af Lambhúsholtum er Kvíamýri og þar fyrir utan er Kvíabrekka.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 6

SM-039:009 varða landamerki
“Ofan við þjóðveg, milli landamerkja og Grófarlækjar, eru mýrar, kallaðr Neðrisvæður og Efrisvæður. Þar eru vörður á landamerkjum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 6

SM-039:010 *Stekkjarbrot* örnefni stekkur
“Ofan við þjóðveg, milli landamerkja og Grófarlækjar, eru mýrar, kallaðr Neðrisvæður og Efrisvæður. Þar eru vörður á landamerkjum. ... Milli Efri- og Neðrisvæða er móbarð, kallað Stekkjarbrot.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 6

SM-039:011 heimild mógrafir
“Ofan við þjóðveg, milli landamerkja og Grófarlækjar, eru mýrar, kallaðr Neðrisvæður og Efrisvæður. Þar eru vörður á landamerkjum. ... Milli Efri- og Neðrisvæða er móbarð, kallað Stekkjarbrot. Á Neðrisvæðum er dæld, sem var kölluð Svarðarhvammur. (Þar var mjög góður svörður).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 6

SM-039:012 *Hátúnsvað* heimild vað
“Inn af Hátúnum [Sjá Tunghaga] er vað á Gilsá kallað Hátúnavað.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Grófargerði, 7

SM-040 Vallanes

Kirkjustaður, 24 hdr. 1695. c 1200: Kirkjan nefnd í kirknaskrá Páls, DI XII 4. Í máldaga frá um 1270 segir “... [Kirkjan] a vallaness land alltt og vijkings stada land allt; oc hvammland alltt ... selfor j Eyvindardal. Fiogur hus ad syngia til:” DI II, 83. Jarðarinnar er getið í Droplaugasonasögu og í Fljótsdælu. IF XI, 140, 244. Í máldaga 1367/1376 segir: “Kirkia hins heilaga johannis baptiste j vallanesi a heimaland allt oc huamsland sauðdaga land allt oc vikingstada land afrett j fagradal oc under skagafello selför at tunguseli j eyuindardal ...”

Kirkjustaðir, hjáleigur Vallaneshjáleiga, Hvammur, Sauðhagi og Víkingstaðir. 1847: “Prestur telur hér mörg ítök skógar, trjá- og hvalreka, en skýrir eigi frá tekjum prestsins eptir þau, en telur nokkur af þeim upprætt og eydd, og viti menn eigi hvar sum þeirra eru eða hafa verið sem um er rædt í máldögum.” “Land jarðanna beggja [Vallanes og Jaðars] takmarkast af Lagarfljóti að vestan og Grímsá að austan (sjá þó Ketilstaði), en að innan (sunnan) liggja mörk við Hvamm og Víkingsstaði austan frá Grímsá gegnt Sauðalækjarósi, yfir Hvammsmóa við Iðavelli (samkomuhús á korti - þar er óskipt land á stykki) og áfram vestur yfir Uxalæk og

Vallaneshálsi í fljót. Skammt innan við Vallanesbæ hækkar landið, þar er Vallanesháls með kalpparholtum víða og lynggróðri, en austan við hann í blá er Uxalækur - einnig nefndur Öxnalækur í Landnámu. Við hann takmarkaðist landnám Graut-Atla, sem "nam hina eystri strönd Lagarfljóts allt á milli Giljár og Vallanes fyrir vestan Öxnalæk". Uxalækjur kemur sunnan úr Hallormsstaðahálsi um það bil á móts við Hafursá, heitir ýmsum nöfnum t.d. Torfavallarlækur og Selhalalækur, á rás sinni og markar mörk milli ýmissa jarða austan og vestan hálsins. ... Kirkjujarðir: Strönd í Vallahr., Viðarstaðir, Bóndastaðir, ós "með afbýlinu Heyskála" og Rauðholt í Hjaltastaðaþinghá, Höfn í Borgarfirði og Hafranes og Vattarnes í Reyðarfirði. Auk þess eru taldar skyldur, ítök og hlunnindi: Afrétt á Fagradal fyrir ofan Afréttará og undir Skagafell" (heimajörðin eða hjáleigunum fylgir ekki áfast upprekstrarland), viðreki á þremur stöðum á Héraðssöndum, hvalreki í og kringum Borgarfjörð, skógarreitur í Sandfelli." SJM II 151-153.

1918: Tún 9,1 ha. garðar 800 m2. "Eftirfarandi upplýsingar um V er að finna í Brauðmati 1854, og fær jörðin þar furðuhraklega umsögn: "Jörðin hefur stórt tún, en mjög þýft, ekki grasgefið. Með góðri hirðingu fóðrar það 10 kýr. Engjar víðlendar, þýfðar og graslitlar. Beitiland lítið og magurt, svo búsmali er arðlítill á sumrum ..." SJM II, 152.

SM-040:001 *Vallanes* bæjarhóll bústaður

Heimildir: Túnakort 1918

SM-040:002 heimild kirkja

"Í Vallanesi er prestsetur og kirkja frá fornu fari og þótti jafnan eftirsóknarvert brauð sakir veraldlega gæða og reisnar í samfélaginu, sem mun runnin frá klerkum þeim, er setið hafa staðinn í aldanna rás." Segir í Sveitum og jörðum.

VALLANES Á VÖLLUM (SM) -Jóni Babtista, Nikulási

c. 1200: graftarkirkja; Kirknaskrá Páls, DI XII 4

[Sumarið 1270]:Afgamallt Jons kirkia Baptiste j vallanese er eignvd med gudi envm helga nicholao: hvn a vallaness land allt og vijkings stada land alltt: oc hvammland alltt: og fiogvr hvndrvd oc tuttugv j busgognvm oc hvsbvnadi: og verksfærvm ollvm: hvn a kv xx oc eina og c. aa: og xxx: kvgilldi j gelldfe og skal halft virda tveggia marka kvgilldi. og halft xij avra: oc skal giallda svmtt j hrossvm ef vill.

J kross skogvm kvgilldi: þad er eyvindar dal: mille valagils: og eyrargils. hvn ä oc halfs kugilldis skög: giallda skal hvert sem vill reka þann er liggur fyrer vestan lagar fliotz ös: þat er einn teigur þriv hvndrud og a vallaness kirkia tvo hlvte j vidreka: enn kirkivbæiar kirkia þridivng: enn tvo hlvti a kirkivbæiar kirkia j hvalreka. Vallanes kirkia a helming vidreka vid sledbriotz Menn. enn attvng j hualreka: attvng hvalreka j ofærv. þetta skvlv vera ij. kvgilldi: eda þriar m[erkr] vadmala: selfor j Eyvindardal.

fiogur hus ad syngia til:

og tyvnder ä mille gils är: og eyvindaraär: og fra vadi

v: presta messv föt a hvn j tuo gvdvefiar hokla: þria sloppa: iij kantara kapur: kirkia a tiolld [84] sýn oc Alltara bvnad: skryn: oc Allttarastein bvinn: oc helgedomar j hvorvtveggiv: iiij rodvkrossa: oc smelltta kross[a] iij fonta gudvefiar Allttaraklædi ij: oc kaleka ij: oc annan algylltan oc vegur sa niv aura: messvbok: lesturbok: oc handbok: og passionalem Apostolorum: Hymna bok: Aspiciens: oc martirilogivm: sequentiubok og likneski nicholas: oc marivskrift: vij kluckur: glerglugga ij: og þa luti er til messv þarf a kirkivr: Joans skript Baptiste; Máld DI II 83-84

[1.9.1314]: Arni biskup Helgason hefur vigt kyrkiuna a Eyolfstodum a Vollum i Fliotzdalshieradi ... med þeim skilmala at [þadan skal]

luka .x. aura yfer til Vallaneskirkiu arlega firi þa skulld at þar takast heima kirkiu tiundir og presttiunder og liostollar heima manna þeirra sem þar bua. þviat þar takast heima allar skylldur; Máld DI II 396

13.7.1367: Ollum goðum monnum þeim sem þetta brief sia edr heyra heilsum ver othgeir med guds naað biskup j skaalhollti medr guds quediu oc vaarre kunnight giorandi at sub anno domini Millesimo ccc lx°septimo in festo alexij vigðum ver kirkiu hins heilaga johannis baptiste j vallanesi med þilikum maaldaga sem her fylgher.

Kirkia hins heilaga johannis baptiste j vallanesi a heimaland allt oc huamsland saudhaga land allt oc vikingstada land afrett j fagradal oc vnder skagafelli selfor at tunguseli j eyuindardal skogarteig milli þrælaar oc holknaar anna skogar teigh milli valagilsaar oc eyrar aar skogar teigh i ketilstada land skogar teigh j sandfell hit nedsta tueir skogar teighar j sandfell it efzsta skog j medalnes land haalfir allir krossskóghar attung j hualreka j ofærurekvm attvng j kilmanna teigh haalfuan vidreka vid sledbrottmenn j siau hvndradvm en fiordungh hualreka. vid kirkiubænga tueir hlutir vidreka j þrimr hundrodum oc suo j hulareka. þriar vetter liggia til vallaness a eyiarsandi. haalfa reka vid sandbrekkumenn j x hundrudvm haalfer osrekar bædi hualreka oc vidreka stærra en aalnar kefli. fiordung hualreka a gripdeilld tolftung vid galltstodinga annan tolftung milli þeistavags oc spakaardals oc slik[t] j flutninghi huargi sem a land kemr. fiordunghr j hualreka vid snotrunesmenn vnder Vaagsfiolom sunnan fra sundi oc til gripsgiar tolftungh a hrollaugstaða sandi. halfuan hualreka a eyri j borgarfirði milli drangs oc kambs attvngh j hual j brunauik oc j kiolsuik oc j hualuik oc j suinavik huargi sem a land kemr stiga aas allann grindar aas allann

xvij kyr halft fiortanda kugillde. j. ausaud tolf oc tuttughu vetrgamler saudir. viij. tvævetrer oc hrutr fimm kugillde j gelldum nautum oc .ij. naut. þrevetr. vxi fiogurra vetra. annarr fimm vetra. kaalfua fimm. vij hross klyfbær vij. oc xx hundrat. j virdinghar fe.

fimm manna Messoklædi at auk. iij. hoklar kantara kapur. v. sloppa. ij. fiogr alltara klædi med tuennum fordumum oc glitadr dukr skrin. kross smelltan oc annan gulllagdan mariuskripter tvær. jons likneski baptistæ Marteins likneski paxspialld. ij. munnlaugh glerglugg. kluckur. vij. elldbera glodarker. jarnstiku stora. iij. stikur adrar oc .ij. fyrer likneskium vazketill merki. ij. fonz vmbninghr oc skirnar saar. lika kraakr. v. c. j bokum.

þar skulu vera. ij. prestar oc diaknar. ij.

Jtem lagde til sira jnghe hafnar land j borgar firde fyrer spell.

sira Oddr lagde til. ij tabula ny oc duk glitadan.

sira jon lagde til dalmatiku.

oc til stadfestu oc sannrar ausyninghar her vm settum vær vaart jnsigle fyrer þetta maaldagha bref skrifuat j skaalhollte. freadagh næsta fyrer festum translacionis sancti Thorlaci episcopi. anno domini M°ccc°lxx°sexto. Máld DI III 237-238 [bréfið skrifað í Skálholti 18.7.1376]

1393: veitti herra Þorsteinn abboti ... Oddi prest raadsmanni Breidabolstad ok hellt þo Vallanes sua at hann tok aavoxtu af enn Sigurdr prestr Sigurdarson hafdi; Flateyjarannáll, IA, 423

1397: a heimaland allt oc Hvams land. Sandhaga land allt oc Wijkingstada land [+afrétt, selför, skógarteiga, skóga, hvalreka, viðreka] tolfttung i Hrollaugstada lanndi [+fleiri reka] Sigaäs allann og Grindaräs allann.

þar skulu vera ij prestar oc ij diaknar.

Jtem lagdi til sira Jngi Hafnar land i Borgarfirdi firir spioll.

Sira Oddur lagdi til [ornamenta]

Sira Jon lagde til [ornamenti]

Þetta hefer sira Oddur Teitsson lagt til kirkiu j Wallanesi [ornamenta mörg og bækur]

Jtem liet hann penta korinn. reisa forkirkiuna vtann. kom þetta allt samann firir portionem er fallid hefur medann hann hiellt stadinn. er hann kvittur af tiund og Mortuarijs oc ollumm odrum Reikningi er kirkiuna vardar og hann snertur.

Jtem gaf sira Oddur hest til stadarins.

Jtem skipadi sira Oddur kirkiunni j Wallanesi til eignar iord j Hofn i Borgarfirde. er

adur laukst j stadarspioll. og adra iord ad Ose j Vtmannasveit. og skipadi ad þar skylldi kirkiutiund oc prestztiund af hvorri sem i sokninni liggur.

fiordung i Osreka er Teitur Sockason gaf.

[ornamenta] er Jarþrudur gaf.

portio Ecclesiæ vmm næstu iij ar medan sira Sigurdur var ix merkur.

gafst til kirkiunnar kyr er Valgerdur Teitsdotter gaf oc c hestur er Biarni gaf.

Jtem gaf Magnus Teitsson ij arum sijdar eina kv sier til legstadar; Máld DI IV 204-207

[1419]: aa heimaland alltt oc huamsland. saudhaga land allt oc uigingstada land [+afrétt, selför, skógarteiga, skóga, hvalreka, teig, viðreka] stigaas allan. grindar as allann; Máld DI IV 270-271

4.9.1471: Máld DI V 629-632

1575: Máld DI XV 683-685

27.2.1880: Hallormsstaða- og Þingmúlasóknir lagðar undir Vallanes; (PP, 11) [lög]

Heimildir: SJM II, 151

SM-040:003 heimild útihús

“Peningarhúsið er 26,46x13,86x5,4 ris 2,2 m (leiðr. m3). Í öðrum enda þess eru fjárhús á gólfi fyrir 320 fjár; í hinum endanum haughús á gólfi með fjósi og hesthúsi yfir á steinsteyptu gólfi, sem hvílir á járnbitum. Fjósið tekir 14 nautgripi en hesthúsið 15 hesta. Jötur básar og skilrúm steypt úr vandaðri sementssteypu með vatnleiðslum. Við enda þessa húss - við haughúsið - er steypt safnþró 12,6x2,1x 2,2 m (leiðr m3) þannig að sami veggur er undir báðum húsunum.” Byggt um 1909-1915. segir í Sveitum og jörðum. Sennilega með fyrstu steyptu húsunum í sveitinni.

Heimildir: SJM II, 154

SM-040:004 heimild brunnur

“Pumpuslétta áður Pumpuþýfi. Þar var brunnur með pumpu.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 4

SM-040:005 *Lambhúshóll* örnefni lambhús

“ ...Lambhúshólar, Eldhúshóll og Eldhúsflöt.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 4

SM-040:006 *Eldhúsflöt* örnefni eldhús

“ ...Lambhúshólar, Eldhúshóll og Eldhúsflöt.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 4

SM-040:007 *Tröð* heimild leið

“Beint niður af bæ lá vegur niður á nesið, kallaður Tröð.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 5

SM-040:008 *Torfastekkur* heimild stekkur

“Landamerki milli Hvamms og Vallaness frá kletti utan við Torfastekk við Grímsá ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 2

SM-040:009 *Ólundarvörður/Þrívörður* varða landamerki

“Landamerki milli Hvamms og Vallaness frá kletti utan við Torfastekk við Grímsá, þaðan bein lína í Ólundarvörður (eða Þrívörður), þær eru á svokölluðum Hvammsmóum, sem eru víðáttumikið mólendi milli Hvamms og Vallaness.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 2

SM-040:010 *Vörðuhraun* örnefni
"Landamerki milli Vallaness og Víkingsstaða er: bein lína úr Vörðuhrauni við Uxalæk ..." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 2

SM-040:011 *Einbúi* þjóðsaga huldufólksbústaður
"Vestur af túni er mýri, kölluð Mómýri. Í mýrinni er stakur klettur, sem heitir Einbúi." segir í örnefnalýsingu. "Um hann segir Magnús Jónsson: "Ef nokkursstaðar er huldufólk á Íslandi, á er það í þessum kletti, þar hef ég oft séð ljós á dimmum vetrarkvöldum.""
Heimildir: Ö-Vallanes, 3

SM-040:012 *Vilhjálmsstekkur* heimild stekkur
"Upp af Háuklettum var stekkur, kallaður Vilhjálmsstekkur." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 3

SM-040:013 varða landamerki
"Upp af Háuklettum var stekkur, kallaður Vilhjálmsstekkur. Á háhálsi nálægt landam. er grjótalda, kölluð Vörðuhryggur. Þar er landamerkjavarða." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 3

SM-040:014 heimild stekkur
"Þá er á Vallanesháldi tvær tjarnir, sem eru kallaðar Hálstjarnir eða Stekkatjarnir, Ytri- og Innri - Innri tjörnin er í Víkingsstaðalandi og er stundum nefnd Dauðatjörn, mjög fjárhætt. Þarna eru líka stekkarústir." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 3

SM-040:015 *Stekkjarhraun* örnefni stekkur
"Út af Sauðabana eru grýttar hæðir, sem heita Stekkjarhraun og Háahraun." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 4

SM-040:016 *Lestargötur* gata leið
"Út af Sauðabana eru grýttar hæðir, sem heita Stekkjarhraun og Háahraun. Götur liggja úr Háls, kallaðar Lestargötur og lágu niður á Stekkahólma." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 4

SM-040:017 *Lúðvíksstekkur* heimild stekkur
"Undir Hrafnaklettum, fremst, eru rústir af stekk, sem var kallaður Lúðvíksstekkur, kenndur við Lúðvík Schou, sem bjó um tíma í Vallaneshj." segir í örnefnalýsingu. Gæti tilheyrt Vallaneshjáleigu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 5

SM-040:018 *Hólmavað* heimild vað
"Hólmavað út undir Fljóti." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 9

SM-040:019 *Bakkahús* heimild beitarhús
"Utan við Uxalæk heitir Feti áðurnefndur, þar út af voru beitarhús, kölluð Bakkahús." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 6

SM-040:020 *Mylluhraun* örnefni mylla
"Þar sem Uxalækur rennur út á Fetann, er hæð, sem heitir Mylluhraun. Þar er lítill foss í læknum." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 6

SM-040:021 *Bauluvað* heimild vað
"Keldan áðurnefnd rennur úr nes. Á henni er vað, sem heitir Bauluvað, niður frá bæ." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 7

SM-040:022 *Stekkatjörn* örnefni stekkur
"Úr Grímsá ganga kílar upp í nesið: Fremst er Stekkakíll, þar norður af er Stekkatjörn, þá er Krókakíll og Sefkíll." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 7

SM-040:023 *Sigurðarkofi/Sigurðartótt* tóft
"Utan við Útnes taka við Landvíðar. ... Á landvíðum er gamalt tóttarbrot, það var kallað Sigurðarkofi, nú Sigurðartótt." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 7

SM-040:024 heimild ferja
"Mónes nær inn að Krossbrekkumýri. Innan við Mónes er Skipakíll, þar var ferjustaður áður fyrr." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 8

SM-040:025 *Hesthúsmór* örnefni hesthús
"Norðast í túni á jaðri heitir Hesthússlétta. Þar hét áður Hesthúsmór." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 8

SM-040:026 *Norðurhústættur* heimild útihús
"Norðast í túni á jaðri heitir Hesthússlétta. Þar hét áður Hesthúsmór. Nyrzt í túni á Jaðri voru Norðurhústættur." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 8

SM-040:027 *Úlfsstaðavað* heimild vað
"Úlfsstaðavað frá Melaendurm (Hvammsmelum)." segir í örnefnalýsingu. Vað á Grímsá í Vallaneslandi.
Heimildir: Ö-Vallanes, 8

SM-040:028 *Frambæjarnesbrot* heimild vað
"Frambæjarnesbrot, úr Frambæjarnesi." segir í örnefnalýsingu. Vað á Grímsá í Vallaneslandi.
Heimildir: Ö-Vallanes, 8

SM-040:029 *Eyjólfsstaðavað* heimild vað
"Eyjólfsstaðavað, eða heybandsvað, úr Eyjólfsstaðanesi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 8

SM-040:030 *Langamelsvað* heimild vað

“Langamelsvað, úr Langamelshorni.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 9

SM-040:031 *Vaðhólmavað* heimild vað

“Vaðhólmavað, þá var farið yfir Vaðhólm .” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Vallanes, 9

SM-040:032 *Pálshús* heimild fjárhús

“Utarlega í túni var Pálshús.” “Utarlega á Pálshúshólnum voru 3 skemmtilegar grasigrónar lautir, hver hjá annari, sýnilega fornar húsatættur.” segir í örnefnalýsingu. Í túni Jaðars. “Frá þeim var álíka að vatnsbóli staðarins og frá gamla Vallanesbænum og fjósi staðarins, en þó líklega heldur styttra. Í hárri brekku, utan við hólin og austan við áðurnefnt fjárhús, “Pálshúsið”, voru gömul veggjabrot, er umluktu svæði í brekkunni sem virtist hafa verið stór kálgarður. Þetta land var stærra og brattara en svo, að um gamla fjárrétt gæti verið að ræða. Allt bendir þetta til þess, að þarna á hólnum hafi fyrir löngu verið reistur lítill bær og að sá, sem það gerði og þar bjó hafi einnig byggð fjárhúsið utan við hólinn og gert kálgarðinn í fjárhúsbrekkunni.”

Heimildir: Ö-Vallanes, 6; Páll Magnússon: “Forvitnileg örnefni”, 1-2

SM-040:033 *Pálshús* bæjarstæði bústaður

“Utarlega í túni var Pálshús. Utarlega á Pálshúshólnum voru 3 skemmtilegar grasigrónar lautir, hver hjá annari, sýnilega fornar húsatættur.” Í túni Jaðars. segir í örnefnalýsingu. PM: “Frá þeim var álíka að vatnsbóli staðarins og frá gamla Vallanesbænum og fjósi staðarins, en þó líklega heldur styttra. Í hárri brekku, utan við hólin og austan við áðurnefnt fjárhús, “Pálshúsið”, voru gömul veggjabrot, er umluktu svæði í brekkunni sem virtist hafa verið stór kálgarður. Þetta land var stærra og brattara en svo, að um gamla fjárrétt gæti verið að ræða. Allt bendir þetta til þess, að þarna á hólnum hafi fyrir löngu verið reistur lítill bær og að sá, sem það gerði og þar bjó hafi einnig byggð fjárhúsið utan við hólinn og gert kálgarðinn í fjárhúsbrekkunni.”

Heimildir: Ö-Vallanes, 6; Páll Magnússon: “Forvitnileg örnefni”, 1-2

SM-040:034 garðlag kálgarður

“Utarlega í túni var Pálshús. Utarlega á Pálshúshólnum voru 3 skemmtilegar grasigrónar lautir, hver hjá annari, sýnilega fornar húsatættur.” Í túni Jaðars. segir í örnefnalýsingu. PM: “Frá þeim var álíka að vatnsbóli staðarins og frá gamla Vallanesbænum og fjósi staðarins, en þó líklega heldur styttra. Í hárri brekku, utan við hólin og austan við áðurnefnt fjárhús, “Pálshúsið”, voru gömul veggjabrot, er umluktu svæði í brekkunni sem virtist hafa verið stór kálgarður. Þetta land var stærra og brattara en svo, að um gamla fjárrétt gæti verið að ræða. Allt bendir þetta til þess, að þarna á hólnum hafi fyrir löngu verið reistur lítill bær og að sá, sem það gerði og þar bjó hafi einnig byggð fjárhúsið utan við hólinn og gert kálgarðinn í fjárhúsbrekkunni.”

Heimildir: Ö-Vallanes, 6; Páll Magnússon: “Forvitnileg örnefni”, 1-2

SM-040:035 heimild draugur

ÞSS: Hornfirðingar eiga að hafa vakið upp og sent Stefáni skáldi og prófasti í V draug. Stefán varð við það bæði taugaveiklaður og þunglyndur.

Heimildir: ÞSS II, 199-200

SM-040b Vallanes (afrétt)

Afrétt á Fagradal fyrir ofan Afréttará og undir Skagafell. “Þá verða skráð landamerki Vallaness í dölum. Að norðan ræður Fagradalsá frá Eyvindará að vatnaskilum á Fagradal, þaðan lína yfir Skagafell um Þrílæk, á Svínadalsvörp, þaðan um Tungufell að vatnaskilum á Tungudal, þaðan lína um Slenjufjall og eftir háfjalli og áfram í Eyvindará, sem ræður eftir það að ósum Fagradalsár.” Ö-Selstaða frá Vallanesi, 2.

SM-040b:001 *Tungusel* tóft sel
Í máldaga frá um 1270 segir “... [Kirkjan] a vallaness land alltt og vijkings stada land allt; oc hvammland alltt ... selfor j Eyvindardal.”. Í máldaga 1367/1376 segir: “Kirkia hins heilaga johannis baptiste j vallanesi a heimaland allt oc huamsland sauðdaga land allt oc vikingstada land afrett j fagradal oc under skagafello selför at tunguseli j eyuindardal ...” “Tunguel hét sem frá Vallanesi, sem stóð á bakka Tungudalsár utarlega á dalnum. Á rústum selsins var síðar reist sæluhús, sem stóð þar alla 19. öldina a.m.k., hefur e.t.v. verið reist fyrir 1800. Í þessu sæluhúsi þótti reimt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Selstaða frá Vallanesi, 3; DI II, 83

SM-041 Vallaneshjáleiga

4 hdr 1847, hjáleiga Vallanes. Hjáleigan er gamalt býli, 1703 bjó þar Sigurður Magnússon titlaður hjáleigumaður. V virðist hafa verið nátengdari pressetursjörðinni en hinar hjáleigurnar og stundum án ábúðar og nytjuð frá Vallanesi. SJM II, 153. Í F´18 segir, að hjáleigan hafi “afmarkað tún og engi”, en að öðru leyti ekki skipt úr heimajörðinni.”

SM-041:001 *Vallaneshjáleiga* bæjarhóll bústaður

SM-041:002 *Kontór* heimild
“Túnið í Vallaneshjáleigu er kallað Hjáleigutún. Niður frá Hjáleigukolli er Hjáleiguhóll. Í Hjáleigutúni var tótt, kölluð Kontór, svo sagði Brynjólfur Bergsson á Ási í Felum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 5

SM-041:003 heimild nátthagi
“Neðst í Hjáleigutúni var Nátthagi.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Vallanes, 5

SM-042 Hvammur

4 hdr. 1847. Í máldaga frá um 1270 segir “... [Kirkjan] a vallaness land alltt og vijkings stada land allt; oc hvammland alltt ...” DI II, 83. Í máldaga 1367/1376 segir: “Kirkia hins heilaga johannis baptiste j vallanesi a heimaland allt oc huamsland sauðdaga land allt oc vikingstada land afrett j fagradal oc under skagafello selför at tunguseli j eyuindardal ...” 1397: Getið í máldaga Vallaneskirkju. DI IV, 204. 1570 og síðar er H nefndi í máldaga Vallaneskirkju. DI XV, 683.

1847 hjáleiga Vallanes. “Landamörk eru að austan Grímsá, að sunnan við Illukeldu við Grímsá um 1700 m innan við brú. Landið er um 3 km út og fram. ... Upprekstrarland fyrr með Vallanesi, en nú gengur fé á Gilsárdal.” SJM II, 156-157. 1918: tún 3,3 ha, garðar 416 m2. “Gamla túnið var og er í hvamminum umhverfis værinn, greiðfært og fremur grasgefið, engjar á reytingi um votar klógresismýrar. Beitiland er snjólétt, en fremur létt ...”

SM-042:001 *Hvammur* bæjarhóll bústaður
“Portbyggður torfbær með timburþil mór suðri, byggður ´30, 90 m3, panilþiljur, gólf úr plægðum viði. Inngangur frá suðri, til vinstri, eldhús, til hægri stofa, uppi tvískipt baðstofa, uppganga úr eldhúsi.” Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: Túnakort 1918; SJM II, 157

SM-042:002 heimild fjós
“Gamalt fjós f. 5 og hesthús f. 6 (frá ´16 og ´18).” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 157

SM-042:003 heimild hesthús
“Gamalt fjós f. 5 og hesthús f. 6 (frá ´16 og ´18).” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 157

SM-042:004 *Hjáleiga* bæjarstæði býli
“Spölkorn ofan við bæjarhvamminn eru gamlar bæjartættur. Þar heitir Hjáleiga og bjó þar um 5 ára skeið Vigfús Guttormsson faðir séra Guttorms í Stöð. Fornar bæjarrústir eru rétt vestan við bæinn og öskuhaugar. Þar var grafið fyrir hlöðu og komu þá í ljós gamlar hleðslur og fannst kljásteinn o. fl.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 157

SM-042:005 *Skuggakofi* heimild hesthús
“Skuggakofi hét efst á Barðbrún, upp af bæ (hesthús).” segir í örnefnalýsingu. Gæti verið sama og 003.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 2

SM-042:006 *Klifhús* heimild beitarhús
“Klifhús hétu beitarhús um 20 mín. gang inn með Grímsá, síðast notuð 1924.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 157

SM-042:007 heimild ferja
“Lögferja var á Grímsá á Ferjuhyl var frá H til 1928, er brúin var byggð.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 157

SM-042:008 *Staðarsel* heimild beitarhús
“Mörk liggja um Selás, og nær hann inn í Sauðhagaland. Norður (vestur) af klifinu heita Selhraun. Þar fyrir norðan eru tættur, sem heita Staðarsel, beitarhús frá Vallanesi.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 2

SM-042:009 tóft stekkur
“Utan við Selhraun heitir Stekkamýri, þar er stekkjarbrot við Grafninginn.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 2

SM-042:010 *Tunghagavað* heimild vað
“Innst er Tunghagavað úr Tunghagabotni.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 3

SM-042:011 *Þvervað* heimild vað
“Þar næst er Þvervað úr Grjótbotni.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 3

SM-042:012 *Lækjarvað* heimild vað
“Lækjarvað er úr Ferjubotni.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 3

SM-042:013 *Úlfsstaðavað* heimild vað
“Stóribotn er utar, undir Úlfsstöðum. Þar er Úlfsstaðavað.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 3

SM-042:014 heimild vað
“Enn var riðið undan bænum í Hvammi. Það var var ónefnt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 3

SM-042:015 *Sólveigarkofi* heimild
“Sólveigarkofi var framan við Skuggakofa. Þar bjó einsetukerling ...” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 3

SM-042:016 gata leið
“Götur lágu frá bæ og upp á brekkubrúnina.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:017 *Lambhúsgata* gata leið
“Lambhúsgata var þar sem nú er bílvegur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:018 heimild lambhús
“Lambhúsgata var þar sem nú er bílvegur. Þar stóð fjárhús á brekkubrúninnu, kallað Lambhús og sést enn.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:019 heimild smiðja
“Þá var Smiðjugata og Smiðja upp af Þríhyrnu.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:020 heimild hesthús
“Hesthúsgata var frá bæ að Hesthúsi þar á brúninni.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:021 *Hesthúsgata* gata leið
“Hesthúsgata var frá bæ að Hesthúsi þar á brúninni.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:022 *Ferjugata* gata leið
"Ferjugata var frá bæ að ferjustaðunum á Grímsá." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:023 *Ærhús* heimild fjárhús
"Fjárhús stóðu fyrir framan bæ, kölluð Ærhús, þau standa enn." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur á Völlum, 4

SM-042:024 *Nóngötur* gata leið
"Nóngötur, götur, sem lágu yfir Hvammsásinn upp af gömlu Bogabrúnni, gömul alfaraleið upp í Skóga, lá yfir Fífusund utan (norðan) við Þjófahraun, yfir Borgardalslæk og áfram." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur ath og viðb, 1

SM-042:025 *Móhús* heimild fjárhús
"Móhús, fjárhús neðan (austan) við Hjáleigusléttuna, út af Lambhúsinu. Þessi hús voru jöfnuð við jörðu um 1935." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hvammur ath og viðb, 2

SM-043 Sauðhagi

8 hdr 1847. Í máldaga 1367/1376 segir: "Kirkia hins heilaga johannis baptiste j vallanesi a heimaland allt oc huamsland sauðdaga land allt oc vikingstada land afrett j fagradal oc under skagafello selför at tunguseli j eyuindardal ..." 1397: Getið í máldaga Vallaneskirkju. DI IV, 204. Hjáleiga Vallanes. "S er allvíðáttumikil jörð. Að austan er Grímsá og síðan hreppamörk við Skriðdal frá Grímsárvirkjun og Gilsárósi og röskan einn km suður fyrir bæ. Þaðan liggja einnig hreppamörk þvert upp frá ánni úr Merkilækjarósi, síðan na. hálsinn og austur af í Illukeldu við Grímsá um 14-15 hundr. m utan við virkjunarstíflu. Land Lundar er innan þessara marka." SJM II, 158. 1918: tún 3 ha, garðar 1260 m2. "Í F ´18 er búskaparskilyrðum lýst þannig: Tún snögglent, hólótt og brunahætt í þurrkatíð slétt að meiri hluta, en þriðjungur illþýft og erfitt um útgræðslu: engjar dreiðfaðr, þýfðar og votar og ógreiðfær, heybandsvegur; beitiland gott fyrir naut og fé, snjólétt og fjárgeymsla hæg." SJM II, 158.

SM-043:001 *Sauðhagi* bæjarhóll bústaður
"Baðstofubygging sneri timburstafni með 3 gluggum austur á hlað. Portbyggð, þrískipt baðstofa uppi, stofa, pilthús og eldhús niðri. Frammihús með kjallara með hlið að hlaði norðan við, þar bæjardyr, Myrst í þorpinu fjós og hlaða, önnur hús að bæjarbaki." Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 159; Túnakort 1918

SM-043:002 heimild fjárhús
"Fjós (´53) f. 2 2 fjárhús (´53 og ´62 f 360 ..." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 159

SM-043:003 *Torfvellir* örnefni rista
"Þá er Kapladalslækur, sem skiptir um nafn þegar komið er út á Torfvelli og heitir þá Torfvallalækur. Hann er mörk milli Sauðhaga, Mjóaness og Gunnlaugsstaða." segir í

örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 1

SM-043:004 *Helluvað* heimild vað

“Þá er Kapladalslækur, sem skiptir um nafn þegar komið er út á Torfvelli og heitir þá Torfvallalækur. Hann er mörk milli Sauðhaga, Mjóaness og Gunnlaugsstaða. Yzt í Torfvallalæk heitir Helluvað ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 1

SM-043:005 varða landamerki

“Þá er Kapladalslækur, sem skiptir um nafn þegar komið er út á Torfvelli og heitir þá Torfvallalækur. Hann er mörk milli Sauðhaga, Mjóaness og Gunnlaugsstaða. Yzt í Torfvallalæk heitir Helluvað, þaðan er bein lína í Grástein á Votateig. Úr Grásteini er bein lína í vörðu á Fremsta-Ás, þaðan í vörðu á Selás ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 1

SM-043:006 varða landamerki

“Þá er Kapladalslækur, sem skiptir um nafn þegar komið er út á Torfvelli og heitir þá Torfvallalækur. Hann er mörk milli Sauðhaga, Mjóaness og Gunnlaugsstaða. Yzt í Torfvallalæk heitir Helluvað, þaðan er bein lína í Grástein á Votateig. Úr Grásteini er bein lína í vörðu á Fremsta-Ás, þaðan í vörðu á Selás ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 1

SM-043:007 *Kol(a)ás* örnefni kolagröf

“Milli Merkilæks og Krósaslæks, frá Grímsá: Fyrst er Hrísáreyri; upp af heiini er Skóarhólsmýri og Skógarhóll. Upp af honum eru Botnar, þá er Kol(á)ás, hann sker botninn og hólana í sundur.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 1

SM-043:008 tóft sel

“Utan við Spana heitir Spanadokk. Fyrir utan og norðan dokkina heitir Þangarmell og Þröng út frá honum, út undir Selkletta. Niður af Selklettum er Sel með tættum.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 2

SM-043:009 varða

“Utan við Spana heitir Spanadokk. Fyrir utan og norðan dokkina heitir Þangarmell og Þröng út frá honum, út undir Selkletta. Niður af Selklettum er Sel með tættum. Út af Kolás er Hámell. Bæjarsund-fremra og ytra- er upp af bæ, milli þeirra heitir Varða.” “Milli sundanna er stór stein, á honum er varða, hann er í daglegu tali kallaður Varða.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 2, 7

SM-043:010 *Vörðuás* örnefni

“Út frá Bæjarás heitir Vörðuás og Vörðuásmýri.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 2

SM-043:011 tóft beitarhús

“Skógarás liggur frá Seli út undir Helluvað, yzt á honum eru beitarhústættur.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 2

SM-043:012 *Réttarmell* örnefni rétt
“Þá er að byrja við bæ. Kollur heitir yzt í túni, mell. Niður af Kolli hét Réttarmell og út af honum Höll.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 2

SM-043:013 tóft stekkur
“Þá er að byrja við bæ. Kollur heitir yzt í túni, mell. Niður af Kolli hét Réttarmell og út af honum Höll. ... Út af Höllum heita Stekkur (tættur), Stekkaholt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 2

SM-043:014 *Kofaholt* örnefni
“Upp af Lundi heitir Háihjalli. Yzt í honum heitir Kofaholt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 3

SM-043:015 heimild rista
“Norður af Miðholtsenda er tjörn, sem heitir Reiðingsvatn; þar var góð velta að rista reiðingstorf.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 3

SM-043:016 *Hjáleiga* örnefni
“Í túni er Hjáleiga fyrir ofan bæ.” segir í örnefnalýsingu. “Um 200 m vestur af íbúðarhúsi á litlum hóli er örnefnið Hjáleiga. Munnmæli eru um byggð þar.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 3, SJM II, 158

SM-043:017 *Kollhús* heimild útihús
“Kollhús heitir framan við Kollinn og Kollhúsmór, niður af Réttarmel.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 3

SM-043:018 *Prestavað* heimild vað
“Niður af Höllunum heitir Prestavað.” segir í örnefnalýsingu. Vað á Grímsá.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 3

SM-043:019 heimild vað
“Annað vað er niður af bæ.” segir í örnefnalýsingu. Vað á Grímsá.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 3

SM-043:020 heimild vað
“Vað er á Hrísáreyri milli Merkilækjar og Krókalæks.” segir í örnefnalýsingu. Vað á Grímsá.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 3

SM-043:021 varða landamerki
“Þaðan bein lína í vörðu á Selás [006], þaðan bein lína í vörðu á Stórhólum, og þaðan bein lína í vörðu við Illukeldu, skammt þaðan sem hús rennur í Grímsá.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Sauðhagi á Völlum, 7

SM-043:022 vegur leið
“Þaðan bein lína í vörðu á Selás [006], þaðan bein lína í vörðu á Stórhólum, og þaðan bein lína í vörðu við Illukeldu, skammt þaðan sem hús rennur í Grímsá.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 158

SM-044 Víkingstaðir

4 hdr 1847. Í máldaga frá um 1270 segir "... [Kirkjan] a vallaness land alltt og vijkings stada land allt; oc hvammland alltt ..." DI II, 83. Í máldaga 1367/1376 segir: "Kirkia hins heilaga johannis baptiste j vallanesi a heimaland allt oc huamsland sauðdaga land allt oc vikingstada land afrett j fagradal oc under skagafello selför at tunguseli j eyuindardal ..." 1397: Getið í máldaga Vallaneskirkju. DI IV, 204.

Hjáleiga Vallanes. "Af tilgreindum landamarksastöðum sjást Lagarfljót og Uxalækur á kortum, en þessi eru kenileiti: Uxalækur frá Vörðuhrauni í Borgarás, síðan með Borgardalslæk, síðan með Borgardalslæk að Sauðhagamörkum. Að innan Grásteinn, Stekkjarhraun. Markasteinn og Skjólkambur við Lagarfljót. Bærinn er á hægri hönd, þegar farinn er nýlegur vegur austur yfir Vallanesháls. Hann stendur vestan við Víkingsstaðablá umkringdur á þrjá vegu af fjölbreytilegu löguðum og fallegur klettaásum. ...Jörðin hefur þó "frían upprekstur í Skagafell, er heyrir frá Vallanesi" ..." SJM II, 149-150. 1918: tún 2,5 ha. garðar 1609 m2. "Túnið er á hæðum og íhöllum inn milli fellanna, en austan við það bláin, vot áður, en nú framræst í Uxalæk, sem fellur til norðurs og er nafngreindur á korti. Vallanesháls er snögglendur, víða grýttur og þurr, mólendi vestur við fljót. Gamla túnið er í F ´18 sagt mikið slétt og í meðalrækt, engjar grasgefnar, greiðfærar nærtækar, samfelldar og heygóðar, en mýrlendar, beitiland sæmilegt og fjárgeymsla hæg." SJM II, 150.

SM-044:001 *Víkingsstaðir* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1918

SM-044:002 *Framhúshóll* örnefni útihús
"Í túni eru Framhúshóll, Sauðhúshóll og Skjónakofahóll." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 2

SM-044:003 *Sauðhúshóll* örnefni útihús
"Í túni eru Framhúshóll, Sauðhúshóll og Skjónakofahóll." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 2

SM-044:004 *Skjónakofahóll* örnefni útihús
"Í túni eru Framhúshóll, Sauðhúshóll og Skjónakofahóll." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 2

SM-044:005 *Hesthústún* örnefni hesthús
"Norðan til á túni eru Hesthústún og Kletthústún." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 2

SM-044:006 *Kletthústún* örnefni útihús
"Norðan til á túni eru Hesthústún og Kletthústún." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 2

SM-044:007 heimild stekkur
"Allur austurhluti útlandsins eru flatar mýrar, Víkingsstaðablá, í þeim heita Torfholt og Vegholt og Smáhraun út af holtunum. Þarna eru tvær Stekkatjarnir, þær draga nafn af tveim gömlum stekkjarbotnum." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 1

SM-044:008 heimild stekkur
“Allur austurhluti útlandsins eru flatar mýrar, Víkingsstaðablá, í þeim heita Torfholt og Vegholt og Smáhraun út af holtunum. Þarna eru tvær Stekkatjarnir, þær draga nafn af tveim gömlum stekkjarbotnum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 1

SM-044:009 *Vörðuhraun* örnefni
“Landamerki milli Vallaness og Víkingsstaða er Vörðuhraun, milli Uxalækjar og Sauðabanalækjar. Þaðan er lína þvert norður um Stekkaklett og bein lína norður í Lagarfljót.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 1

SM-044:010 *Stekkaklettur* örnefni stekkur
“Landamerki milli Vallaness og Víkingsstaða er Vörðuhraun, milli Uxalækjar og Sauðabanalækjar. Þaðan er lína þvert norður um Stekkaklett og bein lína norður í Lagarfljót.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 1

SM-044:011 *Torfholt* örnefni rista
“Allur austurhluti útlandsins eru flatar mýrar, Víkingsstaðablá, í þeim heita Torfholt og Vegholt og Smáhraun út af holtunum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Víkingsstaðir, 1

SM-045 Strönd

12 hdr 1695, 1847, Vallaneskirkjueign. “S er innsti bær á Völlum með Lagarfljóti (Sauðhagi við Grímsá innar), en svo nefnist hin gamla Vallanessókn. Bærinn stendur við fljótið, þar sem heitir Innri- og Ytriströnd og mun draga nafn af þeim örnefnum. ... Mörk eru eftirtalin kennileiti talin réttsælir frá fljótinu: Skjólkambur í Merkilág að norðan, úr Merkilág í Grástein í Votateig að austan og að sunnan úr Gunnlaugsstaðaás í Einbúa við fljótið.” SJM II, 148.

1918: tún 2,8 ha, garðar 583 m2. “Stærsta samfellda mýrin er sv af túni. Austan hennar er Tjarnarás, fyrr aðalheyskaparland jarðarinnar. ... Gamla túnið “er harðlent og graslítið í þurrkatíð” (F ´18), engjar “snöggar, þýfðar, þurrar, nærtækar og samfelldar” (F ´18) (“þurrar” kemur illa heim við jarðarlýsingu, mýrarland hafa ef til vill ekki verið slegnar). Beitiland er í meðallegi, heldur þröngt, en snjólétt og skjólgott.” (F´18).” SJM II, 148-149.

SM-045:001 *Strönd* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1918

SM-045:002 *Hjáleiga* örnefni fjárhús
“Inn og upp (suður) af nýja íbúðarhúsinu á Strönd er kolllaga klettur og heitir spildan ofan við hann Hjáleiga. Ekki kannast Þórarinn og Dagrún við að þarna hafi verið búið en fjárhús stóðu þar.” segir í örnefnalýsingu. “Hjáleiga kallast, þar sem vallgrónar og signar tættur eru um 200 m sa af bæ. Ekki er vitað til, að þar hafi verið búið.” segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 2; SJM II, 148

SM-045:003 *Eldhúshóll* örnefni eldhús

“Milli íbúðarhúsanna á Strönd er hóll sem heitir Eldhúshóll.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 2

SM-045:004 tóft stekkur
“Austan (suðaustan) við Strandarás eru tvær tjarnir í mýrarsundi semheita Stekka(r)tjarnir. Austan (suðaustan) til á milli þeirra er Stekkja(r)hraun og þar eru stekkjarrústir.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 2

SM-045:005 gata leið
“Í norður (norðvestur) frá Helluvaði er dálítið stöðuvatn sem heitir Götuvatn. Reiðgötur lágu með fram vatninu.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 2

SM-045:006 varða landamerki
“Landamerki milli Strandar og Víkingsstaða eru frá Lagarfljóti um Skjólkamb um Merkilág í stein á mörkum Víkingsstaða og Strandar og þaðan beina línu í vörðu á Stekkjarhrauni og þaðan í Grástein í Votateig.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 1

SM-045:007 gata leið
“Rétt utan við túnið, skammt ofan við þjóðveg, er klettur sem heitir Kirkjuklettur. Reiðgötur í Vallanes lágu með þessum kletti og telja Þórarinn og Dagrún að hann dragi nafn sitt af því.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 1

SM-045:008 tóft stekkur
“Milli Víkingsstaða og Strandar var gamall Stekkur og sjást rústir hans neðan við sumarhús sem þar er verið að reisa. Kletturinn þar við heitir Stekkjarklettur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 3

SM-045:009 *Blómsturvellir* þjóðsaga huldufólksbústaður
“Í túninu rétt austur (suðaustur) af nýja húsinu á Strönd er kollóttur klettahóll og heita þar Blómsturvellir. Þar eiga að vera álfar.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 3

SM-045:010 *Réttarklettur* örnefni rétt
“Þar sem þjóðvegurinn og heimkeyrslan heim í Strönd mætast er klettur neðan vegar. Þórarinn segist hafa heyrt hann nefndan Réttarklett.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Strönd á Völlum, 2

SM-046 Mjófanes (Mjóanes)

20 hdr. 1695, 1847. Jarðarinnar er getið í Droplaugasonasögu. IF XI, 145. 1397: Getið í máldaga Hallormsstaðakirkju. DI IV, 208. 1581: Koðrán Jónsson, Halldóra Jónsdóttir móðir hans og sr. Ólafur Árnason föðurbróðir hans selja Eiríki Árnasyni hálfa Eyjólfsstaði fyrir Mjóanes. Jarðabréf, 276. Hjáleiga Gunnlaugsstaðir. “Mörk við Hafursá og Freyshóla eru úr Þrætutanga í Freyshólafell norðanvert. Við Sauðhaga ræður Torfavallalækur og við

Gunnlaugsstaði Gunnlaugsstaðalækur upp að beygju rétt framan við tún þar ... Land jarðarinnar frá fljóti að fjallsrótum er mestmegnir hallalitlar hálfdeigjumýrar með litlum klettaholtum og melhryggjum. Fjallshlíðin er með óreglulegum hjöllum vöxnum mýrar- og valllendisgróðri og hvarvetna snögglendir. Brúnin sem hæst ber frá næ að líta, heitir hryggur. Austan við hann eru mýrarflóar og síðan holt vaxin lyngi og fjalldrapa að Sauðhagamörkum." SJM II, 145. 1918: tún 5,4 ha, garðar 813 m2. "Gamla túnið var fremur harðlent, engjar nærtækar að mestu, þýfðar og þurrlendar, beitiland snjólétt." SJM II, 145.

SM-046:001 *Mjóanes* bæjarhóll bústaður
"Gamli bæinn stóð á lækjarbakkanum stuttan spöl austur af skálatóttinni og staðsetning örnefna miðuð við hann." segir í örnefnalýsingu. "Bæjarhúsin stóðu upp af Mjóanesinu vestan lækjar, sneru sv.-na. Syðst framhús 7,5x4,41x3,15 m, með 3,78 m risi "veggir eru úr torfi og grjóti. Húsið er alþiljað uppi og niðri með skilrúmum og stórum pappalögðum timburstafni að hlaði. Þakið er papplagt". Torfbærinn: Bæjardyr með þylstafni. Baðstofa tvískipt, 2. rúmlengdir, hvor hluti, auk hennar í torbænum 5-6 íveruherbergi." Segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Túnakort 1918; SJM II, 145; Ö-Mjóanes, 9

SM-046:002 heimild bænhús
"Bænhús voru í Mjóanesi, Tunguhaga, Höfða, Kollsstöðum og Egilsstöðum." segir í Sveitum og jörðum. SG: " ... nema bænhús hafi einhverntíma verið í Mjóanesi, líklega snemma í katólsku. Í skjölum Hallormsstaðakirkju er talað um "100 álna afgreiðslu" af Mjóanesi, sem menn telja verið hafi bænhústollur, em mikil óvissa er um þetta og afgreiðslan niður fallin í ómunatíð."

Heimildir: SJM II, 127; Sigurður Gunnarsson: "Lýsing Hallormsstaðarsóknar", 110

SM-046:003 garðlag túngarður
"Túngarður vestan við tún nú landamarkagarður á parti við skógræktarlandið." segir í Sveitum og jörðum. "Mjóanes a skálatóft mikil og forn, svo sem 50 föðmum fyrir vestan bæinn. Sbr. Árb. 1893; 45. b. Túngarður forn og fleiri forn garðlög: m.a. eitt frá túngarðinum ofan að Fljóti. Sbr. Árb. 1893: 46. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1993. Þinglýst 26.01.1931."

Heimildir: SJM II, 145; ÁG: Skrá um friðlýstar fornleifar, 58

SM-046:004 tóft
"Forn skálatóft er á Mjóanestúni, talin frá dögum Helga Ásbjarnasonar, sem bjó í Mjóanesi á söguöld. Tótt þessi er nú friðlýst." segir í örnefnalýsingu. "Að fornu bjuggu Helgi Ásbjarnason og Þórdís todda í M, og í túni er forn tóft, talin skálatótt Helga; friðlýst." segir í Sveitum og jörðum.

"Mjóanes a skálatóft mikil og forn, svo sem 50 föðmum fyrir vestan bæinn. Sbr. Árb. 1893; 45. b. Túngarður forn og fleiri forn garðlög: m.a. eitt frá túngarðinum ofan að Fljóti. Sbr. Árb. 1893: 46. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1993. Þinglýst 26.01.1931." "Þriðja fornbýlið fann eg í þessari sömu ferð í Mjóvanesi; það er tóft stór og fornleg, svo sem 25 faðma fyrir norðvestan bærinn, og snýr hún því nær í landsuður og vestr-útsuður. Hún er 103-104 fet á lengd og 39-40 fet á breidd. Í ytri enda tóftarinnar er lítill millunveggr og dyr á. Dyr eru einnig á eystri hlið út úr aðalhúsinu, og aðrar á af- eða framhúsinu á nyðra hliðvegg við gaflinn. Veggir eru ákaflega þykkvir, útflattir og vallgrónir, 12-14 feta. Tóftin hefir ekkert nafn, enn líklegast þykri mér, að hún sé forn skálatóft. Afturhlutinn er nokkuð lægri, eða gólfið í honum, og getr það verið af því að vatn hafi staðið þar, því að þar er láglent. Veggir eru digrir, sem áðr er sagt og 4-6 fet á hæð. ... Ýmsar fornlegar gyrðingar og stórkostlegar eru þar. Túngarðr er þar afar þykkr, og auk þess hefir legið garðr fra´túngarðinum og alla leið ofan að fljóti." 11.7.1992 "Þessu næst að Mjóanesi og skoðuðum þar skálatóftina miklu (sjá

sér teikn.) Bærinnhefur verið fluttur ofar í hlíðina, þannig að rústin er nú fyrir neðan veg, innan við bæjarlækinn. Þessi rúst er með því allra st´rsta sem gerist, með mjög háum veggjum og sýnist opin í nyrðri endann."

Heimildir: Ö-Mjóanes, 9; SJM II, 144; ÁG: Skrá um friðlýstar fornleifar, 58; SV: Árbók 1893, 45-46; Dagbók OV 1992

SM-046:005 *Baðhús* heimild fjárhús
"Þar skammt frá [Löngusléttu] var fjárhús, kallað Baðhús (þar var baða fé.) kringum það hét Baðhússlétta." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 9

SM-046:006 *Krókahús* heimild fjárhús
"Neðan við lækinn var fjárhús, nefnt Krókhús. Ofan við það er Krókhússlétta." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 9

SM-046:007 *Sigurðarstaðir* tóft
"Neðan við Krókhús eru rústir af smákofa, sem er kallaður Sigurðarstaðir (nýnefni) ..." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 9

SM-046:008 *Hesthústún* örnefni hesthús
"Ofan við fornan túngarð hét Hesthústún. Efri-Hesthúsklettur er ofan við Hesthústún. Neðri-Hesthúsklettur er utan við það tún." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 9-10

SM-046:009 *Kvíabali* örnefni kvíar
"Ofan við fornan túngarð hét Hesthústún. Efri-Hesthúsklettur er ofan við Hesthústún. Neðri-Hesthúsklettur er utan við það tún. Milli klettanna hét Kvíabali. Þar er nú íbúðarhúsið í Mjóanesi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 9-10

SM-046:010 gata leið
"Milli lækjar og gatna, sem lágu um túnið, var nefnt Teigur." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 10

SM-046:011 *Kletthús* heimild útihús
"Yzt í túni var Kletthús og Kletthúskletur. Þar var leikvöllur barna í tíð Sigfúsar Jóhannessonar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 10

SM-046:012 heimild leikvöllur
"Yzt í túni var Kletthús og Kletthúskletur. Þar var leikvöllur barna í tíð Sigfúsar Jóhannessonar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 10

SM-046:013 *Kvíaklettur* örnefni kvíar
"Í túnjaðri utan við Sauðhagagötu hét Kvíaklettur." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 10

SM-046:014 *Mjóanessel* bæjarstæði býli

“Mjóanessel var afbýli alllangt suður frá bæ. Þar bjó fram undir 1860 Sveinn Vigfússon fátækur og sérlengur í háttum. ... Beitarhús voru á Mjóanesseli, framum aldamót og á Mjóanesstekk upp með Mjóaneslæk fram um 1950, ásetningur fyrrum baggi á kind.” segir í Sveitum og jörðum. “Ofan við Sprekabrekku eru rústir af eyðibýli, sem heitir Mjóanessel. Býli þetta var gömul selstöð og síðar afbýli frá Mjóanesi. Það var í ábúð um tíma á 19. öld..” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: SJM II, 145;Ö-Mjóanes, 6

SM-046:015 garðlag

Friðlýsingaskrá: “Mjóanes a skálatóft mikil og forn, svo sem 50 föðmum fyrir vestan bæinn. Sbr. Árb. 1893; 45. b. Túngarður forn og fleiri forn garðlög: m.a. eitt frá túngarðinum ofan að Fljóti. Sbr. Árb. 1893: 46. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1993. Þinglýst 26.01.1931.”

Heimildir: ÁG: Skrá um friðlýstar fornleifar, 58

SM-046:016 *Mjóanesstekkur* heimild beitarhús

“Beitarhús voru á Mjóanesseli, framum aldamót og á Mjóanesstekk upp með Mjóaneslæk fram um 1950, ásetningur fyrrum baggi á kind.” segir í Sveitum og jörðum. “Inn af Efriþýfum (áðurn.) var stekkur, nefndur Mjóanesstekkur. Síðar voru þar beitarhús.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: SJM II, 145; Ö-Mjóanes, 6

SM-046:017 heimild mylla

“Myllutótt við Mjóaneslæk neðan túns.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 145

SM-046:018 heimild áveita

“Áveitugarður og 500 m áveituskurður frá tíð Þorst. Mikaelss.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 145

SM-046:019 varða landamerki

“Að innan (framan) milli Freyshóla og Mjófaness eru landamerki: Úr vörðubroti á svokölluðum Þrætutanga ...” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Mjóanes, 2

SM-046:020 varða landamerki

“Neðan til [merki milli Gunnlaugsstaða og Mjófaness] ræður svokallaður Gunnlaugsstaðalækur úr og upp í krókinn á læknum fram og upp af Gunnlaugsstaðatúninu, síðan ræður bein stefna (lína) úr vörðu fyrir neðan lækinn framan við Mógrafir innan við krókinn eftir sjónhendingu beint austur af Torfavallalæk í svokallað Flagholt austan við lækinn.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Mjóanes, 2

SM-046:021 heimild mógrafir

“Neðan til [merki milli Gunnlaugsstaða og Mjófaness] ræður svokallaður Gunnlaugsstaðalækur úr og upp í krókinn á læknum fram og upp af Gunnlaugsstaðatúninu, síðan ræður bein stefna (lína) úr vörðu fyrir neðan lækinn framan við Mógrafir innan við krókinn eftir sjónhendingu beint austur af Torfavallalæk í svokallað Flagholt austan við lækinn.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Mjóanes, 2

SM-046:022 *Sandskeiðsgötur* gata leið

“Framan við túnið heitir Sandskeið. Um það liggur þjóðvegurinn. Þar hétu áður Sandskeiðsgötur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 4

SM-046:023 *Vilhjálmsstekkur/Lambastekur* tóft stekkur
“Skammt innan við Gunnlaugsstaðalæk er klettahæð, sem heitir Arnhöfði. Innan og neðan við hann er Arnhöfðamýri. Framan við Anrhöfða eru rústir af stekk, sem var kallaður Vilhjálmsstekkur eða Lambastekkur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 4

SM-046:024 *Ásmundarstekkur* tóft stekkur
“Utan við Tjarnarmýri eru rústir af stekk, sem heitir Ásmundarstekkur. Ofan við stekkinn heitir Svarðarholt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 5

SM-046:025 *Svarðarholt* örnefni mógrafir
“Utan við Tjarnarmýri eru rústir af stekk, sem heitir Ásmundarstekkur. Ofan við stekkinn heitir Svarðarholt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 5

SM-046:026 *Gráavarða* varða
“Utan við göturnar [012] á hálsinum er Gráavarða (Grástrýta). Þar er smalabyrgi við vörðuna.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 7-8

SM-046:027 heimild smalakofi
“Utan við göturnar [012] á hálsinum er Gráavarða (Grástrýta). Þar er smalabyrgi við vörðuna.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 7-8

SM-046:028 *Sveinsstekkur* tóft stekkur
“Utan við göturnar [012] á hálsinum er Gráavarða (Grástrýta). Þar er smalabyrgi við vörðuna. Vestur af Gráuvörðu er grýtt hæð, sem heitir Tíkarhraun. Upp af Selbrún er Langahlíð, í slakka á eru rústir af stekk, sem heitir Sveinsstekkur. Stekkur þessi hefur líklega tilheyrt Mjóanesseli og kenndur við Svein Vigfússon.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 7-8

SM-046:029 *Vaðsgötur* gata leið
“Milli Tíkarhraun og Lönguhlíðar er Lönguhlíðarflói, austan við Lönguhlíð. Suður frá Lönguhlíðarflóa eru Ljósumelar. ... Í melunum er skora, sem heitir Ljósumelaskarð. Um það lágu götur frá Mjóanesi að Vaði í Skriðdal, kallaðar Vaðsgötur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 8

SM-046:030 *Sauðhagagata* gata leið
“Í túnjaðri utan við Sauðhagagötu hét Kvíaklettur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Mjóanes, 10

SM-047 Gunnlaugsstaðir

Jarðarinnar er getið í Droplaugasonasögu. IF XI, 143. Hjáleiga Mjófaness. Gunnlaugsstaðir Kallaðir Gunnlaugar í Droplaugarsonasögu, en kallaði hitt svo lengi að það má haldast. Árbók 1923, 93. "Bærinn stendur um 1/2 km upp frá Lagarfljóti, um 1 1/2 km út og upp af Mjóanesi, og hallar landinu niður að fljótinu. ... En landið nær austur og upp á hálsinn milli G og auðhaga að Torfavallalæk milli Helluvaðs og Flagholts og að norðan, við Strönd, milli Einbúa, sem er stakur klettur, við fljótið og þaðan beina línu í Gunnlaugsstaðaás, þar sem hæst ber. Landið er að mestum hluta hálfdeigjuland með óreglulegum holtum og smáhæðum, vaxið mýgresi neðan fjalls, en ofar fjalldrapa og lyngi. Hálsinn er kringum 100 m á hæð og vel gróinn, hæst klettafell úr og upp frá bæ, 136 m. ... Jörðinni fylgir ekki upprekstrarland fremur en grannbýlunum, en fé gengur á Gilsárdal og taka göngur 2 daga." SJM II, 146.

1918: tún 2,2 ha, garðar 220 m2. "Gamla túnið er holótt harðlent og snöggt í þurrkatíð, engjar votar, þýfðar og fremur snögglendar. Jörðin þóti þó fremur vel fallin til búskapar, því að vetrarbeit var góð og landið snjólétt, ásetningur baggi á kind og 4 hb á hross. Sumarhagar rýrir." SJM II, 146.

SM-047:001 *Gunnlaugsstaðir* bæjarhóll bústaður
"Portbyggð baðstofa, alþiluð, reisifjöl, niðri eldhús og 1 herb. uppi tvískipt, frambaðstofa með uppgöngu og 3 rúmmim og í húsi inn af 2 rúm. Timburstafnar á skemmu og bæjardyrum, aðrir stafnar úr torfi upp úr." Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 147

SM-047:002 heimild fjárhús
"Fjárhús (´46 og ´57), torfhús með járnþaki." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 147

SM-047:003 tóft
"Tótt vestur frá núv. íbúðarhúsi, alltaf kölluð skálatótt, sér glöggt til veggja." segir í Sveitum og jörðum. "Í sundi milli Stórahóls og bæjar, dálítið innarlega, er Skálatótt. Þar er talið að staðið hafi forn skáli. Tætturnar eru ekki friðlýstar en jafnan hefur þess verið gætt að hrófla ekki við þeim." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 147; Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, 3

SM-047:004 heimild hesthús
"Spölkort framan og neðan við bæ er dálítill klettur sem heitir Hesthúsklettur. Hesthús stóð á klettahól rétt neðan við klettinn. Innan við Hesthúsklett er kvos og í henni myndast tjörn á vetrum sem nefnist Hesthústjörn." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, 3

SM-047:005 tóft stekkur
"Miðja vegu milli túns og innsta hluta Gunnlaugsstaðaáss, innan við Gunnlaugsstaðamýrar en Langimelur eða Langimell. ... Stekkjarenni heitir brekka sem liggur á móti norðvestri (vestri) frá mýrinni utan við Langamel og upp undir brúnir á Gunnlaugsstaðaás (innanverðum). Þar var Stekkur og sjást rústir hans greinilega." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, 2

SM-047:006 heimild samgöngubót
"Milli Langamels og brekkunar er mýrarsund og hefur þar verið hlaðinn vegur til þess til þess að menn kæmust þurrum fótum yfir þegar gengið var á beitarhús." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, 2

SM-047:007 tóft rétt
"Ofan við kvosina er klettarani í túni sem nefnist Hryggur. Ofan við Hrygg er tún og þar ofan við eru rústir af rétt úr torfi og grjóti. Réttin er beint fram undan bænum." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, 3

SM-047:008 tóft kvíar
"Rétt innan við er holt þar sem voru Kvíar og sést enn móta fyrir rústum þeirra." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, 3

SM-047:009 *Gunnlaugsstaðabeitarhús* heimild beitarhús
"Beitarhús stóðu 15-20 mín. gang sa. af bæ og voru síðast í notkun veturinn 1945-´46." segir í Sveitum og jörðum. "Austan (suðaustan) við Gunnlaugsstaðaás er Sjónarás. ... Inn af Sjónarás eru gömul beitarhús frá Gunnlaugsstöðum, Gunnlaugsstaðabeitarhús." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: SJM II, 146; Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, 2

SM-047:010 garðlag áveita
"Áveitugarðar voru til fram að þessu, og enn sér glöggt til áveitu-vatnsrása í gamla túninu." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 147

SM-048 Hafursá

20 hdr. 1695, 1847. 1554: Gafn séra Einar Arnason syni sínum jörðina Hafursá. DI XII, 711-712. 1568: Afhendingabréf fyrir H. DI XV, 62. "Hafurárland nær innan frá Hafursánni örskammt innan við bæ, reiðgötur á mörkum austur yfir Hallormsstaðaháls innan við Sandhóla (451 m). Uppi á hálsinum ráða hreppaskil mörkum við Vað í Skriðdal norður undir Hreyshólafell og þaðan nv. og niður framan við túnfót Freyshóls. Auk þess á H 500-600 m breiða spildu meðfram fljóti úr að Mjóanesmörkum." Um 1944 keypti Tilraunaráð jarðræktar Hafursá, en síðar keypti Skógrækt ríkisins jörðina og hóf þar skógrækt 1967. Búsetu á Hafursstöðum lauk 1973 og er jörðin nú runnin saman vð Hallormsstað. SJM II, 141.

1918: tún 6,4 ha, garðar 578 m2. "Í matsgerðinni 1928 (F ´18) er búskaparskilyrðum lýst á þessa leið: "Túnið er harðlent og snögglent, greiðfært, óvíða slétt alveg. Engjarnar eru snöggar, mýrlendar og ósamfelldar um bithaga. ógreiður engjavegur. Beitiland ergott sauðaland til fjalls, á láglendi allgíð hestabeit, en lakari fyrir nautfé." SJM II 141.

SM-048:001 *Hafursá* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1918

SM-048:002 heimild útkirkja
HAFURSÁ Í SKÓGUM (SM) (HALLORMSSTAÐAÞING) - HÁLFKIRKJA

SM-048:003 *Hjáleigutún* örnefni
"Túnið frá Gróf inn að Hafursá heitir Bakki. Ofan við hann heitir Hjáleigutún upp að vegi [...]." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:004 *Smiðjutún* örnefni smiðja
“Ofan við er yzt djúpur botn, sem heitir Hringur, utan við hann Smiðjutún.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:005 örnefni vatnsból
“Ofan við veg fyrir innan bæ er fyrst Lindarhóll, (...). Fyrir innan tunguna heitir Lindarstykki, ofan við veg inn að Fjárhústúni.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:006 *Hinriksbær* bæjarstæði bústaður
“Ofan við veg fyrir innan bæ er fyrst Lindarhóll, þá Hinriksbæjartunga, kennd við bæ og mann, sem þar bjó.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:007 heimild leið
“Innan við [Þrætutanga] er Stóra-vík, upp af henni Bakkar. Ofan við Bakka heitir Stóramýri, innar Götumýri, milli þeirra er Götumýrarhall.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:008 *Vörðuhraun* örnefni
“Ofan við [Timburlágartanga] er Vörðuhraun.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:009 *Stekkjarnes* örnefni stekkur
“Innan við Timburlágartanga niður við Fljót er Stekkjarvík og Stekkjarnes innan við hana. Ofan við Stekkjarnes er Stekkjarklettur og ofan við hann flatur melur, Sandskeið, neðan við Hraunin.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:010 *Mylluhvammur* örnefni mylla
“Stykki frá túni fram að á var kallaður Mór eða Mói. Ofan við Móann fram með ánni er Mylluhvammur, þar var vatnsmylla.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:011 *Kolaás* örnefni kolagröf
“Ofan við Mylluhvamm er Litlihvammur, ofan við hann Kolaás. Neðan við hann er dæld og í henni Kolaástjörn.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:012 *Betlihem* bæjarstæði bústaður
“Utan við [Brunnklukkulæk] var kofi; þar bjuggu gömul hjón. Kofinn var kallaður Betlihem, en hjónin höfðu að einhverju leyti lifað á betli.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-048:013 *Kvíaskarð* örnefni kvíar
“Fyrir ofan bæ á Hafursá heitir Bæjarklettur. Utar, ofan við Hringinn, heitir Háiklettur, milli þeirra er Kvíaskarð; alltaf kallað á Kletti. [...] Upp af klettinum er hall og mýri, sem heitir Kvíamýri. Fram af henni er Kvíahraun.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hafursá, 3

SM-048:014 *Kolasund* örnefni kolagröf
“Fyrir ofan Götumýri er Litli-Hjalli. Ofan við hann er Ás. Ofan við Ás er sund, sem heitir Kolasund, en ofan við þar er Hestmelur innan frá Hafursá og langt út eftir. Úr sundinu liggur einstigi upp á Hestmel og heitir Kolasnið.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 3

SM-048:015 *Stekkjarhvammur* örnefni stekkur
“Upp með á heitir Stekkjarhvammur, utan við hann ofan við Kolaás Stekkjarhvammsmýri, ofan við hann inn við á Stekkjarhvammsbrekka.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 3

SM-048:016 *Sniðgata* heimild leið
“Innan við Kolasund liggur gata upp á Hestmel um skriðu, og liggur þar undir Sniðgötuklettur og gatan Sniðgata, neðan við skriðuna heitir Sniðgötuhall.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 3

SM-048:017 *Sel* heimild beitarhús
“Ofan við [Freyshólaás] er Ásmýri, ofan við hana Selsund milli tveggja kletta. ... Ofan við Selsund innst eru beitarhús frá Hafursá, kölluð Sel.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 4

SM-048:018 *Hádegisvarða* varða eyktamark
“Á [Selbrún] upp af Feitukvos er Hádegisvarða, eyktamark frá Freyshólum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 4

SM-048:019 heimild áveita
“Neðan við Grautarholt heitir Árverk, menjar um áveitu; þar rétt fyrir neðan steyptist Hafursá í djúpt gljúfur fram af Hestmel.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 5

SM-048:020 *Hallormsstaðavegur* vegur leið
“Drög heita ofan við Þröng, þau liggja inn að Hallormsstaðavegi, en um hann voru landamerki milli Hallormsstaða og Hafursár.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 5

SM-048:021 *Stóra-Kletthús* heimild fjárhús
“Ofan við Háaklett eru tvö fjárhús. Fremra húsið var kallað Stóra-Kletthús.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 6

SM-048:022 *Götuhús* heimild fjárhús
“Ofan við Háaklett eru tvö fjárhús. Fremra húsið var kallað Stóra-Kletthús. Ytra húsið er kallað Götuhús.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hafursá, 6

SM-048:023 *Hafursársel* bæjarstæði beitarhús
“Afbýli frá Hafursá var Hafursársel um 20 mín. gang upp frá bæ. Þar voru síðar beitarhús uppistandandi fram undir 1920. (...) Öll býlin byggðust á 19. öld” segir í örnefnalýsingu.

ÓO: “Hafursársel á hálsinum austur frá Hafursá. Þar eru nú ærhús að heiman.” Í eyði um 1775.

Heimildir: SJM.ll.141; ÓO II, 141; Sigurður Gunnarsson: “Lýsing Hallormsstaðasóknar”, 108

SM-048:024 *Blómsturvellir* bæjarstæði býli
“Hið þriðja [afbýli frá Hafursá] hét Blómsturvellir. Öll býlin byggðust á 19.öld.”

Heimildir: SJM ll, 141

SM-048:025 heimild fjárhús
“Túnið frá Gróf inn að Hafursá heitir Bakki. Ofan við hann heitir Hjáleigutún upp að vegi, ofan við það Fjárhústún.” segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hafursá, 2

SM-049 Freyshólar

Hjáleiga Hafursár. “Bærinn stendur allhátt uppp frá Lagarfljóti og ofan vegar neðan við Freyshólafell (307 m) umkringdur klettahjöllum og dökkum fellum, sem rísa upp af landinu víðs vegar, en þrengjar þó ekki að. Landinu hallar niður af ljótinu og skiptast á mýrlendi, holt og hólar. Athygli vekur að landið er gjörsamlega skóglaust og þó ekki nema 2-3 km í Hallormsstaðaskóg. ... Landamörk við Hafursá liggja að Freyshólalær rétt við fremra og neðra túnhornið og síðan skáhallt upp brekkuna til sa. upp á hálsinn rétt sunnan við Freyshólsfell. Mörk við Mjóanes eru frá norðurenda fellisins og stefna á lítið ónefnt vik í fljótsbakkanum innan við Mjóanesið. F eiga nú ekkert land fyrir neðan tún og telur heimildam. Jón Guðmundsson, að spildur bæði neðan af og framan af landinu hafi verið hafðar af jörðinni.” SJM II, 143.

1918: tún 2 ha, garðar 520 m2. “Gamla túnið var þýft að undanteknum nokkrum snöggum hólum, fremur harðlent og jarðgrunnt. Engjarnar voru samfelldar á mýrlendi aðallega, þýfðar, fremur snöggar, slegnar annað hvert ár. Beitiland er í meðallagi, mjög snjólétt og fjárgeymsla hæg ...” SJM II, 143.

SM-049:001 *Freyshólar* bæjarhóll bústaður
LH: “Héðan er talin hjáleiga: Freyshólar. Sá bær stendur sunnan í hólum út og upp frá Hafursá og er um 1/4 míla á milli; nær hálsi eða felli fyrir ofan en Lagarfljóti.” “Gamli torfbærinn stóð sunnan undir Eldhúshól, sem heitir með réttu Freyshóll. Mun byggður fyrir aldamót í tíð Jóns Guðmundssonar. Baðstofa, portbyggð, í einu lagi uppi, 3 rúmlengdir, fjós undir palli.” Segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Lýsing Hallormsstaðarsóknar 1874, 107; SJM II, 144; Túnakort 1918

SM-049:002 heimild
“Það mun vera gamalt mál, að í fornöld hafi verið hof á F, þar sem bærinn stendur nú, og kom að síðustu niður á hleðslur líkar hlóðum er grafið var fyrir íbúðarhúsinu 1949.” segir í Sveitum og jörðum. 9.7.1992: “Talaði … við Huldu Jónsdóttur, fædda og uppalda þar. Hún hafði aldrei heyrt minnst á neitt um hof eða þvílíkt.”

Heimildir: SJM II, 143; Dagbók OV 1992

SM-049:003 garðlag túngarður
“Brot úr túngarði úr torfi og grjóti.” segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 143

SM-049:004 *Kletthús* heimild fjárhús
"Kletthúsatún hét fyrir utan og norðan bæ." "Á Kletthúsatúni stóð Kletthús (fjárhús)." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 2

SM-049:005 *Dældarhús* örnefni
"Dældarhús hét líka utan við bæ." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 2

SM-049:006 *Lambhús* heimild lambhús
"Lambhús var frammi á túni, Hesthús frammi og uppi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 2

SM-049:007 heimild hesthús
"Lambhús var frammi á túni, Hesthús frammi og uppi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 2

SM-049:008 *Kofi* heimild útihús
"Kofi hét frammi og niðri á túni, kringum hann var Kofaþýfi." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 2

SM-049:009 *Fellshús* heimild beitarhús
"Beitarhús, "Fellhús", sunnan undir Freyshólafelli, aflögð fyrir aldamót." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 143

SM-049:010 *Stekkholt* örnefni stekkur
"Utan við Ásmýri eru Stekkholt sem liggja út undir Feta." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 2

SM-049:011 *Kiðutættur* örnefni
"Utan við Ásmýri eru Stekkholt sem liggja út undir Feta. Grjótdalur er þar fyrir ofan. Hann nær undir Kiðutættur sem eru ofan við Feta." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 2

SM-049:012 *Kvíabólslækur* örnefni kvíar
"Smálækur, nefndur Kvíabólslækur, rennur niður við Blána." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Freyshólar, 3

SM-049:013 *Freyshóll/Eldhúshóll* örnefni
7.9.1992: "Stóri hóllinn rétt vestan við núv. íb. hús heitir Freyshóll, Eldhúshóll í daglegu tali."
Heimildir: Dagbók OV 1992

SM-050 Hallormsstaður

Kirkjustaður, 14 hdr. 1695. 1179: Þar er kirkjustaður sem Þorlákr bp nær ekki undir sig; Þorlákssaga yngri. Bsk I, 282. c. 1200: graftarkirkja; Kirknaskrá Páls, DI XII 4 Jarðarinnar er getið í Droplaugasonasögu. IF XI, 144. Kirkjustaður. Hallormsstaður og hjáleigur áttu afrétt á Gilsárdal og Buðungavallaheiði, nú afrétt hreppsins. "Kirkjujarðir voru. Mýrar og Geirólfsstaðir í Skriðdal, Áreyjar í reyðarfirði og hálfir Hrollaugsstaðir í Hjaltastaðaþinghá, og helstu ítök; Péturssandur, hálfur Hrollaugsstaðasandur, báðir við Héraðsflóa, og hólminn í Skriðuvatni. Tekjur eru taldar "fyrir skógar' og afréttarlán". Rekaítökin lentu undir Vallanes, vafalaust er brauuðin voru sameinuð. ... H á ásamt hjáleigunum land utan frá Hafursá og inn að og upp með Gilsá, Gilsárdalsafrétt og Hraungarð að vatnaskilum allt suður á Hornbrynju, þar sem landið gengir í odd milli Skriðdals- og Fljótsdalsafrétta. Heimalandið liggur í mjúkum boga með eystri strönd og innsta hluta lagarfljóts utan frá Hafursánni við skógarmörkin og inn undir Gilsá. Landið horfir mót norðvestri, og því hallar öllu af Hallormsstaðahálsi niður að fljóti. Segja má, að neðan fjalls sé það mishæðótt hlíð. Á skiptast hjallar og hólar, og aflíðandi spildur frá fjalli að fljóti. Víða ganga höfðar og háar klettabríkur fram í fljót, en á milli víkur og vik, með fjöru úr ljósri líparítmöl kringum Ormsstaði. ... Mýrlendi var allmikið, en nú þurrkað að mestu af birkiskógi og framræslu. SJM II, 126, 133.

1918: tún 6,6 ha, garðar 760 m2. "[F 1918]Þriðjungur túns sléttaður, ræktunarskylirði góð. Engjar grasgefnar, greiðfærar, þurrar, nærtækar, samfelldar. beitiland kjarngott og snjólétt, fjárgeymsla erfið, fé fjallsækið." SJM II, 134.

SM-050:001 *Hallormsstaður* bæjarhóll bústaður

Heimildir: Túnakort 1918

SM-050:002 heimild kirkja

"Kirkja var á Hallormsstað frá miðöldum, en lögð niður 1895 og kirkjan rifin 1910. Kirkjustæðið og kirkjugarðurinn eru rétt utan við Hallormsstaðabæinn. Í kirkjugarðinum fannst árið 1908 hluti úr keri, sem talið er vígsluvatnsker úr kaþólskum sið, og var það sent Forngripasafninu." segir í örnefnalýsingu.

HALLORMSSTAÐIR Í SKÓGUM (SM) -Pétri

1179: Þar er kirkjustaður sem Þorlákr bp nær ekki undir sig; Þorlákssaga yngri. Bsk I, 282.

c. 1200: graftarkirkja; Kirknaskrá Páls, DI XII 4

1397: a heimaland allt ... Myra land og Geirolfstadaland. Areyiar. fiordung i Kiellduda1. Diupadal halfann er liggur hia Stafsheidi [+nautahöfn, mansfar í gásveiði, skógarteiga, létorfnaskurð, fjöru, hvalreka,matreka, hólma og 100 álna afgreiðslu í Mjóanesi]

Þangad liggur tiund oc lysitollar af iiij bæiumm. bænhvs tvo. takast af audru xij aurar. enn audru x aurar.

Þar skal vera prestur oc diakn

Jtem gefist til hestur oc ij kugilldi oc er olukt Sira Joni.

Jtem olucktur i forna jnnstædu þrevetur vxe. xj merkur vax.

portio Ecclesiæ vmm næstu ij är halfur xiiij eyrer.

Wmm vij ar medann sira Gudine var fellu cc. tok hann annad firir atbot kirkiu. enn annad oluktt.

Olukt portio medann sira Jon Þordarson var; Máld DI IV 207-209

1411: Obitus Þorsteins prestz Andres sonar. ...hafdi hann þa halldit Hallorm stadi vm morg ar; Lögmannsannáll, IA, 290

1524: Máld DI IX 259-260

1530: Máld DI IX 563

1575: Máld DI XV 682-683

27.2.1880: Hallormsstaðasókn lögð undir Vallanes, en var fyrst um sinn þjónað frá Þingmúla; (PP, 11) [lög]

28.2.1895: Hallormsstaðakirkja lögð niður og sóknin lögð til Þingmúlakirkju; (PP, 11)

[landshöfðingjabréf]
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,2; SJM ll, 132-134; Árb. 1910, 76

SM-050:003 heimild leið
“[Í landamerkjalýsingu segir:] Að utan ræður Hafursá inn og upp að reiðgötum, sem ráða mörkum austur á Skarðshrygg.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,2

SM-050:004 heimild leið
“[Skv. landamerkjabók S.Múl. átti Brekka í Fljótsdal ítök í landi Hallormsstaðar:] Skóg út frá Klifá að Ljósa, upp að reiðgötum” (nú þjóðvegi).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,3

SM-050:005 heimild hesthús
“Hafursá skiptir löndum milli samnefnds bæjar og Hallormsstaðar. Næsti lækur er Borgargerðislækur, þá Hesthúslækur, sem rennur um túnið á Ormsstöðum.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,4

SM-050:006 *Sellækur* örnefni sel
“...næsti lækur [fyrir innan Jökullæk] er Sellækur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,4

SM-050:007 heimild mylla
“Myllusund mun hafa heitið mýrarsund fyrir neðan það sem nú er Hjalli. Ég man eftir kvörnum þar úr gamalli myllu, segir í leiðréttingum og viðbótum Þórhalls Guttormssonar við örnefnaskrá Hallormsstaða.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður, leiðréttingar og viðaukar

SM-050:008 *Borgargerði* bæjarstæði býli
“Inn af Mylluhvammi er Borgargerðissund, kennt við eyðibýlið Borgargerði, sem er þar fyrir innan. Borgargerði var í byggð nokkur ár um miðja 19. öld. Rústir eru á tveimur stöðum, því að bærinn var færður.” “Þar bjó húsmaður fáein ár á þessari öld. Nú eru þar beitarhús og girt tún. Fyrir engjaleysi er óbúandi á öllum þessum kotum, eða beitarhúsum, einkum síðan skógurinn féll.” segir í örnefnalýsingum. Í örnefnalýsingu c er talað um Borgargerði efra og neðra.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,5; Ö-Hallormsstaður.c.1; Sigurður Gunnarsson: “Lýsing Hallormsstaðarsóknar”, 110

SM-050:009 *Borgargerði* bæjarstæði býli
“Inn af Mylluhvammi er Borgargerðissund, kennt við eyðibýlið Borgargerði, sem er þar fyrir innan. Borgargerði var í byggð nokkur ár um miðja 19. öld. Rústir eru á tveimur stöðum, því að bærinn var færður.” segir í örnefnalýsingu. Í örnefnalýsingu c er talað um Borgargerði efra og neðra.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,5; Ö-Hallormsstaður.c.1

SM-050:010 *Kolakinn* örnefni kolagröf
“Inn og upp af Mylluhvammi heitir Kolakinn, ofan við Borgargerðissund.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,5

SM-050:011 *Ormsstaðir* bæjarstæði býli
“Neðst við Lagarfljót er eyðibýlið Ormsstaðir, rétt utan við Hesthúslæk, sem rennur þar í túninu. Þetta býli fór í eyði fór í eyði 1937 [...]. Bærinn stóð rétt við þjóðveginn, sem nú er, sunnan í hól, sem kallaður er Ormsstaðahóll.” segir í örnefnalýsingu. “O eru hjáleigu frá Hallormsstað, fornbýli frá söguöld og er getið í Droplaugasona sögu og Fljótsdælu og nefnast þar Oddsstaðir. Þar bjó Helgi Ásbjarnarson er hann missti Droplaugu komu sína í fljótsvök á Þrælavík innan við höfðann, sem bærinn stóð austan í. Í Brandkrossa þætti er frásögn af Oddi sindra, er fyrstur valdi sér þar bústað. Á O var búið allt til 1935 en jörðin þó ekki á jarðaskrá í J´47. Frá 1907 voru ábúendur starfsmenn hjá Skógrækt ríkisins á Hallormsstað og höfðu búskapinn sem aukagetu. Í F ´18 er býlið metið með Hallormsstað. Býlið var utarlega í Hallormsstaðalandi, bær og tún á höfða, sem gengur fram í fljótið, en engjar aðallega á mýrum austan við. Mýrarnar voru ræstar fram 1954 og 1958 og eru nú mjög vaxnar skógi og bæjarhús molduð að fullu.” Segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,5; SJM II, 140-141

SM-050:012 *Hesthúsagrund* örnefni hesthús
“Í túni á Ormsstöðum hét Reiðbali og ofarlega í túni Hesthúsgrund.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,6

SM-050:013 *Borgargerðisrétt* heimild rétt
“Inn af Borgargerði er Borgargerðisás, þar nálægt var Borgargerðisrétt.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,6

SM-050:014 heimild stekkur
“Framan og ofan við Borgargerðisás er hár klettur, sem Guttormur Pálsson nefnir Stekkjarklett, nú er þessi klettur nefndur Fálkaklettur [...]. Stekkurinn á Ormsstöðum var neðan við klettinn.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,6

SM-050:015 heimild áveita
“Nokkurn spöl neðan við Fálkaklett var mýrarsvæði, sem var Ormsstaðalón, í daglegu tali kallað Lón. Áður var þar áveituengi en nú er það framræst og skógi vaxið.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,6

SM-050:016 tóftir sel
“Ofan við [Lýsihól] er Lýsihólsmýri. Þar upp af heitir Selhjalli. Á þeim hjalla eru óglöggar rústir, sem eru taldar fornar selrústir.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,6

SM-050:017 *Ormsleiði* þjóðsaga legstaður
“Ofan við Hesthúslæk hét Austurtún. Þar upp af er hæð í skóginum, sem kölluð er Ormsleiði.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,7

SM-050:018 heimild leið
“Næst Fljóti, innan við Ormsstaðavík innri, er klettur, sem heitir Ormsstaðaklettur (venjulega nefnt Klif). [...]. Innan við Klifið tekur við svæði, sem heitir Gatnaskógur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,7

SM-050:019 þjóðsaga
“Neðan við Gatnaskóg er vík við Fljótið sem heitir Þrælavík. Þar drukknaði Droplaug (Þórlaug), fyrri kona Helga Ásbjarnarsonar (Sbr. Droplaugarsonasögu og Fljótsdælu).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,7

SM-050:020 *Vínlækir* heimild vatnsból
“Í Gatnaskógi eru uppsprettulindir, sem heita Vínlækir, þar er talið að hafi verið áningarstaður.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,7

SM-050:021 heimild áfangastaður
“Í Gatnaskógi eru uppsprettulindir, sem heita Vínlækir, þar er talið að hafi verið áningarstaður.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,8

SM-050:022 *Skriðdalsvegur* heimild leið
“Gamlar götur liggja yfir Hólana frá túni á Hallormsstað, götur þessar lágu út og upp (A) yfir Hálsabrekkur og Hallormsstaðaháls til Skriðdals og eru nefndar Skriðdalsvegur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,8

SM-050:023 *Bjargsel* bæjarstæði býli
“Utarlega við Bjarselsbotna eru rústir af eyðibýli, sem hét Bjargsel. Samkvæmt eyðibýlaskrá Halldórs Stefánssonar var það í ábúð fáein ár á 19.öld.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,9

SM-050:024 heimild stekkur
“Þar sem Húsmæðraskólinn var stekkur.” “Meðfram Staðaránni er Stekkurinn. Þar stendur Húsmæðraskólinn.” segir í örnefnalýsingum.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,9; Ö-Hallormsstaður.c, 1

SM-050:025 *Svarðarbotnar* örnefni mógrafir
“[Tún ofan við þjóðveg er kallað Skólatún]. Þar upp af heita Svarðarbotnar.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,9

SM-050:026 *Akurgerði* örnefni akur
“Yzt í túni heitir Akurgerði. Þar er nú bústaður skógarvarðar.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,9

SM-050:027 *Nátthagi* tóft kvíar
“Rétt fyrir ofan Fjósakamb og innan við túnið heitir Nátthagi, gamlar kvíarústir.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður, leiðréttingar og viðaukar

SM-050:028 *Fjóshóll* örnefni fjós
“Innan við bæ er Fjóshóll. Þar er klettarani sem heitir Fjósakambur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,10

SM-050:029 *Kvíabali* örnefni kvíar
“Framan og neðan við Sandskeið er Kvíabali, óvíst hvar hann er, því að þetta svæði er vaxið þéttum skógi.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,10

SM-050:030 *Barnahellir* heimild leikvöllur
“Framan og neðan við Sandskeið er Kvíabali, óvíst hvar hann er, því að þetta svæði er vaxið þéttum skógi. Þar niður af er hellisskúti við Fljótið, sem heitir Barnahellir, þar var leiksvæði barna.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,10

SM-050:031 *Ferjutangi* örnefni ferja
“Framan og neðan við Sandskeið er Kvíabali, óvíst hvar hann er, því að þetta svæði er vaxið þéttum skógi. Þar niður af er hellisskúti við Fljótið, sem heitir Barnahellir, þar var leiksvæði barna. Þar fyrir innan er Ferjutangi.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,10

SM-050:032 *Vegakelda* örnefni leið
“Innan við túnið á Hallormsstað er keldudrag sem heitir Vegakelda.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,10

SM-050:033 heimild rétt
“Spölkorn innan við Barnaskólann er klettur við fjallsrætur, sem heitir Sölvaklettur. Fjárrétt var við klettinn og er hann nú stundum nefndur Réttarklettur.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,11

SM-050:034 *Kolagrjót* örnefni kolagröf
“Út og upp af Sölvakletti er lægð, sem heitir Kolagjót, en beint upp af fyrrnefndum kletti heitir Kiðuklauf.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,11

SM-050:035 *Hallormshaugur* þjóðsaga legstaður
“Niður af Langamel er hæð sem heitir Hallormshaugur (þar var Hallormur heygður).” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,12

SM-050:036 *Remba* heimild leið
“Ofarlega í Hádegisfjalli eru Háubalar. Remba heitir gömul gönguleið upp Hádegisfjall, innan Staðarár. Leið, er farið var austur (S.A.) í Mýrar, bæ í Skriðdal.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,12

SM-050:037 *Selvegur* heimild leið
“Ofan við Jónsskóg liggur gamall stígur gegnum skóginn, kallaður Selvegur. Hann liggur frá þjóðvegi ofan við Mörkina að gömlum beitarhúsum innan við skóg.” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,13

SM-050:038 *Atlavíkurstekkur* heimild stekkur
Ofan við [Atlavíkurlund] eru rústir af stekk...” segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,13

SM-050:039 tóftir

IF: “Maðr hét Þórir. Hann var sonr Atla, er bjó í Atlavík fyrir austan vatn. Þar eru nú Sauðhús.” Ofan við [Atlavíkurlund] eru rústir af stekk og aðrar fornar á sama stað, þar heitir Atlavíkurstekkur. Þarna er sagt að bær Graut-Atla hafi staðið, og dregur víkin nafn af honum.” segir í örnefnalýsingu. Leifar fornbýlisins með túngarði voru friðlýstar árið 1930. 1996 rannsakaði Steinunn Kristjánsdóttir fornleifafræðingur rústina, og kom þá í ljós að þarna hefur ekki verið mannabústaður, heldur líklega gripahús. Þarna eru því ekki rústir fornbæjar, eins og talið var. Rústin er hins vegar mjög gömul, trúlega frá upphafi byggðar á Íslandi.

1893: “Hér en ein aðaltóft, sem er svo stór, að hún er 87-90 fet á lengd. í tóft þessari er ekkert skilrúm eða millumveggr, hefir því þetta verið afarstór geimr. Hún stendr í töluverðum halla móti úrsuðri og eru dyr á neðri enda. Við vestri hliðvegg, nokkuð fyrir ofan miðju, er stór útbygging, enn á henni engar dyr nema inn í aðal-tóftina. útbygging þessi er hálf kringlótt fyrir utri enda, sem er fornt eikenni og samkvæmt því sem eg hefi áðr fundið á fornum tóftum. Neðan við útbygginguna er tóft, og sami hliðveggr undir henni og aðaltóftinnni, enn sá hliðveggr virðist ekki hafa náð, eins langt niðr og nú lítr út, enda er þetta orðið mjög svo niðrsokkið; mega þetta því heita tvær útbyggingar úr aðaltóftinni. Aðrar tóftir eru hér ekki nálægt, og hafa aldrei verið. Fyrir skömmu var reistr lítill kofi í efri enda aðaltóftarinnar, svo að eigi sést öll lengd hennar með vissu, og getr hún því hafa verið nokkuð lengri enn hér er sagt, og má enda sjá þess merki, því það er aðusjáanlegt, að hið efra gaflhlað hefir hlaupið mjög svo innundan brekkunni. Tóftirnar eru fornlegar; veggir ákaflega úrflattir og vallgrónir, enn þó glöggvir. Þessar tóftir, í slíkum halla og jarðvelli sem hér er, sem vatn ekki getr etið sundr, geta staðið mjög svo lengi, enda hafa þessar tóftir fornlegt úrlit eins og áðr er sagt. Nokkur vottr sést fyrir túngarði, einkum að neðanverðu, enn mjög er hann niðrsokkinn.” Samkvæmt þjóðsögunni lenti Atli í missætti við Herjólf bróðurson Herjólfs. Hann varð sekur skógarmaður og leyndist í Atlavík 20 ár, en bjó þar áfram þó hann væri kominn úr sekt. Þar var hann heygður.

SK 1997: “Atlavíkurstekkur tilheyrir landssvæði Hallormsstaðaskógar í Vallnahreppi. Rústin er staðsett í svolítilli brekku sem veit á móti suðri en allt í kringum hana er þéttur skógur. Skammt neðan við rústina rennur lækur en hann hefur án efa ráðið staðsetningu hennar að miklu leyti.

Rústin á Atlavíkurstekk hefur lengi verið talin rúst íveruhúss Graut-Atla, landnámsmannsins sem sagður er hafa numið land í Atlavík á fyrstu öldum byggðar á Íslandi. Graut-Atla er getið í Droplaugasonasögu en þar kemur fram að hann hafði keypt land við Atlavík austan Lagarfljóts upp frá Hallormsstöðum. Samskonar frásögn af Graut-Atla er að finna í þætti af Þorsteini hvíta. Báðar heimildir geta þess að þar sem hús Graut-Atla stóð séu nú, á ritunartíma frásagnanna, tættur sauðhúss.

Fornfræðingurinn Sigurður Vigfússon skoðaði rústin á Atlavíkurstekk skömmu fyrir aldamót síðustu og taldi þá áreiðanlegt að hér hefðu staðið hin upprunalegu bæjarhús Graut-Atla. Sigurður getur þess að trúlega hafi skála Graut-Atla verið snemma breytt í sauðahús og þykir jafnframt líklegt að rústirnar séu mjög fornar. ... Rústin er óhemju stór, um 30 metrar að lengd og 15 metrar að breidd. Hún snýr NNA-SSV. Vestan við aðaltóttina, áföst henni, er viðbygging sem er um 8x10 m að stærð. Út frá henni í suður liggur ógreinileg hleðsla, um 7 metra löng. Ofan við aðalbygginguna eru leifar nýrri viðbygginga, eins og Sigurður Vigfússon getur um. Hin nýja bygging gæti hafa skemmt upprunalegt útlit rústarinnar og líkur eru á að aðalbyggingin hafið verið án hólfa áður en byggt var við hana.

Við rannsókn á rústinni sumarið 1996 voru teknir tveir könnunarskurðir í rústina. Annar þeirra er tekinn í aðalbyggingunni en hinn í vuðbygginguna. Í skurðunum mátti greina nokkur grjóskulög frá ýmsum tímaskeiðum en engin kol eða önnur greinanleg líffræn efni fundust þar, sem mögulegt væri að nota til kolendisaldursgreiningar. Gjóskulögin voru þessi: Askja frá 1875, Veiðivatnagjóska f´ra 1477, Öræfajökull frá 1362 og loks Helka frá 1158, en það var Magnús Sigurgeirsson jarðfræðingur sem gerði greininguna. Að mati hans er gjóskulögin það skýr, að hægt er að treysta því nokkuð að rústin sé frá því fyrir 1158. Auk

þess bendir jarðvegsþykknun til þess að gjóskulagið 1158 hafi fallið á rústina nokkuð löngu eftir að hætt var að nota hana.

Erfitt er að segja til um hlutverk byggingarinnar en greinilegt er að húsið sem stóð á tóttunum, var ekki notað sem íveruhús. Gólflag rústarinnar var mjög óljóst, slitrótt og vart greinanlegt á köflum. Litur þess er gulbrúnn. Athyglisvert er einnig að ekki vottaði fyrir móösku, viðarösku eða kolum í rústinni við gerð könnunarskurðanna, eins og gera má ráð fyrir í rústum íveruhúsa. Gólfskánin bendir til þess að hér sé um gripahús eða rétt að ræða. Auk þess bendir hið örþunna gólflag til þess að byggingin hafi verið stuttan tíma í notkun."

Heimildir: IF XI, 5; Ö-Hallormsstaður.a.,13; SV: Árb. 1893, 43; ÞSS 1986 VI, 68; Steinunn Kristjánsdóttir: "Rannsóknir á fornum rústum á Austurlandi", 5-6

SM-050:040 *Vörðumell* örnefni

"Ofan við þjóðveg er Vörðumell. Þar upp af er hæð sem heitir Vörðuhraun, en það er líka samheiti á svæðinu milli fyrrnefndra lækja [Jökullækjar og Atlavíkurlækjar] ofan við veg, upp að Skógarjaðri." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,14

SM-050:041 *Tittlingssel* bæjarstæði býli/sel

"Inn og upp af Ljósárkinn er dæld, sem kölluð er Selbotn. Þar fyrir innan voru beitarhús frá Hallormsstað, sem heita Tittlingssel (aflögð fyrir löngu). Þar var áður býli sem fór í eyði 1756. Utan við selið er Selklettur." segir í örnefnalýsingu. SG: "Tittlingssel inn frá Hallormsstað. Þar var búið á miðri 18. öld og nokkuð seinna meðan skógar stóðu - síðan eigi, því að þar er enginn heyskapur. Nú eru þar beitarhús frá Hallormsstað og girt tún að nafninu. ...Fyrir engjaleysi er óbúandi á öllum þessum kotum eða beitarhúsum, einkum síðan skógurinn féll."

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,14; Sigurður Gunnarsson: "Lýsing Hallormsstaðarsóknar", 109-110

SM-050:042 *Geitagerði* heimild beitarhús

"Ofan við þjóðveg [milli Ljósár og Klifár] er Geitagerðisás eða Geitás. Neðan í ásnum voru rústir af beitarhúsum, sem voru kallaðar Geitagerði. Þar er nú afbýlið Sólheimar, reist 1945. Rústirnar voru friðlýstar árið 1930 sem rústir fornbýlis, en rutt niður þegar Sólheimar byggðust." segir í örnefnalýsingu. 1893: "Inn með fljótinu er kallað "Geitagerði"; þar er túngarðr fornlegr í kring. Efst í garðinum er tóft allmikil með litlu afhúsi við annan enda; hún er um 70 fet á lengd; þar af er aðalhúsið 50 fet; dyr eru á vestrhlið og dyr á afhúsinu, við gaflinn, á sömu hlið; breidd á þessari tóft er 26 fet. Túnið mun vera á aðra dagsláttu. Hér eru ekki fleiri tóftir. Það er sjáanlegt af útlitinu, að þetta er fornt býli, því að þessi mannvirki eru eins fornleg og hin áðrtöldu [Atlavík ?]."

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,14; SV: Árb. 1893, 35;

SM-050:043 *Miðsel* heimild sel

"Fyrir ofan Miðsjónarhraun eru rústir af seli (gömul selstöð frá Hallormsstað). Þar heitir Miðsel." segir í örnefnalýsingu. Búið þar í nokkur ár á 19 öld, segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.,15; SJM II, 133

SM-050:044 heimild smalakofi

"Á landamörkum Hallormsstaðar og Geirólfsstaða er Prestaflói (þrætustykki). Þar norður (N.V.) af eru Húsabæjarhlíðar. Þar var setið yfir kvíaám og einnig eru þar rústir af smalakofum, mun nafnið vera dregið af þeim." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.20

SM-050:045 *Þrívörður* örnefni
"Austur af Dagmálafjalli eru Jökulhæðir. Þar fyrir austan Þrívörður og Þrívörðuflói." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.20

SM-050:046 þjóðsaga
"Norðan (N.V.) við Heiðarenda er Kerlingarhnaus. Þar eru upptök Kerlingarár, neðar nær brúnum eru Kerlingabotnar efri og neðri. Við þá eru tengdar gamlar sagnir." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.21

SM-050:047 heimild leið
"Fyrir ofan Hólatjörn var (er) blettur í skóginn, nefndur Snarrótarbotn. Rétt utan við hann lágu reiðgötur frá Ormsstöðum, upp innri barm Gvendargjótar, og upp á Skriðdalsveg." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður, leiðréttingar og viðaukar

SM-050:048 *Hólagata* heimild leið
"Gata lá (að mestu týnd í skógi nú) frá Skriðdalsvegi, rétt fyrir ofan Húsmæðraskólann, gegnum Hólana og ofan í Ormsstaði. Heitir hún Hólagata." segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður, leiðréttingar og viðaukar

SM-050:049 þjóðsaga legstaður
ÞSS: Atli sem leyndist í Atlavík á að vera heygður þar.
Heimildir: ÞSS 1986 VI, 68

SM-050:050 þjóðsaga legstaður
ÞSS: "Glögg merki sér til rústa í Atlavík og heita Atlatættur. Þar segja menn og að sjáist haugur Einars Þórissonar allnærri."
Heimildir: ÞSS 1986 VI, 68

SM-050:051 heimild kálgarður
1777: "Vel var látið af garðinum á Hallormsstað …"
Heimildir: ÓO II, 136

SM-051 Skjögrastaðir

Bulungavalla getið í Þorsteins þætti Hvíta og Hrafnkelssögu Freysgoða. IF XI, 12, 126. 1397: Bulungavalla gerið í máldaga Bessastaða. DI IV, 212. Hjáleiga Hallormsstaðar. Klifá skipti löndum milli Buðlungavalla og Hallormsstaðarm en Gilsá skiptir löndum milli Buðlungavalla og Hrafnkelsstaða. "S voru hjáleiga Hallormsstaðar og taldir svo í J ´47, F´61 og F´18. Fyrr á öldum var þar Skagasel. Skjögulstaðanafnið er komið á í jarðabókinni 1760. Býlið er á Gilsárdal utan til austan við Gilsárgljúfur í um 220 m hæð yfir sjó. ... Bærinn brann í nóv. vetruinn 1931 og var þá byggt upp á ný á beitarhúsunum frá S á Buðlungavöllum yzt á dalnum og við alfaraleið. B voru fornbýli. Þeirra getur í Austfirðingasögum, nefnast Bulungavellir ... Þar var búið ofan fyrr á öldum, og síðast fáein á 19. öld." SJM II, 131.

"Í F´18 segir um jörðina , að tún sé að 2/3 hlutum slétt, en hitt greiðfært þýfi og örðugt um útgræðslu, engjar mýrarflóar og laufslægjublettir víðs vegar um landið, reytingssamar mjög og langsóttar, beitilandið hagsælt og víðlent, en fjárgeymsla erfið, upprekstrarland mikið og gott í Gilsárafrétt ..." SJM II, 131.

SM-051:001 *Skjögrastaðir/Buðungavellir* bæjarhóll bústaður
Bærinn á Skjögrastöðum brann 1931 og var endurbyggður á Buðlungavöllum, sem var upphaflega bæjarstæðið. segir í örnefnalýsingu. "Bærinn brann í nóv. vetruinn 1931 og var þá byggt upp á ný á neitarhúsunum frá S á Buðlungavöllum yzt á dalnum og við alfaraleið. B voru fornbýli. Þeirra getur íAustfirðingasögum, nefnast Bulungavellir ..." segir í Sveitum og jörðum. LH: "Í Hallormsstaðasókn eru ekki nýbýli nema ef telja ætti Skjögrastaði. Þar var sel frá Hallormsstað fyrrum,hét Skagasel. Svo komst þar á byggð á 18. öld, en lagðist niður á Buðlungavöllum. Þó var stundum búið að nafninu á báðum stöðum. Skjögrastaðir eru nær engjareitum Gilsárdals því verður þar heldur búið."

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.15; SJM II, 131, Sigurður Gunnarsson: "Lýsing Hallormsstaðarsóknar", 110

SM-051:002 *Skjögrastaðir/Buðungavellir* bæjarstæði bústaður
Bærinn á Skjögrastöðum brann 1931 og var endurbyggður á Buðlungavöllum, sem var upphaflega bæjarstæðið. "Bærinn brann í nóv. vetruinn 1931 og var þá byggt upp á ný á neitarhúsunum frá S á Buðlungavöllum yzt á dalnum og við alfaraleið. B voru fornbýli. Þeirra getur í Austfirðingasögum, nefnast Bulungavellir ..." segir í örnefnalýsingu. "Buðlungarvellir í Hallormsstaðalandi upp af suðausturhorni Lagarfljóts. Þar er nú tún og beitarhús frá Skjögrastöðum og vel girt. Hér var búið í fornöld og oft síðan tímum saman - nú seinast á þessari öld fáein ár. Síðan allir skógar féllu þar, en engjar eru alls engar til, er þar óbúandi." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.15; SJM II, 131; Sigurður Gunnarsson: "Lýsing Hallormsstaðarsóknar", 109.

SM-051:003 *Aðgerðartangi* örnefni
"Örnefni næst Lagarfljóti, milli Klifár og Buðlungavallár. Þar heitir yzt Hagi. Næst er Jónshraunstangi, kallaður Jónstangi á Hallormsstað. Næst fyrir innan er Aðgerðartangi og Aðgerðarhvammur." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.16

SM-051:004 *Biskupsvarða* varða
"...upp af Jónshraunstanga [er] Biskupsmell. Á honum er varða nefnd Biskupsvarða." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.16

SM-051:005 heimild stekkur
"Stakiklettur og Stekkjarklettur ... og Stekkjargrund, nú tún á Buðlungavöllum. Innst á Stekkjargrund, við Buðlungavallá, var stekkur." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.16

SM-051:006 *Tvívörðumelar* örnefni
"Neðan við Stekkjargrund eru Tvívörðumelar." segir í örnefnalýsingu.

Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.16

SM-051:007 heimild eyktamark
"Í Stórás er utarlega dæld, nefnd Litlaskarð. Þá Dagmálaskarð nokkru innar, eyktamark frá

Buðlungavöllum. Ofan við Stórás er Dagmálamýri." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.16

SM-051:008 heimild refagildra
"[Örnefni milli Buðlungavallaár og Gilsár:] Neðst heita Gildrubotnar, rétt ofan við þjóðveg." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:009 *Brúarmýri* örnefni brú
"[Örnefni milli Buðlungavallaár og Gilsár:] Neðst heita Gildrubotnar, rétt ofan við þjóðveg. Þá Brúarmýri, út við Buðlungavallaá." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:010 *Vörðuás* örnefni
"Fyrir ofan Brúarmýri er Vörðuás." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:011 *Svarðarmýri* örnefni mógrafir
"Ofan við Hala er Svarðarmýri." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:012 *Fornistekksmelar* örnefni stekkur
"Neðan við Svarðarmýri eru Fornustekksmelar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:013 *Lambhúsgrund* örnefni lambhús
"Innan við Fremstahraun er Lambhúsmelur í útjaðri túns, þar fyrir innan Lambhúsgrund." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:014 *Borg* heimild fjárskýli
"Í túni á Skjögrastöðum var skýli (fjárborg) fyrir fé, kallað Borg." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:015 *Hesthúsmelur* örnefni hesthús
"Þá var í útjaðri túns Hesthúsmelur." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.17

SM-051:016 *Götuskarð* örnefni leið
"Á Bæjarás eru þessi kennileiti: Innan við Ásenda er Götuskarð." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.18

SM-051:017 heimild eyktamark
"Á Bæjarás eru þessi kennileiti: Innan við Ásenda er Götuskarð. Þá er klettur, sem heitir Strípur. Þar fyrir innan er Miðmorgunsmelur, eyktamark frá Skjögrastöðum." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.18

SM-051:018 heimild eyktamark
"Á Bæjarás eru þessi kennileiti: Innan við Ásenda er Götuskarð. Þá er klettur, sem heitir Strípur. Þar fyrir innan er Miðmorgunsmelur, eyktamark frá Skjögrastöðum. Spölkorn innar

er Hádegismelur neðan við ásbrúnina." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.18

SM-051:019 *Gamlistekkur* heimild stekkur
"Innan við Grafningsá, neðst, heita Grundir. Þar fyrir innan er Stekkalækur og Bröttumelar. Gamlistekkur (rústir) er í mó fyrir neðan melana." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.18

SM-051:020 heimild smalakofi
"Næst fyrir innan Lækjardal er Fosshlíð. Inn af henni er Ljóskollumelur. [...] Á melnum eru rústir af smalakofa ..." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.19

SM-051:021 heimild
"Innan við Sandaxlir heita Þrengingar. Þar stendur gangnakofi Skógarmanna og hefur verið þar frá ómunatíð." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.19

SM-051:022 *Tungusel* heimild sel
"... út og upp af túni á Skjögrastöðum eru óglöggar rústir sem heita Tungusel. Þar var búið nokkur ár á fyrri hluta 19. aldar, samkvæmt eyðibýlaskrá Halldórs Stefánssonar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.20

SM-051:023 heimild leið
"Fjallvegur lá frá Buðlungavöllum til Skriðdals og var nefndur Buðlungavallaheiði." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.a.21

SM-051:024 *Skagasel* heimild sel
"Meðfram Klifá eru Klifárbotnar, þar upp af Klifárdrög. Á þessu svæði fyrir ofan Miðsjónarhraun er Miðsel. Innsta selið hét Skagasel fyrir innan Klifá, seinna kallað Skjögrastaðir, eftir Einari Skjögra, sem þar bjó manna fyrstur. (...) Út og upp af Buðlungavöllum er Stóri-Ás. Inn og upp af Stóra-Ás er Skagasel." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.b, 4

SM-051:025 *Hesthúsgrund* örnefni hesthús
"Hesthúsgrund er skammt frá bænum ..." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Hallormsstaður.c, 1

SM-621 Fornleifar á fleiri en einni jörð

SM-621:001 heimild leið
"Á einokunartímabilinu 1602-1787 var Breiðavík við Reyðarfjörð verslunarstaður Vallamanna. Hefur þá verið farið um Eyvindardal og Eskifjarðarheiði af Austurvöllum en Skógarmenn Hallormsstaðaháls, þriggja tíma lestargang yfir í Skriðdal og Þórdalsheiði, sex tíma lestargang, sömu leiðir og farnar voru eftir að verslunin fluttist að Búðareyri við Reyðarfjörð á þessari öld." segir í Sveitum og jörðum.

Heimildir: SJM II, 127

SM-621:002 heimild leið
"Á einokunartímabilinu 1602-1787 var Breiðavík við Reyðarfjörð verslunarstaður Vallamanna. Hefur þá verið farið um Eyvindardal og Eskifjarðarheiði af Austurvöllum en Skógarmenn Hallormsstaðaháls, þriggja tíma lestargang yfir í Skriðdal og Þórdalsheiði, sex tíma lestargang, sömu leiðir og farnar voru eftir að verslunin fluttist að Búðareyri við Reyðarfjörð á þessari öld." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 127

SM-621:003 heimild leið
"Á tímabilinu sem verslað var á Seyðisfirði, 19. öldinni og fyrstu árum þeirrar tuttugust, var Fjarðarheiði kaupstaðagata Vallamanna." segir í Sveitum og jörðum.
Heimildir: SJM II, 127

SM-621:004 heimild leið
"Þaðan [Eyvinarárdal] greindust vegir til Fjarðanna: ... inn Tungudal yfir Eskifjarðarheiði til Eskifjarðar, og austur Slenjudal yfir Mjóafjarðarheiði til Mjóafjarðar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 5

SM-621:005 heimild leið
"Þaðan [Eyvinarárdal] greindust vegir til Fjarðanna: ... inn Tungudal yfir Eskifjarðarheiði til Eskifjarðar, og austur Slenjudal yfir Mjóafjarðarheiði til Mjóafjarðar." segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Útnyrðingsstaðir, 5

SM-621:006 heimild leið
"Vegurinn yfir hálsinn, en svo nefnist fjallið milli Út-Valla og Eyvindardals og til Dalana svokölluðu mun um margar aldir og líklega allt frá fornöld hafa legið út og upp frá Útnyrðingsstöðum, og er ekki ólíklegt, að Helgi Ásbjarnarson hafi farið þá leið með lið sitt í fyrirsátina við Helga Droplaugarson."
Heimildir: Árbók 1967, 92

SM-622 Óstaðsetjanlegar fornleifar

SM-622:001 *Lagarfljótsormurinn* þjóðsaga
"Það bar einu sinni í fornöld að kona ein bjó á bæ nokkrum í Héraðinu við Lagarfljót. Hún átti dóttur eina vaxna. Hún gaf henni gullhring. Þá segir stúlkan: "Hvernig get ég haft mest gagn af gulli þessu, móðir? "... Leggði það undir lyngorm," segir konan. Stúlkan tekur þá lyngorm og lætur gullið undir hann og leggur í trafeskjur sína. Liggur ormurinn þar nokkra daga. En þegar stúlkan fer að vitja um eskjurnar er ormurinn þar svo stór orðinn að eskjurnar eru farnar að gliðna sundur. Verður stúlkan hrædd og þrífur eskjurnar og kastar þeim með öllu saman í fljótið. Líða svo langir tímar og fara menn nú að verða varir við orminn í fljótinu. Fór hann þá að granda mönnum og skepnum sem yfir það fóru. Stundum teygðist hann upp á bakka fljótsins og gaus eitri ógurlegu. Þótti mönnum þetta horfa til vandræða mikilla, en vissu ei hvernig bætur yrðu á því ráðnar. Vóru þá fengnir til Finnar tveir. Áttu þeir að drepa prminn og ná gullinu. Þeir steyptu sér í fljótið, en komu bráðum upp aftur. Sögðu Finnarnir að hér væri mikið ofurefli að eiga og væri ei hægt að bana ormi þessum eða ná gullinu. Sögðu þeir að annar ormur væri undir gullinu og væri sá miklu verri. Bundi þeir þá orminn með böndum

tveimur. Lögðu þeir annað fyrir aftan bægslin, en annað aftur við sporðinn. Ormurinn getur því ekki grandað mönnum eða dýrum,en við ber að hann setur upp kryppu úr baki sínu og þykir það jafnan vita á stórtíðindi þegar það sést. Þeir sem enga trú leggja á orm þennan segja að það sé froðusnakkur og þykjast hafa sagnir um það að prestur nokkur hafi ekki alls fyrir löngu róið þar þvert yfir sem ormurinn sýnist vera til að sanna með því sögu sína að hann sé enginn."

"Flestar sagnir um skrýmslið í Lagarfljóti er síðan um 1600 ... Árið 1607 sást ormurinn í Lagarfljóti. Skaut hann upp þremur kryppum svo háum, að fullorðinn maður með upprettu spjóti hefði getað gengið undir þær, ef hann hefði verið á þurru landi. 1612 er aðeins sagt, að ormurinn hafi sézzt, sömuleiðis 1618. 1641 er hið sama sagt að því við bættu, að það hafi verið seint um haustið. 1672 er heldur eki annar getið en að ormurinn sæist. En á vorum dögum eða einkum þó árið 1749 og árið þar á eftir hefir sýnum þessum fjölgað stórkostlega. ... Ekkert skrímsla þessara líkist þó ormi, heldur ýmsum örðum hlutum ... "

Heimildir: ÞJÁ I, 635-636; Eggert Ólafsson: Ferðabók II, 112-113

SM-622:02 þjóðsaga

1819 sást skrýmsli framundan Hafursá. Það var um 2-3 teigshæðir frá landi, grátt og líktist hest sem stæði á haus. Það fluttist hægt yfir og fór móts við Hallormsstað.

Heimildir: ÞJÁ I, 637

Heimildaskrá

Adolf Friðriksson: Dagbók úr hofleiðangri 1992, Fornleifastofnun Íslands.

Ágúst Ó. Georgsson: *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar*, Reykjavík 1993 [fjölrit]

Biskupasögur I-II, Kaupmannahöfn 1858, 1878

Björn Lárusson: *The Old Icelandic Land Registers*, Lundi 1967

Dagbækur Sveins Jónssonar, í einkaeign

Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar um ferðir þeirra á Íslandi árið 1752-1957 I-II, Reykjavík 1943

Frásögur um fornaldarleifar 1817-1823 I-II, Sveinbjörn Rafnsson bjó til prentunar, Reykjavík 1983.

Halldór Stefánsson: "Fornbýli og eyðibýli í Múlasýslum" *Múlaþing* V, 1970, 172-187.

Hannes Þorsteinsson: "Rannsókn og leiðrjettingar á nokkrum bæjarnöfnum á Íslandi", *Árbók hins íslenska Fornleifafélags 1923*, bls. 1-96.

Helgi Gíslason. "Um vöð og ferjur á Lagarfljóti" *Múlaþing* XIII 1984. 5-10

Helgi Hallgrímsson: *Yfirlit um minjar á Egilsstöðum* [handrit]

Islandske Annaler indtil 1578, Kristjania 1888

Íslenskt fornbréfasafn I-XVI, Kaupmannahöfn/Reykjavík 1857-1972.

Íslenzk fornrit I-, Reykjavík 1933-

Íslenzkar þjóðsögur og sagnir. Safnað hefir og skráð Sigfús Sigfússon I-XVI, Seyðisfjörður 1922-1958

Íslenskar þjóðsögur og sagnir. Safnað hefir og skráð Sigfús Sigfússon I-XI, Reykjavík 1982-1993

Íslenskar þjóðsögur og ævintýri. Safnað hefur Jón Árnason I-VI, Reykjavík 1993

J.Johnsen: *Jarðatal á Íslandi*, Kaupmannahöfn 1847

Jarðabréf frá 16. og 17. öld. Útdrættir, Gunnar F. Guðmundsson bjó til prentunar, Kaupmannahöfn 1992

Kristján Eldjárn: *Kuml og haugfé*, Akureyri 1956

Matthías Þórðarson: “Skýrsla um viðbót við Forngipasafnið og þau söfn, er því eru sameinuð árið 1909”, *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1910*, 72-97

Orri Vésteinsson: Dagbók úr hofleiðangri 1992, Fornleifastofnun Íslands.

Óbirt gögn hjá Safnastofnun Austurlands.

Ólafur Olavius: *Ferðabók* I-II, Reykjavík 1964.

Páll Magnússon: “Forvitnileg örnefni” *Múlaþing* X 1980. 199-203.

Sigurður Gunnarsson: “Lýsing Hallormsstaðarsóknar 1874” *Austurland. Safn Austfirzkra fræða* I Akureyri 1947, 99-116

Sigurður Vigfússon: “Rannsókn í Austfirðingafjórðungu 1890” *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1893*, 28-60

Steinunn Kristjánsdóttir: “Rannsóknir á fornum rústum á Austurlandi”, 6-8

Sveinn Níelsson: *Prestatal og prófasta*, 2. útg. Reykjavík 1950.

Sveitir og jarðir í Múlaþingi II, Egilstaðir 1975

Túnakort. Þjóðskjalasafn Íslands. Jarðadeild XIV. Uppdrættir af túnum 1918. Vallnahreppi

Þorsteinn M. Jónsson: “Öngulsá - Útnyrðingsstaðir” *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1967*, 90-93

Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður, *Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Arnkelsgerði, Tunghagi og Ásgarður ath og viðb, *Arnkelsgerði, Tunguhagi og Ásgarður. Svör við spurningum*, Guðmundur Nikulásson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Beinárgerði, *Beinárgerði*, Eiríkur Eiríksson skráði 1970. Örnefnastofnun.

Ö-Beinárgerði svör við sp, *Beinárgerði. Svör við spurningum*, Benedikt Sigfússon skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Egilsstaðir, *Egilsstaðir*, Stefán Einarsson skráði, viðbætur eftir Erík Eiríksson. Örnefnastofnun.

Ö-Eyjólfsstaðir, *Eyjólfsstaðir*, Eiríkur Eiríksson skráði 1970. Örnefnastofnun.

Ö-Freyshólar, *Freyshólar*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Gíslastaðagerði, *Gíslastaðagerði*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun

Ö-Gíslastaðir, *Gíslastaðir*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Grófargerði, *Grófargerði*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Gunnlaugsstaðir á Völlum, *Örnefnalýsing Gunnlaugsstaða á Völlum*, Finnur N. Karlsson skráði 1991. Örnefnastofnun.

Ö-Hafursá, *Hafursá í Skógum*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hallormsstaður, leiðréttingar og viðaukar. *Hallormsstaður. Leiðréttingar og viðaukar.* Örnefnastofnun.

Ö-Hallormsstaður.a, *Hallormsstaður*. Örnefnastofnun.

Ö-Hallormsstaður.b, *Hallormsstaður*. Örnefnastofnun.

Ö-Hallormsstaður.c, *Hallormsstaður*. Örnefnastofnun.

Ö-Hvammur á Völlum, *Hvammur á Völlum*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hvammur ath og viðb, *Hvammur. Athugasemdir og viðbætur*, Guðmundur H. Þórðarson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Höfði, *Höfði*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Keldhólar, *Keldhólar*, Sigurður Kristinsson skráði 1992. Örnefnastofnun.

Ö-Keldhólar ath og viðb, *Keldhólar. Athugasemdir*, Sigurður Kristinsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Ketilstaðir, *Ketilsstaðir*, Eiríkur Eiríksson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kollsstaðagerði, *Kollstaðagerði*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kollsstaðagerði, *Kollstaðagerði*, Eiríkur Eiríksson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kollsstaðagerði viðb, *Kollstaðagerði*, Helgi Hallgrímsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kollsstaðir, *Kollsstaðir*, Stefán Einarsson skráði, Eríkur Eiríksson endurskráði. Örnefnastofnun

Ö-Mjóanes, *Mjóanes*, Eiríkur Eiríksson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Sauðhagi á Völlum, *Sauðhagi á Völlum*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Selstaða frá Vallanesi, *Selstaða frá Vallanesi*, Eiríkur Eiríksson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Strönd á Völlum, *Örnefnalýsing Strandar á Völlum*, Finnur N. Karlsson skráði 1991. Örnefnastofnun.

Ö-Úlfsstaðir, *Úlfsstaðir*, Eiríkur Eiríksson skráði 1970. Örnefnastofnun.

Ö-Úlfsstaðir, svör við sp, *Úlfsstaðir. Svör við spurningum*, Magnús Sigurðsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Útnyrðingsstaðir, *Útnyrðingsstaðir*, Þorsteinn M. Jónsson skráði 1970. Örnefnastofnun.

Ö-Útnyrðingsstaðir ath, *Útnyrðingsstaðir. Athugasemdir*, Þorsteinn M. Jónsson skráði 1970. Örnefnastofnun.

Ö-Vallanes, *Vallanes*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Víkingsstaðir, *Víkingsstaðir*, Stefán Einarsson skráði. Örnefnastofnun.